

აღვადგინე

ანუ

„სამი ისტორიული ხრონიკისა“ და „წმ. ნინოს ცხოვრების“ გასაგებ-შესასწორებელი სახელმძღვანელო

შედგენილი

მოსე ჯანაშვილის - მიერ

დამატებით

მე-IX–X საუკუნის „სამეცნიერო ქრისტომატიიდამ“ ამოღებულ „სამკურნალო ტრაქტატისა და „სასწავლო წიგნისა“

ტფილისი

სტამბა მ. შარაძისა, ნიკოლოზის ქუჩა, № 21

1891

შინაარსი

კარი პირველი.

I

თამამად თქმული ლექსები. – ამ ლექსების გადა-
ლახვა და სიტყვის ბანზედ აგდება. – ვდს-ს ჯერ ფარვიდე-
სად და მერე ვირს ანუ ფირსად წაკითხვა. – საარაკო ჯანა-
შვილი და მისი *послужной список*-ი. – ქართველები
უნიჭონი არ ყოფილან. – კავკასია საქართველოა და სა-
ქართველო კავკასია. – საწყალი კრებული შატბერდისა
სხვაა და გამოჩენილი კრებული შატბერდისა სხვა. – კაცია
და გუნება. გვ. 22.

II

პირობის სიგელი, შედგენილი და დამტკიცებუ-
ლი მრავალის ბეჭდითა და სასტიკ საფიცრით. – ბერაის
ნაშრომი, ორად გახეული. – ნიმუშები ზოგიერთ წაქცე-
ულ და დაძველებულ სიტყვების აღდგენისა. – ძილია, თუ
სიფხიზლე. გვ. 32

III

შატბერდის კრებულის შედარება ვარიანტებთან. –
ქართლის ცხოვრება, საბინინი, მარიამ დედოფლის ვარი-

II

ანტი და შატბერდის კრებული ერთს ამბობენ და მოკა-
მათეს წიგნები-კი სხვას. – ქართლის ცხოვრება და მოკამა-
თე ერთს ამბობენ და შატბერდის კრებული სხვას. გვ. 35

IV

ტექსტის გადმოწერის დროს დედნიდამ გამო-
ტოვებული ანუ შეცვლილი სიტყვებ-ფრაზები და მერე
ამ გამოტოვებულების ადგილას გაკეთებული შენიშვნები,
რომ აქა და აქ ამა და ამ ვარიანტში ასრეთი სიტყვა-
ფრაზა არისო, ე. ი. ისევ ის, რაც თვით დედანშივეა. –
არევა ტექსტისა და სხ. გვ. 42

V

გრძელი წინასიტყვაობა. – „მხასვით შემოსილი“
ეკკლესია და ენის ნიმუშები. – რეიზა-მიზაები. – ეს დავი-
თი „აქვს“ სახეში. – სუმბატის ისტორიას ბადალი არა
„ყავს“. – სხვა-და-სხვა წმ. ნინო. – და სხ. გვ. 46

VI

ცუდი მდივანი და კარგი საქმე. – მკითხველო, არ
აურიო დიდის ღუაწლით დამიწყვიეს. – მაგალითები, რომ
აზრითაც-კი შეიძლებოდა ტექსტის ზოგიერთი ადგილე-
ბის აღდგენა. – არც ამერიკაა და არც ოზურგეთი. –
აღილო გრდემლი ჯელსა თჯსა და შემუსრნა სამნი ფი-
ქალნი, სამად შეკრულნი. – ფიცი მწამს და ბოლო მაკვირ-
ვებ. – თავის როლიდამ გამოსლვა და ბაგრატიონის როლ-
ში ჩადგომა. – *Mania grandiosissima*. გვ. 61

III

აღდგენილის აღდგენა

კ ა რ ი მ ე ო რ ე .

VII

აღდგენილის აღდგენა ანუ რიგსა და წესზედ და-
წყობილი სრული სრელი შეცდომათა და გამოტოვე-
ბულ სიტყვა-ფრაზათა. – შესწავება. – შენიშვნა. – მაგა-
ლითები, რომ შატბერდის კრებულის მოქცევაჲ ქართ-
ლისაჲ-ს ხელ-ახლა დაბეჭდვა საჭიროა აუცილებლად. –
მცირე დასკვნა. გვ. 88

დამატება:

მწერლობა IX – X საუკუნისა

- ა) სამკურნალო ტრაქტატი, გვ. 117
- ბ) სასწავლო წიგნი, გვ. 134
- და გ) ქარაგმიან სიტყვების ახსნა, 134

ს ი ა

ყველა შეცდომათა

- მდინარი (დაბეჭდ.) – მდიდარი (უნდა იყოს), გვ. 18
- წაუკითხავიო – წაუკითხავთო, გვ. 24
- ქარ-ქრ, გვ. 25
- მიეშურნეს – მიეშუნეს, გვ. 28
- კახეთა: დადგა – კახეთა: და დადგა, გვ.63
- იქმნეს – იქმნის, გვ. 95
- რი ¹¹⁾ – რი ³⁾, გვ. 98
- გვლი-გოვლი, გვ. 102
- დაღაცათვ-დაღაცათოვ, გვ. 103
- გოვლსა – გოვლსა, გვ. 104
- ყლი ¹⁴⁾ – ყლი ¹⁵⁾, გვ.
- შეშაგრდის – შემაგრდის?, გვ. 113

წწყლთად – წწყლთად ⁵⁰), გვ. 123
ყრმანი ³⁴) – ყრმანი ⁵¹), გვ. 124
წწყლისად ⁵⁰) – წწყლისად, გვ. 123
დაზო – დალო, გვ. 128
ქლამელ – ქლამულ, გვ. 129
მათ ზა – მათ აზა ⁶³), გვ. 129
15 ყი ყოველი – 15 ყლი ყოველი, გვ. 135

აღვადგინე

კარი პირველი.

I

თამამად თქმული ლექსები. – ამ ლექსების გადალახვა და სიტყვის ბანზედ აგდება. – ვდს-ს ჯერ ფარვიდესად და მერე ვირს ანუ ფისად წაკითხვა. – საარაკო ჯანაშვილი და მისი по-Служной списокъ-ი. – ქართველები უნიჭონი არ ყოფილან. – კავკასია საქართველოა და საქართველო კავკასიაჲ – საწყალი კრებული შატბერდისა სხვაა და გამოჩენილი კრებული შატბერდისა სხვა. – კაცია და გუნება.

„ივერიის“ № 127-ში ჩვენ დავბეჭდეთ წერილი „საყურადღებო საგანი“. რადგან დღეს ჩვენში, სამწუხაროდ ჩვენდა, სიტყვის შებრუნება ვისთვისმე და ნაკლის ჩვენება მისს რომელიმე ნამუშევარში, შეუნდობელ დანაშაულობად აღიარებულია, ამიტომ წინასწარვე, ჩვენს ზემორე აღნიშნულს წერილში, ბოდიში მოვიხადეთ და ისე შევუდექით აღნუსხვას იმ შეცდომათა, რომელნიც შევნიშნეთ მე-IX – X საუკუნის ქრისტომატიიდან გამომწერილ წიგნებში – „სამი ისტორიული ხრონიკა“ და „წმ. ნინოს ცხოვ-

რება“. აქვე ვსთქვით, რომ დაბეჭდილ წიგნებში შე-

-4-

ცდომა იმდენია და ისეთია, რომ მკითხველი ჰკვირობს და ვერ წარმოუდგენია, თუ ამ წიგნების ავტორი, რომელიც წინასიტყვაობაში გვპირდება ტექსტის უცვლელად გადმოწერას, როგორ ვერ ამჩნევს ამ შეცდომებსაო. ამ სიტყვებს მოვაცოლებთ მრავალ შეცდომათაგან ამოღებული და ხელდახელ ჩამოთვლილი იგი შეცდომანი – სულ 27-მდე და, საზოგადოდ, მიხედვისამებრ წიგნების ყველა ნაკლულევაწებათა, ასე დავასკვნით ჩვენი აზრი: „წიგნაკები სავსეა მრავალგვარ შეცდომებით, რომელთაგან- ზოგი დაუდევრობის ნაყოფია, ზოგი გაუგებრობისა და ზოგიც, უკაცრავად-კი ნუ ვიქნები, მტკნარის უმეცრებისა.“

ყველას უნდა ეფიქრა, რომ ამ გვარ ლექსების მთქმელს ალბად რაიმე დიდი და ხელშ-მოსაჭიდი საფუძველი აქვს, რომ ასე თამამად ლაპარაკობსო, და ჩვენც გვეგონა, რომ ძველი ტექსტის გადმომწერიც სწორედ ამავე თვალსაზრისით შეხედავდა ამ საგანს და თვითონვე აღმოაჩენდა თავის ნაშრომის ყველა ნაკლს და განუზიარებდა მკითხველებს ბოდის მიხედით. მაგრამ ჩვენ აქაც მოვტყუვდით. ჯოჯოხეთს ერთი მუგუზალი აკლდა და ისიც ზედ დაადესო: ჩვენი მოკამათეს პასუხიც სწორედ ასეთი გამოდგა. პასუხმა ერთი-ორად დაგვიმტკიცა ისევ ის, რაც ჩვენ ვსთქვით ჩვენს პირველ წერილში. წინად გვეგონა, რომ გადმომწერს იზოგიერთი შეცდომა გაუფრთხილებლობისა და დაუდევრობისაგან მოსვლიაო, ახლა-კი, თვით ცხარ სიფხიზლე – სიფრთხილემიაც აღ-

-5-

მოჩნდა, რომ მას, მართლაც, არა სცოდნია ზოგი წესი და კანონი ძველის ხელის კითხვისა. განვმარ-

ტოთ ჩვენი სიტყვა.

შეცდომათა შორის, ჩვენს წერილში, აღვნიშნეთ ერთი სიტყვა, რომელიც დედანში ვიდრემდის-ად სწერია და ბ. გადმომწერს-კი იგივე სიტყვა ფარვიდეს-ად გადმოუწერია. პასუხში იგი ამას ასე განმარტავს: „დედანში ეს სიტყვა შემოკლებით არის დაწერილი და შეგვიძლია ვრს-ად მივიღოთ და შეგვიძლია ფრს. პირველ შემთხვევაში უნდა წავიკითხოთ ვიდრემდის ისე, როგორც ჯანაშვილი კითხულობს, მეორე შემთხვევაში ფარვიდეს ისე, როგორც მე ვკითხულობ“ (იხ. „ივერია“ № 138).

უკაცრავად. თუნდაც დედანში მართლაც წერებულყო „ვრს“, როგორც მოკამათე ამტკიცებს, მაინც ჯანაშვილი ქარაგმას ვრს ვიდრემდის-ად არ წავიკითხავდა. არ წავიკითხავდა იმიტომ, რომ ქარაგმიდამ ვრს მუდამ გამოვა ანუ ვარიას, ანუ ვაროს, ვერას, ვირს, ვერს და არას დროს ვიდრემდის; აგრეთვე თუნდაც ყოფილიყო ფრს, მაინც ფარვიდეს-ი არასგზით არ გამოვიდოდა, არამედ ფურს, ფერს, ფარას, ფარს, ფაროს და სხვ. დედანში სწერია ვდს და ეს კი მუდამ იკითხება ვიდრემდის-ად. თუ აქ ვ-ს მაგიერ მართლაც ყოფილიყო ფ, მაშინაც ფდს-საგან ფარვიდეს-ი კი არ გამოვიდოდა, არამედ ფრიადს, ფედოს, ფიდოს, ფუდას და სხ. სიტყვა ფარვიდეს-ი კი ქარაგმით ასე დაიწერება: ფარვდს, ან ფრვდს და ან ფრვდეს.

-6-

ახლა იკითხოს კაცმა: ბ. მოკამათეს რათ უნებებია დედნის ვდს შეცვლა ვრს-ით? მაგრამ ამას ნუ იკითხავთ. მოპასუხეს ამ გვარ გრეხთა და გრაგნილთა შემწეობით ჰსურვებია არა ჭეშმარიტების აღდგენა და მისმიერ გამოცემულ წიგნების სახელის დაცვა, არამედ დამტკიცება, რომ ჯანაშვილი თავისის „ბოროტის განზრახვითა“ და „მოსამზადებელ კლასე-

ლის სიბრძნით“ თვით მზესაც-კი ლაფს შესტყორ-
ცნისო. მოკამათეს პასუხს „ივერიაში“ უჭერია სწო-
რედ რვა სვეტი და ამ რვა სვეტთაგან საკამათო სა-
განზედ ლაპარაკობს მხოლოდ ერთში და დანარჩენ-
ში-კი ამტკიცებს, როგორი ბოროტია ჯანაშვილი,
როგორი დაღრეჯა სცოდნია, რა შურითა და მტრო-
ბით უყურებს ზ. მოკამათეს წარმატებას სამეცნიერო
სარბიელზე, რა მკვიდრი ჯადოს წრე არტყია ამ სა-
ცოდავ კაცს, რომელიც ამ წრიდამ ველარ გამოსუ-
ლა, ასე რომ ჯანაშვილი ჯანაშვილად დარჩება აწ
და უკუნისამდეო და სხ. და სხ.

ვსთქვათ, რომ ყოველივე ჩამოთვლილი მარგა-
ლიტები თვით მზეზედაც უნათლესი ჭეშმარიტებაა.
განა ყოველივე ეს ოდნავ მაინც შეეხება საკამათო
საგანს? განა საბაასო საგანს ოდნავ მაინც ძრას აქ-
ნევიანებს? სარომელო ანუ გამოსარკვევი საკითხი
დღეს ვიღაც გლახაკი ჯანაშვილი და იმისი ბიბლიო-
გრაფიულ-პოპულიარული ნაცოდილარ ნაჯღაბნი-კი
არ არის, არამედ იგი სანუკარი ამბავია ყველა ქარ-
თველისათვის, თუ როგორ არის გამოცემულუ მე-IX –

-7-

X საუკუნის საეროვნო ძეგლი. მე ვსთქვი, ეს ძეგლი
ღირსეულად არ არის გამოცემული, არამედ მრავა-
ლის შეცდომებითაო. აქ ამკარაა, მოპასუხეს ან უნ-
და უარეყო ჩვენი სიტყვა, ან თვითონვე შეესწორე-
ბინა ის შეცდომები, რომელთა გამო იგი საეროვნო
ძეგლი სრულიდ დამახინჯებულია და გარყვნილი.
მაგრამ, ვიმეორებ, მოპასუხე ასე არ მოიქცა. სულ
4 – 5 შეცდომა მომსვლიაო, ასე ბრძანა და მერე
მოჰყვა და ჯანაშვილის უღირსებათა ჩამოთვლას მო-
ანდომა თვისი გრძელი წერილის 7/8-დი, რომ მკი-
თხველისათვის გზა-კვალი დაებნია და ყურადღება
სხვა, უმნიშვნელო, საგნისათვის მიეპყრობინა.

მესამე თუ მეოთხე გზობის იბეჭდება „დროება-

სა“ და „ივერიაში“ ჩვენი *послужной списокъ*-ი. ამ სპისოკში დაცინვით ჩამოთვლილია ყველაფერი: ჯანაშვილი აკადემიის პრეზიდენტი, ბულვარის მცვეთელია, ბოროტია, შურიანია, პირველი საუკუნის ძეგლს მე-XVIII-სად სთვლის და მე-XVIII-ისას I-ისად, დაღრეჯა იცის, უშიშრად უჯავრდება მთელს კრებულს საზოგადოებისას*), არშინის სიგრძე ასოებს, მზის სიბრწყინვალით გაშუქიანებულებს, ვერ არჩევს, ჯერ იძახის უკეთესი წამკითხველთაგანია და მერე უმეცარიად, ერთის სიტყვით – ჯანაშვილი დღემდის ჯა-

*) ეს ფრაზა მოკამათეს არ ეკუთვნის. აქ, სხვისა-მიერ ჩამახილი, ამომახილია. ამ ცილის წამებასა და კიჟინზედ მოვილაპარაკებთ შემდეგში, ოდესმე.

ნაშვილზედ მალლა ვერ აიწიად და, თუ რამ საყურადღებო კითხვა აღიძრა ჩვენს ისტორიაში, ჯანაშვილი აღარავის აღარ ახსოვსო და სხვ. მაგრამ ეს რაა? ერთმა *опровергатель*-მა არა თუ ჩვენ, ჩვენი ცოლ-შვილიც-კი გაურია თავის პოლემიკაში და დაცინვით მოიხსენია (იხ. „ივერია“ 1887 წ. № 241, 243).

მუდამ საზიზღრად მიგვაჩნდა და მიგვაჩნია კაცის კერძო ცხოვრებაში შესვლა და იქ ხელის ფათური. ვინ რას აქნევს თუ პეტრე ანუ პავლე დღეში რამდენჯერ გაივლ-გამოივლის ბულვარსა თუ ბაღში. ბარემ ისიც სთქვით, თუ ვინ რასა სჭამ-სვამს, კვირაში რამდენჯერ იცვლის პერანგს და სხ. ვამბობ, ეს და სხვაც ამისთანა ვისთვის რა საჭიროა. საზოგადო ასპარეზზე გამოსული კაცი ფასდება მარტო იმით, რასაც იგი, თვისის შეძლებისა და ძალ-ღონისა დაგვარად, შესძენს საერთო საღაროს. საწყაო ეს შენამენია და ამ შენამენის ავ-კარგიანობაზე ლაპარაკი ყველას შეუძლიან თამამად და აშკარად.

მიხედვისამებრ ამგვარ თვალსაზრისისა შესახებ საზოგადო მუშაკისა, რა გინდ იგი მუშაკი სუსტი და მცონარე იყოს, არავის ნება არა აქვს მისი ნა-მუშაკარი აბუჩად აიგდოს მსოლოდ მისის ცხოვრების წვრილმანობის აღნუსხვით. რაკი იგი გამოდის სა-ზოგადო ასპარეზზედ სამოქმედოდ, ამ მოქმედებისა და ნამოქმედარისა დაგვარად უნდა კიდევ დაფასდეს. ამიტომაც, რა-კი ჩვენი *послужной списокъ*-ის

-9-

დამბეჭდავები არას დროს არ გასცილდნენ ჩვენი ცხოვრების კერძობობის ჩამოთვლას და ჩვენი სულ-გულის ვითარების ჩხრეკას, ვიმეორებ, ამიტომაც არც ერთს პასუხი არ გავეცით და სულ ყველაფერი დავიდუმეთ. მართლაც, ძალიანაც რომ გინდოდეს, ძნელია ვისმე დაუმტკიცო, რომ არც შურიანი ხარ. არც ბოროტი, არც ავი.

დღესაც, როგორც კვლავ, სრულიად დავიდუმებდი და ჩაილულის წყალს გავატანდი ჩემი მოკამათის წერილის ამ *послужной списокъ*-ს, თუ ბ. მოკამათეს თვითონვე არ მოეცა ჩვენთვის ვრს-ის მსგავსნი გრეხნი, რომელთა შემწეობით ორიოდ სიტყვას მაინც ვიტყვით ჩვენი თავის დასაცავადა და გასამართლებლად.

თუნდ მოვიყვანოთ მოწმად წევრნი იმ საპატიო კრებულისა, რომლის თითოეულ წარმომადგენელს, ვითომ, ჩვენ დავღრეჯოდით, არა, თქვენი ჭირიმეთ მე ამომირჩიეთ მდივნადაო და ვათქმევინოთ, როდის ვის დავღერიჯეთ, პრა თუ დავღერიჯეთ, არამედ ვინ როდის თვალითაც-კი ვნახეთ, გარდა მოპასუხისა და ორ სხვა წევრისა, რომელნიც (ეს სამნი) ჩვენი ამორჩევის ორი წუთის წინად შემთხვევით შეგვხდნენ ბანკის დარბაზში. წერა-კითხვის გამგეობას სულ ორის სიტყვით მივმართეთ: „უკეთუ შესაძლებელად სცნოთ, გთხოვთ, მე გამამწესოთ მდივნადა“. თუ ამის მე-

ტი ვისთვისმე რამ გვითქვამ, არა თუ მარტო ვე-

-10-

მუდარები, არამედ მოვითხოვ, გამოაცხადოს*). ძნე-
ლია იმგვარ კაცთან საქმის დაჭერა, რომელიც
ამისთანა ქვენა და უკადრის რამეებს ეპოტინება თა-
ვის-თავის გასამართლებლად და თავის მიერ გარყვნილ
და დამახინჯებულ საეროვნო ძეგლის სახელის და-
საცვავად.

ან მოვილოთ კიდევ ის მაგალითი, რომ შარ-
შან ვილაცასთვის უკეთესი წამკითხველთაგანია გვი-
თქვამ და დღეს, ვითომ, ამის წინააღმდეგ ვამბობთ.
ბ. მოპასუხეს ვერ გაუგია, რომ უკეთესი წამკითხველ-
თაგანი ჯერ კიდევ იმას არა ნიშნავს, რომ იგი შე-
უმცდარია ყველაფერშიო. შეიძლება იყოს სულ ხუ-
თი, ჩათლახი აბა რა საკადრისია, უხეირო მკითხვე-
ლი ძველი ხელისა, ხოლო ამ ხუთში ერთი დანარ-
ჩენებზე უკეთესად ჰკითხულობდეს და ამ უკეთესს
დიდი შეცდომები მოუვიდეს რომელიმე წიგნის გად-
მოწერის დროს. აქ საკვიჩინებელი რა არის, ან გაუ-
გებარი. ესევე გარემოება, რომ შარშან მომიწონია
მოპასუხის კითხვა და მიქია იგი, აგრეთვე ამტკიცებს
იმას, რომ შური და მტრობა შორს არის ჩვენგან, რომ
ჩვენც, საცა საჭიროა და ღირს, შეგვძლება კაცის
დაფასება და მოწონება. სიამაყე და მტრობა რომ გა-
მეფებულიყო ჩვენ სულ-გულში, რაღად ვაკადრებდი

*) როგორ მოულოდნელად მოხდა ჯანაშვილის მდივნად
არჩევა, ეკითხოს გამგეობის წევრს პატივცემულ გ.ნ. იოსე-
ლიანს.

-11-

და რაღად მივიტანდი მოკამათესთან საინგილოდგან
ჩამოტანილ ძნელად წასაკითხავ წარწერას და რაღად

ვეტყოდი, აბა თქვენ ამას როგორ წაიკითხავთო.

ახალ *послужной списокъ*-ის დანარჩენ ნაწილებს უყურადღებოდ ვსტოვებ, რადგან იგი ჩვენ დაუმტკიცებლადაც, გაბერილი და უმეცართაგან ტაშის დასამსახურებლად დაწერილი ტყუილებია. მე-XVIII საუკუნის ძეგლს 1-სად, რაღა თქმა უნდა, ვერ დავსახავდი, რადგან დიდი ხანია ცნობილი, რომ ქართველების ქორონიკონიანი ნაწერი მე-VII-VIII საუკუნეზედ ადრე აღარ უწევს. თუ მაინცა და მაინც ამისთანა შეცდომას მიჩვენებს ბ. მოკამათე, დიდ სიბრიყვედ და დიდ უმეცრებად ჩავითვლი და კაი მაძლობასაც გადავუხედი გაფრთხილებისათვის. მაგრამ ამას, რასაკვირველია, ვერ მიჩვენებს და ვერც დამიმტკიცებს. ეს იმ სიგრძეზედ გაჭიმული ტყუილია, ვითარცა წვრილი და გათხუპნული ასოების ნახევარ ალაბის სიგრძედ დასახვა და მერე კი-ჟინი, რომ ასეთი დევი ასოებიც, რომელსაც მოსამზადებელი კლასელიც-კი ჩააბულბულებდა, ჯანამვილს ვერ ამოუკითხავსო. ისკი ავიწყდება მოპასუხეს, რომ ჩვენი წერილი იყო დაბეჭდილი გაზეთში და სრულიად არა ჰქონდა სამეცნიერო ხასიათი. გაზეთში ბევრი წყალწასალები ამბები იბეჭდება. გაზეთი სწრაფ მუშაობას ითხოვს და ამ გვარ ხასიათისა გამო ამ გვარს გამოცემაში, ხშირად, ნაწერი ირევა და მახინჯდება. არა ერთხელ ყოფილა მაგალითი,

-12-

რომ ინგილოს მაგიერ გაზეთში ინგლისელი დაბეჭდილა თვით ჩვენსავე წერილებში, ან 90,000 მაგიერ, 80,000 და სხ. თუ არა გჯერათ ჩვენი ნათქვამი, თუნდ აიღეთ ივერიის ის №-რი, რომელშიაც აგრე სასტიკად გვირისხდებით და ჰავლაბრულ ლექსებით გვამკობთ. ამ თქვენ წერილში სწორედ-ის მაგიერ დაბეჭდილია სტორედ, ვახტანგის მაგიერ ვიხტანგ, ჯანაშვილის მაგიერ ჯანიშვილი, წარწერანის მაგიერ

წარნთწარი, ანნას მაგიერ ანნნა და სხ.

ან აიღეთ პაწიკელა თქვენი წერილი 1890 წ. ივერიის № 29-ში „აღწერა წერა-კითხვის ბიბლიო-თეკის ხელნაწერებისა“, რომელშიაც, დედანთან შედარებით, 60-მდე შეცდომაა. მაგალითებრ: ლო-ცვა საოსარლა სიზმართა (დედანშია: სხოცართა), დასა-ბამითგანნი იყვნეს (დედანში: დასაბამითგანნი წელნი იყვნეს), ქორონიკონსა სუბ (სად გინახავთ ასრეთი ქორონიკონი $s = 200$, $უ = 400$, $ბ=2$. რა გამო-ვიდა? დედანში-კია $s \text{ } \text{ჟ} \text{ } ბ$, რომელიც შეადგენს 292 წელს), იკლებენ ღამენი (დედანშია: იწყობენ), ანა-კრები ზ (დედანშია: ანაკრები ლ), გულმცხარე (დენანშია: გულმწუხარე) და სხ. რომელი ერთი ჩა-მოვთვალთ. ამისთანა მასალას განა დაერქმის იგეთი დიდი სახელი, ვითარცა „აღწერა წერა-კითხვის ბი-ბლიოთეკის ხელნაწერებისა“.

ანუკა ბატონიშვილის მზითვის წიგნი რომ დაგ-ბეჭდეთ, ჩვენ მაშინათვე შევნიშნეთ ზოგი-ერთი კო-რექტურული შეცდომა და, რადგან ცალკე დაბეჭდვა

-13-

გვსურდა, ამიტომ აღარ გავასწორეთ გაზეთის ნაბეჭ-დი. მზითვის წიგნი დაწერილია უქარაგმოდ, მხედ-რულის ხელით და, როგორც თქვენ ბრძანებთ, ად-ლის სიგრძე ასოებით. მაშასადამე, თქვენ რომ ბევ-რიც იფიცოთ, მაინც არავინ დაიჯერებს, რომ გარ-კვეული ხელი ჩვენ ვერ გაგვერჩიოს და ამის გამო მზითვის წიგნის ტექსტში შეცდომები შეპარულიყოს. მზითვის წიგნის ბეჭდვის დროს ჩვენი მიზანი ის-კი არ იყო, რომ გამოვკიდებოდით ტექსტის აღდგენას, არამედ უფრო ამ წიგნში მოხსენებულ ზოგიერთ პირთა გაცნობა მკითხველთათვის. ტექსტის მეცნიე-რულად შესწავლა და გამოცემა რომ გვდომებოდა, მაშინ ჩვენ ასრე მოვიქცეოდით უსათუოდ. მოვი-წვევდი დ. ბაქრაძეს, რომელმაც ეს წიგნი მხოლოდ

ერთის დღით გვათხოვა, ან შარშანდელ უკეთეს წამკითხველთაგანს, ან გ. წერეთელს, ან თ. ჟორდანას, გიგა ყიფშიძეს და სხვათა-და-სხვათა, ან და ესენიც თუ არ მომეშველებოდნენ, სხვა მოსამზადებელ კლასელს მაინც მიავიწვვდი და ვსთხოვდი გაუგებარ ადგილების ახსნას. ასრე, სხვების დახმარებით, რომ აღვადგენდი დედნის ტექსტს, შემდეგ წერა-კ. გამგეობას ვსთხოვდი თითო გროშობით შეგროვილ ფულს აღდგენილ და გაპატიოსნებულ მზითვის წიგნის დასაბეჭდად. თუ-კი სხვების დახმარებითაც ტექსტს მაინცა და მაინც ვერ აღვადგენდი, მაშინ, რაღა თქმა უნდა, სრულიად ხელს ავიღებდი ამ წიგნის რედაქტორობისაგან და აღარც დავბეჭდავდი,

-14-

რომ, ერთი მეცნიერისავით, საზოგადოება შეცდომაში არ შაგვეყვანა და მოციქულები მეტოქელებად არ წაგვეკითხებინა, ან საწნეხელი საწნეხეფათასად, ან პირველი პირიცუად თუ ტირაცუად, ან მქადაგებელნო სამქადაგებელისა-დ და სხ.

ვიმეორებ, წყალ-წასაღები ამბები არ შეედრება იმას, რასაც ჰქვიან „მე-IX – X საუკუნის ისტორია“ და მისი ტექსტის მართლად, სისწორით და უცვლელად გადმოწერა და გამოქვეყნება. აკი მიტომაც, რომ ჯანაშვილი მარტო წყალ-წასაღებ ამბებით ერთობა, „როდესაც საყურადღებო რამე კითხვა იქნება ისტორიის თუ არხელოგიის შესახებ, მაშინ ჯანაშვილი აღარავის აღარ ახსოვს“ და მოკამათეს მიანდობენ ხოლმე იმისთანა პირველ ხარისხოვან ძეგლის გამოქვეყნებას, როგორც არის შატბერდის კრებული. ნუ თუ ეს ძეგლი, იქ მაინც, საცა ცხადად და მარგალიტებივით სხედს ასოები, არ უნდა დაცულიყო, მიქელისა არ იყოს, სისწორითა ნიშნისაფთა? ნუ თუ აქ მცოდნე კაცი, რომელსაც მიჰმართავენ ხოლმე გაჭირების დღეს, ქორონიკონს ჭფ (5500 წ.

ქრისტემდე) წაიკითხავდა ჭრ-დ (5100 წ.) და მერე წინასიტყვაობაში, თავისივე შეცდომისაგამო, უმეცრებას შესწამებდა და გაუწყრებოდა დედნის ავტორს! ან გამოსტოვებდა ცხადად და ნათლად დაწერილ მრავალ სიტყვა-ფრაზას, დააკლებდა ანუ შესცვლიდა ასოებს და მერე ამისთანა ადგილებს примѣчаніе-ბს გაუკეთებდა და მოსთქვამდა: ჰაჲ,

-15-

ხალხნო, კაცნო, აქ ქართლის ცხოვრება, თუ სხვა ვარიანტი, ამა და ამ სიტყვას, თუ ფრაზას, თუ ასოს, უმატებსო, ე. ი. იმასვე, რაც ამ მეცნიერ კაცს თვითონვე დაუკლია და შეუცვლია! და ყველა ამის შემდეგ ამისთანა კაცი თავის წინასიტყვაობაში კიდევც დაიკვებებდა, არა ერთგან, არამედ მრავალგან, ვითარმედ „მართლ წერა დედნისა სასტიკად არის დაცული“.

კიდევ ვიმეორებთ, პირველ წერილში (საყურადღებო საგანი) ჩვენი მიზანი იყო გამოგვეწვია თვითონვე აღმადგენელი, რათა მას საკუთარის ხელით აღენიშნა მის მიერვე დაკლებული და მის მიერვე არეული ადგილები ტექსტისა. რახან მან ეს არისურვა და სიტყვა ბანზედ ააგდო და ჩვენ პირადობას მოახმარა მთელი თვისი მჭერმეტყველობა, ამიტომაც იძულებული ვარ მევე ვიტვირთო ესმნელი და თავსატეხი საქმე. ვიტვირთო იმიტომ-კი არა, რომ, მართლაც, ბოროტი რამ განზრახვა მქონდეს, არამედ იმიტომ, რომ ყოველ მამულიშვილისათვის და ყოველი კაცისათვის, საზოგადოდ, სანუკარია ხელთ-იქონიოს შეუბღალავი და შეუმწიკვლელი ნაჭირნახულევი თვისთა ნეტარ-ხსენებულ მამა-პაპატა, მეტადრე იმისთანა ნაჭირნახულევი, როელიც მკვდრეთით აღადგენს ქართველთა ერის სახელ-გატეხილ დიდ მატიანეს.

აი ამიტომაც, პირველ წერილში ჩვენ შევნიშნეთ,

რომ არათუ მარტო მოქცევაჲ ქართლისაჲ-ის აღმოჩენა.

-16-

თვალსაჩინო მოვლენაა, არამედ თვით ის ამბავიც, რომ მე-IX – X საუკუნეში ქართულს ენაზე ყოფილა შედგენილი სისტემატიური ქრისტომატია, აწმატბერდის კრებულად წოდებულიო.

ამაზედ ბ. მოკამათემ დაგვცინა: „საწყალი შატბერდის კრებული! რა ნახა ამ კრებულში ისეთი, რომ ასე გაკადნიერდა ჯანაშვილი? ან რა ახლი აზრია, რომ ბერძნული ანბანი ფინიკიურიდამ გადმოიღესო“. როგორა ვსთქვათ, რომ ამას მოკამათე გულწრფელად ამბობს და ასრე ამცირებს კრებულის მნიშვნელობას. არა. კრებულის დიდი მნიშვნელობა მოკამათემ, თუმცა აგი არ წაუკითხავს მას, მაინც გაგონითაც კარგა იცის, მაგრამ აქაც ჭეშმარიტებას ჰგრებს მხოლოდ თავის თავის გასამართლებლად და თავის უღირს მობაასეს დასამცირებლად.

რაღა თქმა უნდა, ხსენებული ხელნაწერი ბრწყინვალე ცისკარია ჩვენს, აქამომდე ბინდით მოცულს, არე მარეზედ. იგი აშკარა და შეურყეველი პასუხია იმისთანა პირთათვის, ვითარნიც იყვნენ ანუ არიან: სენკოვსკი, სმირნოვი, ბრანბუესი, შავროვი და მრ. სხვანი, რომელნიც, გუშინ თუ გუშინწინ, ამტკიცებდნენ, რომ ქართველნი მე საუ XI – XII საუკუნემდე არცკი არსებობდნენო, რომ ამ ერს არაფერი საბუთი არ დაუტოვებია იმისი, თუ იგი მეათე საუკუნეზედაც ადრე არსებულაო. ეს ქართველი ერი უნიჭო, სწავლისა და ხელოვნების შეუფერებელშეუთვისებელი ერიაო; მათი ისტორია იხანხლება

-17-

მარტო მე XVIII საუკუნეშიო: ან და: ქართველს არცკი ჰქონია უნარი საკუთარი ეყვის ისტორიის

შედგენისაო და იგი მათთვის დაუწერია სომხის უმეცარ ბერსაო (პატკანოვი) და სხ.-და-სხ.

დღეს-კი ვხედავთ, რომ ქართველი კაცი, მართლაც, არც უნიჭო ყოფილა, არც თავისი ისტორიის უმეცარი და არც სწავლა-განათლების მოძულე. მისთვის ფრიად საჭირო ყოფილა ის ამბავი, თუ როგორ იწარმოვა ფინიკიურმა ანბანმა, თუ რა მნიშვნელობა აქვს მკურნალობას ცხოვრებაში *), თუ რა გვარია ან სად იპოება ძვირფასი ქვები, ან რა ზნე-ხასიათისანი არიან ფრინველნი და მხეცნი, თუ რა ნიჭნი აქვს ადამიანს, ან რა არის აღთქმული ერის ისტორია, აგრეთვე ისტორია სპარსთა, პტოლომეთა, რომაელთა, ან რას მოგვასწავებს მეფე დავითის მიერ დაწერილი საგალობლები. და ასრე სხვა წერილებიც. მოკამათე ყველა ამას ეძახის უმნიშვნელობას და გვიკიჟინებს, „აქ რა არის, რომ ცნობილი არ იყოს“. კითხვა ის-კი არ არის, რაც დღეს ცნობილია, არამედ ის გარემოება, რომ თვით მეათე საუკუნეშივე ჩვენებს ჰქონიათ სამეცნიერო ტრაქტატები სხვა-და-სხვა საყურადღებო საგნებზე, რასაკვირველია, შესაფერად მაშინდელ დრო-ჟამისა. ერთის სიტყვით, დიდ მნი-

*) ამ სამკურნალო ტრაქტატს, „მატბერდის“ სამეცნიერო ქრისტომატიიდან ამოღებულს, ამ წიგნის ბოლოში ვხეკვდავთ სახელწოდებით „მწერლობა მე IX-X საუკუნისა“ და აგრეთვე იქიდაგანვე ამოღებულს „სასწავლო სახელმძღვანელოსაც“.

შვნელობიანად იმიტომ-კი არა ვსთვლით ხსენებულ კრებულს, რომ მასში მოყვანილი ყველა წერილები მართლაც უცხო და უცნობი იყოს, არამედ იმიტომ, რომ ყველა იგინი დაწერილნი, ანუ განმარტებულნი, ანუ თარგმნილნი არიან მე IX-X საუკუნეში „ენითა ქართულითაჲთა“. იგი კრებული აშკარად გვიმტკიცებს, რა მდინარი, ძლიერი და განვითარებული ყო-

ფილა ჩვენი დედა-ენა მეათე საუკუნეშივე. აგრეთვე გვიმტკიცებს იმასაც, რომ ის ერი, რომელსაც ულა-პარაკნია და უწერია „ენითა ქართულითაჲთა“, მე IX-X საუკუნეზედაც ადრე ყოფილა ერი კულტურული და ადრევე ამ დროისა თვისი ენა დაუმუშავებია მიხედვისამებრ ძველი დროის კულტურა-ცივილიზაციისა და მეცნიერება-ღვთისმეტყველებისა.

ასრე განსჭვრეტს ჩვენი თვალ-საზრისი ამ მოვლენას და ამიტომაც შესანიშნავ ძეგლად ჰხადის ფატ ბერდის კრებულს.

არც საკაცებრიო, საზოგადო, მნიშვნელობას არის მოკლებული იგი კრებული, როგორც ეს ჰგონია ჩვენს მოკამათეს. მრავალ მაგალითთაგან დღეს მხოლოდ ერთს დავასახელებ.

კრებულში რამდენიმე ალაგას ტექსტში შეგვხვდება სიტყვა „კავკასია“. მეცნიერებაში მტკიცედ იყო დამყარებული ესრეთი აზრი, რომ, ვითომ, ეს სიტყვა (კავკასია) ადგილობრივმა ერმა არ იცოდა მე XVIII საუკუნემდე და დღეს კავკასიად წოდებულ ქვეყანას ამ დრომდე არასოდეს არ იხსენიებ-

-19-

დნენ ამ სახელითაო. „ქართლოსის ძმა კავკაზოსი დასახლდა ჩრდილო კავკასიაშიო“ არავის ზღაპრადაც არა ჰყოფნიდა. და ამტკიცებდნენ, რომ ეს სიტყვა გარედან არის შემოტანილი და ვახტანგის მიერ ქართლის ცხოვრებაში ჩაკერებულიო (Усларъ, Древ. Сказ. о кавк.). ეხლა-კი ჩვენი კრებული არა თუ არღვევს ამ აზრს, არამედ თვით საქართველოს უწოდს კავკასიად, ანუ, უკეთ ვსთქვათ, კავკასიას უწოდს საქართველოდ.

„ვნებანი იგი ქართლისანი, მაცთურნი კერპნი ცეცხლითა დაწუნ და ნაცარი მათი შეასუ მათ ვინ მათ ეგლოვდის და ესე ამცენ შვილთა შენთა, რამეთუ მე ვიცი იგი მწრაფლ კავკასიათა შინა ვერ

დაილევინა“. სხვა ადგილას კავკასია იწოდება ჩრდილოდ და ჩრდილო-კი საქართველოდ. „მოხედა ღმერთმან წყალობითა ქვეყანასა ამას დავიწყებულსა (ლაპარაკია წმ. ნინოს შემოსლვაზე ქართლს) ჩრდილოდ-სასა კავკასიათა“. „სადაა არს ჩრდილოდ იგი ქუეყანად ანუ სადაა არს სამოსელი იგი ოფლისა ჩუენისა“... სამოსელსა მისსა ზედა წილ-ითხინეს და წილით ჰხუდა ჩრდილოთა-მცხეთელთა კუართი იგი ოფლისა იქუსო ამ ქვეყანას ჩრდილო.ი. სამართლიანად ერქუა, ვინაიდგან „მთანი დაეფარნეს ნისლსა და ველნი არმურსა ცთომისა და უმეცრებისასა. და იყო ქუეყანად ესე ჩრდილო მზისაგან სიმართლისა ძისა ღუთისა მოსილვისათვს და ცნობისა. ვითარცა სახელი ერქუა სამართლად ჩრდილოდ“.

-20-

ამ საყურადღებო ამბავს მხარს აძლევს აგრეთვე მოწმობა ისტორიკოსის სუმბატისა, რომლის ნაწერი თავდება ბაგრატ მე IV-ის (1027-1072) ამბების თხრობით. ეს მე XI საუკუნისა, თუ ამაზე ადრე დროის ისტორიკოსი სწერს: *) „გარდაიცვალა: ესე: გურგენ: მეფეთ მეფე:... ქორონიკონსა: სკჭ (1008): და დაუტევა: ძე: ესე თვსი: ბაგრატ: აფხაზთა მეფე: კურატპალატი: დიდი: და ეუფლა: ტაოს: მამულსა თვსსა: და დაიპყრა: ყოველიო კავკასია: თვთმპყროგლობითა: ჯიქეთიდგან: ვიდრე გორანგეთამდე: ხოლო: ადარბადაგნ: და შარვანი: მოხარკე: ყო: სომხითისა: ჳელმწიფებითა... მეგობრად: და ერთგულყო: (სპარსნი) სიბრძნითა: და ძლიერებითა: თვსითა: უფროს: სახლეულთა: თვსთასა: და რამეთუ: ბერძენთ: მეფესაცა: შიში: აქუნდა: ამის: ყოვლადვე:

სახელმწიფოს ერთობისა და ძლიერებისათვის ამ მეფეს არც თვისნი ნათესავნი შეუწყნარებია:

და ამან: ბაგრატ: კულატპალატმან: მოიყუნა: კლარჯნი: ჳელმწიფენი: სუმბატ: და: გურგენ: ძენი:

ბაგრატ: არტანუჯელისანი: თვისნი მამის დისწულნი:
დარბაზობად: მის წინაშე: ციხესა შინა: ფანასკერ-
ტისასა: და: მუნ: შინა: შეიპყრნა: იგინი: და აღი-
ხუნა: ქუეყანანი: და ციხენი: მათნი და იგინი პა-
ტიმარყუნა: ციხესა შიგა: თმოგვისასა: და მუნ:...

*) იხ. მარიამ დედოფლის „ქართლის ცხოვრების“ ხელ-
ნაწერის 301-302 გვ. ეს წიგნი ეკუთვნის წერა-კ. საზოგად. და
აღნიშნულია № 30-ით.

-21-

გარდაიცვალა: სუმბატ: არტანუჯელი: ქორანიკონ-
სა: სლა (1011 წ.)*).

რომ მართლაც ესრეთი ჩვენება და მოწმობა
ჩვენი ქრონიკებისა ცარიელი სიტყვა არ არის, სჩანს
იმ გარემოებიდანაც, რომ საჩეჩნოში დღესაც არის
ეკკლესია, რომლის ქართულ წარწერაში ბაქრამეს
ამოუკითხავს 830 თუ, კარგა აღარ მახსოვს, 930
წელი. ამ წარწერაში იხსენიება აგრეთვე ადგილობ-
რივი ერისთავი.

დიალ, ამ გვარი საინტერესო და დასამწყსელო-
ბითნი ცნობანი შეიძლება ამოკვირობოს კაცმა ჩვენი
კრებულიდამ. და ამის შესახებ ჩვენ-კი გვეუბნებიან,
რა არის ისეთი ამ კრებულში, რომ დღეს ცნობი-
ლი არ იყოსო, რა ახალი აზრიაო, რომ ბერძნული
ანბანი ფინიკიურიდამ არის წარმოებულო და სხ.
ვიმეორებთ, ამისთანა ამბებს ჩვენ დიდ მნიშვნელო-
ბისად ვსთვლით. სხვებისთვის შეიძლება ყველა ეს და
თვით ისეთი წიგნის აღმოჩენა, რომელიც ქრისტო-
მატიურად არის შედგენილი მე IX-X საუკუნეში,
სულ მცირე მნიშვნელობისა იყოს. კაცია და გუნე-
ბა. De gustibus non disputandum.

*) თვით მოსე ქორენელი, კაღანკანტვაწი და სხ. მცხე-
თას სთვლიან დიდებულ ქალაქად მთელის ჩრდილოდასა.

პირობის სიგელი, შედგენილი და დამტკიცებული მრავალის ბეჭდითა და სასტიკ საფიცრით. – ბერაის ნაშრომი, ორად გახეული. – ნიმუშები ზოგიერთ წაქცეულ და დაძველებულ სიტყვების აღდგენისა. – ძილია, თუ სიფხიზლე.

„საზოგადოდ მართლწერა დედნისა სასტიკად არის დაცული“ (წინასიტყვაობა წმ. ნინოს ცხოვრებისა, გვ. II). „აქ და ყოველგან სხვ ამ გვარ შემთხვევაში (დედნის ტექსტის გადმოწერაზედაა ლაპარაკი) ვიცავთ დედნის მართლწერას („წინასიტ. სამი ისტორიული ხრონიკისა“, გვ. III.). „დედნის მართლწერის დაცვა საჭიროთ მიგვაჩნდა (!) მისთვის, რომ, ისტორიულ მნიშვნელობასთან ფილოლოგიური მნიშვნელობაც არ დაგმეკარგა ამ საყურადღებო წყაროსი“ (წინასიტყ. გვ. 85).

ამ პირობის სიგელის დამწერისაგან მკითხველს ნება აქვს მართლაც მოითხოვოს ყოვლის ჭეშმარიტებითა და სისწორით გადმოწერილი პირი ძველი დედნისა. თუ რაბამ დიდად აფასებს მართლწერის დაცვას დედნის პირის გადმომწერი, ეს სჩანს იქიდან, რომ იგი თვით უმანკო და მცირე მნიშვნელოვან ასოების დაცვასაც გვპირდება. „პირველ სამ გვერდზე „უე“-ს მაგიერ სიტყვებში ჩუენ, თქუენ და სხვა შეცთომით არის ნახმარი „უც“ (წმ. ნინოს ცხოვ. წინასიტყ., გვ. II). კარგი და პატიოსანი. მამ სამ

გვერდს ქვემოთ ჩუენ, თქუენ მაინც სისწორით უნდა იყოს დაწერილი.

არც სხვა ასოებს სტოვებს უყურადღებოდ ჩვენი მოკამათე და ტექსტის აღმადგენელი. სუმბატის ისტორია იწყობა სიტყვებით: „ცხოვრება და უწყება“. ტექსტის აღმადგენელი იქვე შენიშნავს, რომ თეიმურაზის ვარიანტში ეს სიტყვები ასრე სწერიაო:

„ცხოვრებად და უწყებად“. აგრეთვე, თუ ტექსტში შეხვდა სიტყვა „სადათ“, იქვე დაუყოვნებლივ შენიშნავს: ეს სიტყვა ამა და ამ ვარიანტში ასრე სწერიან: „სადით“. რაღა თქმა უნდა, თუ, ვსთქვათ, ენოქი რომელიმე ვარიანტში ენუქად დაწერილია, არც ამას სტოვებს აღუნიშვნელად. ამგვარად წიგნაკების ფურცლები აღვსილა примѣчаніе-ებით: მოვიდას მაგიერ მივიდა სწერიაო, აბრამის მაგიერ აბრაამ, რობუამის მაგიერ რობოამ, მოსთარის მაგიერ მუხთარ, იოვაკიმას მაგიერ იოაკიმ, გუარამის მაგიერ გურამ, გაადის მაგიერ გად, კამბეჩანის მაგიერ ქამბეჩიანი და სხ. აგრეთვე რომელიმე სიტყვა, თუ ტექსტში არ აღმოჩნდა, ან ტექსტში აღმოჩნდა და ვარიანტებში არა, ამასაც იმავე წამს ჩანიშნავს. ამ გვარ примѣчаніе-ებით გაჭედულია მოკამათეს მიერ გამოცემულ წიგნების ფურცლები. ხშირად მთელს გვერდზე ორი ან ერთი სტრიქონი ტექსტია და დანარჩენი-კი შენიშვნები.

საზოგადოდ, ბ. მოკამათე არა თუ რომელიმე სიტყვის შეცვლას ან გამოტოვებას, არამედ გინდ

-24-

ერთი ასოს მეორეთი შეცვლასაც დიდ და შეუძლებელ ცოდვად სთვლის. ამ გვარ შემცვლელებს, გინდ მათ ეცხოვროთ მეათე საუკუნეში, უმეცრებადა და ტექსტის გამრყენელებად ჰხადის. აქ, რაღა ბაასი უნდა, რომ მოკამათეს პირით, ამ შემთხვევაში, თვით ჭეშმარიტება და მეცნიერება ღალადებს. მართლაც, ერუშეთის მაგიერ, რომ ერუბეთი წაიკითხო, ან ივნისის მაგიერ იანვასი, ან საოცარის მაგიერ საოსარი, ან მოციქულის მაგიერ მეტოქელი, ან პირველის მაგიერ პირიცვა და სხვაც ამ გვარად, -ეს ვისთვის რა მოსაწონია და რაღა მეცნიერულია.

„ხუცურში ძრიელ წააგავთ ერთი ერთმანეთს ასონი ბ და შ, ა და ძ, ხ და ტ, გ და რ“ (წინა-

სიტყ. გვ. 106). ამისთვისაო უმეცარ კაცებს მაგიერად ჯუანშერისა, არშაკისა, შაბურისა და სხ. წაუკითხავიო: ჯუანზერ, არბაკ, ბაბურ, ან და მაგიერად სიტყვებისა: დად, რად, ვად – დაა, რაა, ვაა და სხ. (იქვე).

ამიტომაცა: „ქართლის ცხოვრებიდგან (?) აღდგენა სუმბატის ისტორიისა და მისი ვარიანტათ ხმარება მიუცილებელ საჭიროთ მიგვაჩთა (?) რადგანაც მარიამ დედოფლის ვარიანტის ტექსტი გარყვნილია უმეცარის გადამწერისაგან. ის შეცთომები, რომელნიც წარმოსდგებიან ხუცური ასოების ერთი ერთმანეთის მსგავსებით და პატივ ქვეშ მყოფი სიტყვების უვიცი კითხვით, ხშირია მარიამის ვარიანტში. ამას გარდა მარიამის ვარიანტში აქ იქ გამოშვე-

-25-

ბულია ზოგიერთი ფრაზები და სიტყვები, რომელთ გამოშვეებით ტექსტი გაუგებარი ხდება“. (გამოწერილია სიტყვა-სიტყვით. იხ. „სამი ისტორიული ხრონიკის“ წინასიტყ. გვ. 106-107).

აკი ზემოთ ვსთქვი, რომ მოკამათეს პირით თვით მეცნიერება დადადებსო. განსვენებული დ. ბაქრაძეც ამავე სიტყვებით: უმეცარი, გამრყვნილი, გაუგებარი და სხ. იხსენიებს იმ უწინდელ უვიც მწერლებს, სწორედ იმავე შეცთომებისათვის, რომლებსაც ჩამოსთვლის ჩვენი მოკამათე (იხ. „პატკანოვი და ქართლის ცხოვრება“).

ახლა, ამისთანა პროგრამითა და ფარ-ხმლით აღჭურვილ კაცს, ვნახოთ, თვითონ როგორ გადმოუწერია ტექსტი. გავყვეთ კვალ და კვალ და დავთვალოთ: რამდენი ასო შეუცვლია და რამდენი ასო გამოუტოვებია, რამდენი სიტყვა შეუცვლია და რამდენი სიტყვა გამოუტოვებია, რამდენი ფრაზა შეუცვლია და რამდენი ფრაზა გამოუტოვებია, რამდენი პერიოდი, თვალ-ნათლად დაწერილი, ვერც-კი შეუ-

ნიშნავს, რამდენი, არა თუ საფილოლოგიო, არამედ საგრამატიკო, ბორძიკი მოსვლია და სხ.

აქ უწინარეს ყოვლისა, უნდა აღვნიშნოთ შემდეგი. „მოქცევაჲ ქართლისაჲ“ ქრისტომატიასი ერთს განუყოფელ მოთხრობას წარმოადგენს. ქრისტომატიის შემადგენელს მოჰყავს ჯერ „საზოგადო მიმოხილვა“ საქართველოს ისტორიისა არამიდგან მე V-IV საუკ. ქარ. წინ ვიდრე აშოტ კურატპალატის.

-26-

(786-826) ძმის გვარამის დრომდე. ეს შეადგენს I თავს ქართლის მოქცევისას. შემდეგ ამისა მოჰყვება აგრეთვე მცირე „შესავალი“ წმ. ნინოს ისტორიისა და ამას-კი მიჰყვება თვით „ცხოვრება წმ. ნინოსი“ და „წერილი“ და „ანდერძი“ მირიან მეფისა.

ჩვენს მოკამათეს ეს ერთეული ისტორია „მოქცევაჲ ქართლისაჲ“ ორად გაუყვია. „საზოგადო მიმოხილვა“ „სამ ისტორიულ ხრონიკაში“ დაუბეჭდია სახელ წოდებით „მოქცევაჲ ქართლისაჲ“ და დანარჩენი გამოუცია ცალკე და ამ გამოცემაში „შესავალი“ წმ. ნინოს ცხოვრებისა უსახელოდ დარჩენია.

ჩვენის მოსაზრებით-კი დედნის რიგი და დაწყობილობა არ უნდა შეცვლილიყო თუნდ ერთი იოტითაც, რადგან, როგორც ვსთქვი, „საზოგადო მიმოხილვა“, ცალკე დაბეჭდილი, არ არის ისეთი შინაარსისა, რომ მას ეწოდოს მოქცევაჲ ქართლისაჲ. არამედ „საზოგადო მიმოხილვაჲ“, „შესავალიცა“ და „წმ. ნინოს ცხოვრებაც“ ერთი მეორეს აკვებს, ერთი მეორეს ხსნის და ამისგამო, და მსოლოდ ამისგამო, ძველს მწერალსაც თავის მოთხრობისათვის უწოდებია არა სხვა სახელი, არამედ მოქცევაჲ ქართლისაჲ.

ამიტომაც ჩვენც ჯერ პირველად ბ. მოკამათეს მიერ ორად გაყოფილ და ცალკ-ცალკე დაბეჭდილ მოქცევაჲ ქართლისაჲ-დამ და სუმბატისა და მეს-

ხურ დავითნის ქრონიკიდან ამოვიღებთ რაოდენიმე მაგალითს მის მიერ აღდგენილ სიტყვებ-ფრაზებისას

-27-

და დანარჩენს მოვიხსენიებთ ცალკე „აღდგენილის აღდგენას სრულში“, რომ მკითხველს შეეძლოს თავის ხელთ მყოფი წიგნები შეასწოროს.

ა) მოქცევაჲ ქართლისაჲ

წყალისა (დაბეჭდილის გვ. 18) – წყლისა (დენის გვ. 438); კტოეთა (19) – კტოეთას (439); ამიერ (26) – იმიერ (441); მიიგვალა (27) – მოიგვალა (442); მიამხვა (29) – მიამთხვა (442); იქადთგან (31) – აქადთგან (443); ამის (33) – მის (444); ეკლესია-სა (36) – ეკლესიათა (445); რომელნი (38) – რომელ (446); ჰინდოვის (2) – ჰინდოეთს (448); მიღებად (4) – მოღებად (448); მისცეს (5) – მოსცეს (450); მყვანა (5) – მყვანა (450); ქრისტეჲ (5) – ქრისტჳს (450); დამლუარნა (8) – დამალუარნა (451); ყოველთ (9) – ყოველი (453); შეიშუნეს (10) – შეიშურვეს (454); წილი (10) – წილით (454); ჯუარი მე (13) – მე ჯუარი (456); ჯელთა (13) – ჯელსა (456); ურიცხვ (20) – ერი ურიცხვ (458); ჰრქუა (21) – მრქუა (459); მივმართჲ (16) – მივიმართჲ (462); სმენით (29) – სმენილი (465); წელნი ჰრ (30) – წელნი ჰვ (465); აქუნდეს (30) – უჩნდეს (465); გარდამოვიდა (43) – გარდამოვარდა (474); საკურველი (44) – სამირკუელი (475); ძალისა (46) – ძალითა (446); ლოცვიდა (46) – ილოცვიდა (476); მიებარდნა (44) – მიებლარდნა (578); სამოთხესა (47) – სიმადლესა (478); იყო (47) – იწყო (479); ვხედავ (52) – ვხედავ (481); მიწევნილ (55) – მიფენილ (483); დი-

-28-

დებული (60) – დებული (487); რომელი (63) – რო-

მელნი (489); ზატიკისა (63) – ზატიკის ზატიკსა (490);
ჟამისა (64) – ამისა (490); მოწევნულ (65) – მიწევ-
ნულ (491); ღლეულითგან (66) – დილეულითგან
(492); სულსა აწ (67) – სულსა, რომლისაჲ არს დი-
დებაჲ, აწ (493); ამინ (67) ამენ (493); პირ-იცვა
(68) – პირველ (493); მომიშორო (65) – მომიბოძო
და სხ.-და-სხ.

კმარა. ბოლომდის კიდევ კარგა მანძილია და
მთელს წიგნში-კი სამასზედაც მეტი შეცდომაა (იხ.
აღდგენილის აღდგენას სრელში).

ბ) სუმბათის ისტორია.

შვა (დაბეჭდ. გვ. 21) – შუა(დედნის გვ. 294);
სხვანი (43) – სხუანი (295); გურამ (44) – გუარამ
(295); ციხისა (47) – ციხესა (296); ბართოლომე
(49) – ბართლომე (296); ვარაზბაქურ (50) – ვარაზ-
ბაკურ (296); ჯელმწიფობასა (56) – ჯელმწიფობს
(298); გარდაიცვალა გურამ მამფალი (58) – გ...გ...
მამეფელი (299); შეკრიბა (58) – შეიკრიბა (299);
მამფალი (59) – მამეფელი (200); სახლეველთა (66)
– სახლეულთა (301); მოუდგა (69) – მიუდგა (301);
მზაკუარნი არა მიეშუნეს (71) – მზაკუარნი იგი
აზნაურნი არა მიეშურნეს (303); მოსრულ (72) –
მისრულ (303); რომელნიმე (73) – რომელნი (303);
კურატპალატისანი (73) – კულატპალატისა (303);
ქორონიკონსა სიზ (73) – ქ-სა სმზ (303)...

-29-

აქაც წერტილი დავსვათ. ამას გარდა კიდევ
ბევრია სხვაც.

გ) მესხური დავითნის ქრონიკა.

იანვარსა (დაბეჭდ გვ.81) – ივნისსა (დედნ.
გვ 9); ოდიშის (81) – ოდიშს (9); შახთამაზ (82) –
შათამაზ (9); პატრონმან (82) – ქ: ჭატრანმან (9);
ღ.-მოყვარულთა (82) – ღ.-მოყვარეთა (10); ოთხ-
შაბათსა ჟამსა (83) – ოთხშაბათსა, პირველსა ჟამსა

(11); უკანდელი (83) – უკანანდელი (11); აღვდღე-
ბულის (85) აღმატებულისა (12); სასუფეველთასა წმი-
დათასა (65) – სასუფეველსა ცათასა (13); ქორონი-
კონსა სდა (86) – ქ-სა სდ (14); მივიდა (87) – მო-
ვიდა (14); აივიდეს (89) – აჰვიდეს (15); ალაფი,
და (91) – ალაფი გამოვიდეთ და (17); კოკოლა (93)
– კოკოლას (18) იქეთ (95) – აქეთ (18); წავიდა
(96) – წავიდა ბატონი (18); ერუბნელი (98) – ერუ-
შნელი (91); გამოაქცია (99) – გამოიქცა (22); შარ-
მანზე (102) – შარვანზე (22); ჯარი (107) – კარი
(26).

შეცდომა კიდევ ბლომათ არის (იხ. ქვემოთ).

დ) წინასიტყვაობანი.

ჯელ-წავყოფ (დაბეჭ. გვ. XI) – ჯელუჰყოფ *)
(გვ. 576); ვიცნა (XI) – ვცნა (516); სასყიდლათ
(XI) – სასყიდელი; ბრალობად (XI) – ბრალობად

*) ჯელის წაყოფა მურაბის ქოთანში შეიძლება და ჯელ-
ყოფა წიგნის წერა-თარგმნასა და კეთილ საქმის კეთებაში.

-30-

(516); (საწნეხეფათასა) გვ. XII – საწნელთასა (516);
ვითარცა იგი მეტოქელთა (XII) – ვითარცა იგი მოცი-
ქულთა (516); გვედრები სიწმინდესა შენსა (XIII)
– ვვედრებით... (576); ელოძენოსად (XIII) – ელო-
ძენოსად; ძმაო (XIV) – მამაო; იყო (XIV) – იყოს;
უძღურებითა წმიდათა (CXXVIII) – იძულებითა წმი-
დათა (7).

სხვაც ბევრია (იხ. ქვემოთ).

ხოლო აქ მოვიყვანოთ აგრეთვე ის პერიოდი,
რომლის ჭაჭანებაც არ არის მოკამათეს წიგნში და
რომელსაც იგი ოთხ-ხუთ წინადადებას ეძახის და რო-
მელიც პირველ წერილში ჩვენ, ვითომ, იმიტომ
სტრიქონ-სტრიქონად დავბეჭდეთ, რომ ბევრად გვე-
ჩვენებინა და იმიტომ ბოროტი განზრახვა შეგვწყადა.

დავთვალეთ, თუ მართლაც 4-5 წინადადებაა.

და ნინო შთავიდა კხოეთა – 1

და დადგა კაწარეთს: და – 2

მონათლნა კხოელნი და

სოჯნი ერთიურთ მათით: – 3 – 4

და გარდავიდა კახეთა: – 5

და დადგა ქცელ დაბას: და – 6

მოიყვანნა კაცი მთავ – 7

არნი: და მონათლნა – 8

აქედგან სჩანს, რომ თუნდ გაყოლებით დაგვე-
წერა, მაინც არა 4 – 5 წინადადება გამოვიდოდა,
არამედ იმდენივე, რამდენიც სტრიქონია. დალოც-
ვილ ბერაის თითქო წინასწარ უგრძვნია, რომ შენი

-31-

სტრიქონები და წინადადებანი მეტ-ნაკლები არ იყოს,
თორემ ჯანაშვილს მე-XIX საუკუნეში მახეში გააბა-
მენო და ბოროტებას დასწამებენო. დიდება შენდა,
უფალო.

ახლა ვიკითხოთ: ეს როგორი სასტიკი დაცვაა
დედნის მართლ წერისა? განა ეს 4 – 5 შეცდომაა?
კაცი, რომელიც სხვას უსწორებს: აბრაამი-კი არა,
აბრაამი უნდაო, ბ-სი და შ-ს შემრევნელებს არ ინ-
დობს და გამრყვნელებს, უმეცარს, უვიცს ეძახის და
ესრეთი კაცი თვითონ რაღასა სჩადი? მომიბოძო-ს
მომიშორო-დ სწერს, ერუშნელს ერუბნელად, იძუ-
ლებითს უძღურებითად, მოციქულებს მეტოქელებად
და სხ.

ნეტავი, ეს ძილია, თუ სიფხიზლე. სადღაა მე-
ცნიერებისათვის სასტიკად მართლ-წერის დაცვა? ან
სადაური ენა გვესმის? იქნება ქაჯეთსა ვართ? იქნე-
ბა ხელახლა ბაბილონისებური ენათა შერევნა იწ-
ყოზა!

მგონი, ამასა ჰქვიან სხვის თვალში წვილსა ჰხე-
დავს და თავის თვალში დირეს ვერაო. ეჰ, მახლას,

შატბერდის კრებულის შედარება ვარიანტებთან. – ქართლის ცხოვრება, საბინინი, მარიამ დედოფლის ვარიანტი და შატბერდის კრებული ერთს ამბობენ და მოკამათეს წიგნები-კი სხვას. – ქართლის ცხოვრება და მოკამათე ერთს ამბობენ და შატბერდის კრებული სხვას.

წინასიტყვაობაში მოკამათე გვპირდება, რომ დედნის ტექსტის აღსადგენად იგი დედანს შეადარებს სხვა-და-სხვა ვარიანტებს, ვითარცა: ქართლის ცხოვრება, საბინინის „სამოთხე“, შიო მღვიმის მამათა ცხოვრება, მარიამ დედოფლის „ქართლის ცხოვრება“, რომელშიაც მისი სიტყვით „ზოგი ერთი სიტყვა გარყვნილია უმეცარის გადამწერისაგან“ (გვ. I-XI). ჰხედავთ, ჩვენი მოკამათე რა სასტიკად ეპყრობა ძველ გადმომწერთ მხოლოდ ზოგი ერთი სიტყვების გარყვნისათვის. ესეც უნდა დავიხსოვოთ ჩვენ.

ახლა ვნახოთ, როგორ შეუდარებია მოკამათეს ვარიანტები დედანთან და როგორ აღუდგენია ტექსტი. ხოლო აქ შევნიშნავ, რომ მე დღეს ხელად მაქვს მხოლოდ მარიამ დედოფლის „ქართლის ცხოვრება“, საბინინის „სამოთხე“, დაბეჭდილი „ქართლის ცხოვრება“. აი ამათ შევადაროთ.

მოკამათე	ქართ. ცხოვრება	დედანი
მიღებად	მოღებად	მოღებად
პიხალინისასა	პატალანისასა	პიტალანისასა
ქრისტეს	ქრისტეს	ქრისტესს
პატრეარქსა	პატრიაქსა	პატრეაქსა
ყოველთ	ყოველი	ყოველი
ცხოვრებად-	ცხოვრებად	ცხოვრებად

შეიშუნეს	შეიშურვეს	შეიშურვეს
არტაკრად	ანტაკარად	ანტაქრად
წილი	წილითა	წილით
სადაა	სადა	სადა
ღუთისა	უფლისა	ოფლისა
სომხითსა	სომხითისა	სომხითისა
კელთა	ხელსა	კელსა
მოგუეზსა	მოგება	მოგუეზასა
გამოვიდოდა უ-	გამოსლუა ერისა	გამოვიდოდა
რიცხვ	ურიცხვისა	ერი ურიცხვ
მთანნი იგი	მთანნი იგი	მთანნი იგი
მრავალთა ძალი-	მრავლითა ძალი-	მრავლითა ძალი-
თა შენდა	თა შენითა	თა შენითა
საუფლოს	სოფლის	სუფლის
აქუნდეს	უჩნდეს	უჩნდეს
დღეულითგან	დიღეულითგან	დიღეულითგან

მაშასადამე, ქართლის ცხოვრებაში უფრო უკეთ ყოფილა ტექსტი აღდგენილი, მინამ მოკამათეს მიერ დაბეჭდილშია.

ეხლა პირუკულმა მაგალითები:

მოკამათე	ქართ. ცხ.	დედანი
მისცა	მისცა	მოსცა
სამკუდრო	სამკუდრო	სამკუდროდ

-34-

უკუნისამდე	უკუნისამდე	ოკუნისამდე
იესო	იესო	ივსო
თაყუანისცემად	თაყუანისცემად	თავეყუანისცემად
დედოფალი	დედოფალი	დედუფალი
მან ჰრქუა	მან ჰრქუა	მან ჰრქუა
ქუათა	ქუათა	ქვათა
ხუარასნეული	ხუარასნელი იყო,	ხუარა სნეულ
იყო, სულით	სულითა უკე-	იყო სულითა
უკეთურითა	თურითა	უკეთურითა
მნებავს	მნებავს	მინებს
ერიდო	ვრიდო	ვჰრიდო

საკვრველი
ჯაჰჰ

საკვრველი
ჯაჰჰ

სამირკუელი
ჰაჰჰ

გკითხავთ: დედნის გადმომწერს განა დედანში-
კი ჩაუხედნია?

მოკამათე	საბინინი	დედანი
ხუარასნეული იყო, სულითა უკეთურითა იყო სრბად, მკვირცლ მოსლუად ხოლო ჭაბუკმან მიყო, კელი სუეტსა მას და... აღა- მალა და წა- რილო, სამო- თხესა ცათასა	ხუარაა სნეულ- იყო, სულითა უკეთურითა (გვ.138) იწყო მეფემან სრბით მისლვა ხოლო ჭაბუკმან მან მიჰყო ხე- ლი სუეტსა და აღამაღლა სიმალლესა ში- ნა ზე ჰაერთა	ხუარა სნეულ- იყო სულითა უკეთურითა იწყო სრბად მკვირცლ მოსლვად. ხოლო ჭაბუკმან მან მიყო კელი სუეტსა მას და...აღამაღ- ლა და წარი- ლო სიმალლე- სა ცათასა

-35-

მოისთვლებდიან	მოისთულებ- დიან (გვ. 78).	მოისთულებ- დიან
---------------	------------------------------	--------------------

მაშასადამე, აქაც, ზოგიერთთაგან დაწუნებული, საბინინი უფრო უახლოვდება დედანს, მინამ ამ დედნის აღმადგენელი.

მოკამათე	მარიამ დედოფ. ვარიანტი	დედანი
მიღებად (4)	მოღებად (96)	მოღებად
თქუენისა (5)	თქუენისასა	თქუენისასა
მისცეს (5)	მოსცეს (97)	მოსცეს
ქრისტჳ (5)	ქრისტეს (97)	ქრისტჳს

ამისთანა მაგალითები ამ სამივე ვარიანტში ბევ-

რია.

IV

ტექსტის გადმოწერის დროს დედნიდამ გამოტოვებული ან შეცვლილი სიტყვებ-ფრაზები და მერე ამ გამოტოვებულების ადგილას გაკეთებული შენიშვნები, რომ აქა და აქ ამა და ამ ვარიანტში ასრეთი სიტყვა-ფრაზა არისო, ე. ი. ისევ ის, რაც თვით დედანშივეა.-არევა ტექსტისა და სხ.

ზემოთ ვსთქვით, რომ შენიშვნებში ავტორი, ვარიანტების შემწეობით, აღნიშნავს სულ მცირე და აზრის უვნებელ განსხვავებასაცაო. ვნახოთ, ესეც როგორ შეუსრულებია.

53 გვერდზე მოკამათეს დაუბეჭდია სიტყვა არ-

-36-

დანუჯი და მერე ამ სიტყვისთვის გაუკეთებია примѣчаніе, რომ ქართლის ცხოვრებაში ეს სიტყვა სწერიან ასრეო: „არტანუჯი“. გავმინჯეთ დედანი და იქაც აღმოჩნდა არტანუჯი და არა არდანუჯი (დედნის გვ. 297 ბ). примѣчаніе-ბის გასაჭრელებლად დედნის გარყვნა?! ღმერთო, შეგვიბრალე.

გვ. 69 დაუბეჭდია „მოუდგა“, რომელსაც ქართლის ცხოვრებით მიუდგად ასწორებს. დედანში აგრეთვე მიუდგა სწერია (დედნის გვ. 308).

გვ. 71 დაუბეჭდია „მზაკუარნი არა მიემურნეს“ და აქ примѣчаніе გაუკეთებია, რომ ამ ადგილს ქართლის ცხოვრებაში ასრე ვკითხულობთო: „მზაკუარნი იგი აზნაურნი არა მიემურნეს“-ო. დედანში აგრეთვე იგი აზნაურნი გამოტოვებული არ არის (დედნის გვ. 303 ბ).

გვ.87 იმავე დაუბეჭდია და ამავედ ასწორებს. ქართ. ცხოვრებით. დედანში აგრეთვე ამავე სწერია.

გვ. 89 აიკიდეს უბეჭდია და აჰკიდეს-ად ასწო-

რებს. დედანში სწორედ აჰკიდეს არის.

გვ. 113 წარვიდეს უბეჭდია და წავიდეს-ად
ასწორებს. დედანშიაც წავიდეს-ია.

გვ. 86 დაუბეჭდია ქორონიკონი სდა (261 წ.) და
მერე შენიშნავს, რომ ამ წელს მომხდარ ამბავს ვა-
რიანტები არ იხსენიებენო. ახლა ვიკითხოთ, ვარიან-
ტები როგორ მოიხსენიებენ, როდესაც თვით დედა-
ნი იხსენიებს არა სდა (261) ქორონიკონსა, არამედ
სა (260)-სა (იხ. დედნის გვ. 14).

-37-

შენიშნ. ამ დედნის (მესხური დავითნი) ქორო-
ნიკონები სათითაოდ განხილულია დ. ბაქრაძისაგან
და ციფირებით აღნიშნული იქვე დედანში მისის ლა-
მაზი ხელით. აქაც ქორონიკონს სდა-ს გვერდზე გან-
სვენებულს მოუწერია 1572 მართლაც ქ-ნი სდა
(260) შეადგენს სწორედ 1572 წელს, ამიტომ რომ
 $1312 + 260 = 1572$. საიდგანდა გამოიყვანა ჩვენმა
გადმომწერმა ქ-ნი სდა (261), ღმერთმა უწყის.

მაგრამ ეს ცოტაა. ამ ქ-ნს სდა დედანში მიჰყვე-
ბა ტექსტის ჩვეულებრივ ხელით დაწერილი ოთხი
სტრიქონი და ამის შემდეგ იწყობა ის ამბავი, რო-
მელიც მოკამათეს დაბეჭდილში მიჰყვება სიტყვებს:
„ქკ-სა სდა...“ (გვ. 86). მაგრამ ჩვენს მოკამათეს
ეს ოთხი სტრიქონი ქკნს .ს-(2.-სთვის-კი არ მუქ
ლოებია, არამედ ქკ-ნ საზღ-ის ორი სტრიქონის შემდეგ
მიუყოლებია. ასე რომ კაცი იბნევა და ვერ გაუგია
ვერაფერი.

მაგრამ მარტო ეს არ არის პირველი მაგალითი
ტექსტის არევისა. მთელი საათი უნდებოდა კაცი იმას,
თუ დედნის რომელი სტრიქონები რომელ ადგილას
დაუბეჭდია ბ. აღმადგენელს. კარგი იქნებოდა აქ
თვით ტექსტის რიგით მოგვეყვანა ყველა ასეთი
ადგილები მაგრამ ბევრია და შორს გასტანს. ხეი-
ტომ ხაზებით მაინც ვუჩვენებთ მკითხველს ერთ ამ

გვარ ადგილს.

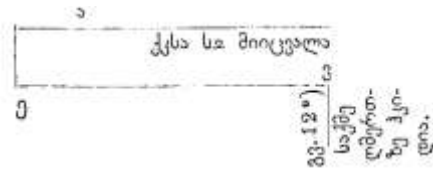
-38-

ბ ქკსა სმზ (1559)

ბ _____

დ _____

ქკსა სდ (1572)

ამ „ღმერთზე ჰქიდა“-ს დედანში მიჰყვება ტექსტი, რომელიც იწყობა ასრე: „ეგრეთვე სახელოვანისა...“ (დაბეჭდ. გვ. 85, დედნისა 12).

*) ა მეორე სტრიქონი დედნის ბოლოდგან (გვ. 11)

ბ იმავე გვერდის შუა სტრიქონი

გ ბ-ს შემდეგი სტრიქონი

დ გ-ს შემდეგი

ე ა-ს შემდეგი

ვ მე 12-ე გვერდზე გადასული ნაწერი.

ყველა ეს სტრიქონები ბ. მოკამათეს დაუბეჭდია თავის წიგნის მე 82-83 გვერდზედ ამ რიგად: ჯერ სტრიქონი „ა“, მერე ბ, გ, დ, ე, ვ.

-39-

ბოლო მოკამათეს მიერ დაბეჭდილში-კი სიტყვებს „ღმერთზე ჰკიდია“ მიჰყვება; „ქ. მეფისა მწნისა...“ (დაბეჭდ. გვ. 84, დედნისა 10).

მამასადამე აღმადგენელს ზოგი ადგილები (ალაპები) გამოუტოვებია და დაუბეჭდია ჯერ ქრონიკული ცნობები და ასე ჩასულა დედნის მე 12-ე გვერდის შუამდე და მერე ისევ დაბრუნებულა მეთავე გვერდზე, რომ ორიოდე ალაპი ამოსწეროს და შემდეგ ისევ მე 12-ე გვერდიდამ განაგრძოს ქრონიკა ბოლომდე.

ახლა ვიკითხოთ: თუ ალაპების გამო შეშალა დედნის ტექსტის რიგი და ქრონიკულ ცნობებს გამოეკიდა, ბარემ მე 12-ე გვერდიდამ ნულარ დაბრუნდებოდა, რადგან იმის შემდეგაც სულ ქრონიკა მიჰყვება, და ბოლომდის ჩაიტანდა და მერე ბოლოს მოიყვანდა ზემოთ გამოტოვებულ ალაპებს.

ან და: თუ ქორონიკონის რიგს გამოეკიდა, ბარემ ამ ქორონიკონებს ნუ აურევდა და „მესხურ დავითნის ქრონიკის“ მწერალს სასაცილო მდგომარეობაში ნუ ჩააყენებდა: ჯერ პატრონს მზეჭაბუკს ნუ მოაკვლევინებდა სდ წელსა (1572) და ამის შემდეგ ბატონის არჩილის ვაჟს ჰერეკლეს ნუ დააბადინებდა ქორონიკონსა სმზ (1559 წელი) და მერე ისევ ნუ გადასკუპებდა იმავე ქორონიკონს სდ-ზედ და ნუ ამობინებდა ბატონის ვახტანგის ვაჟს ბაგრატს (იხ. მოკამათეს დაბეჭდილი „სამი ისტ. ხრონ“ გვ. 82-83).

კიდევ ერთი სიტყვა. „მესხური დავითნის ქრონ-

კის“ არშიებზე სწერია: „საბა“ (გვ. 9), „ზაქარია“ (გვ. 14).

ჩვენს აღმადგენელს ეს „საბა“, რომელიც, ჩემის აზრით, ზაქარიასთან ერთად, არის ამ ქრონიკისა და თვით დავითნის მწერალი, შიგ ტექსტში მოუქცევია და „პატრონის იანქოს“ ამბავი საბასთვის

მიუწერია.

ქრონიკის მე 9 გვერდზე თხრობა იწყობა სიტყვით „დაიბადა“ („დ“ ასომთავრულია ყველგან):

დაიბადა თამარ აწყვერს აპრილსა იწ...

დაიბადა აწყვერს პატრონი იანქო თთვესა
აპრილსა კთ...

დაიბადნეს ბასილი და ბექაი...

მეორე სტრიქონის დასაწყისის პირდაპირ არშინაზე წარწერილია „საბა“ და ამიტომ აღმადგენელს ეს მეორე სტრიქონი ასრე დაუბეჭდია: „საბა დაიბადა აწყვერს, პატრონი იანქო თთვესა აპრილსა კთ...“

თუ აქ საბას დაბადებაზე ყოფილიყო ლაპარაკი, მაშინ მეორე წინადადებას ცალკე შესმენილი უნდა ჰქონოდა „პატრონი იანქო თთვესა აპრილსა კთ, დღესა ხუთშაბათსა, დღისით, ჟამსა მეექვსესა, ზ მთუარისასა, ქკ-სა სნა“. აქ უნებურად იბადება კითხვა: ამ ქორონიკონსა, ამ დღესა მთუარისასა, ამ ჟამსა დღისასა, ამ რიცხვსა თთვესასა პატრონს იანქოს რა მოუვიდა, რა დაემართა? რასაკვირველია დაიბადა. ამ დროს საბა ალბად ზორბა ვაჟკაცი იყო და ამ იანქოს დაბადებისა და სხვა ამბებს სწერდა.

-41-

სანიმუშოდ იმისა, თუ როგორ უღუაწნია მოკამათეს აქვე მოვიყვან ერთ ადგილს მისის დაბეჭდილისას. ავიღოთ თუნდ 87 გვერდი, საცა 10 სტრიქონი ტექსტია და დანარჩენი примѣчание-ბი.

„შასთამაზ (შაკთამაზ)*)... ჰაიდარ-მირძას (მირზას)... ბატონობაჲ (ბატონობა) მოინდომეს. ჯარბაზმა (ჯარგაზმა)...**) ოიმახი (ოიმატი)***) იყო... მოუქდეს (მოუხდენ), ჰაიდარ-მირძა (მირზა)****)... ისმაილ-მირძას (მირზას)...*****) და იმავე (ამავე) ქკ-სა და იმავე (ამავე)*****) მაისსა და სხ.

ბატონებო, ეს ხუმრობაა, თუ რა არის? მარტო შვიდ სტრიქონში (სამი ისტ. ხრონიკის გვ. 87) ამ-

დენი წარღვნაა. ვისთვის და რისთვის „უღვაწნია“ ჩვენს მოკამათეს: თავის თავის სასიამოვნოდ, ჩვენ-

*) ფრჩხილებში მოგვყავს მოკამათეს დაბეჭდილი *პრი-
мычание*-ები. ზევით ვნახეთ, რომ მოკამათეს „შათა-
მაზის“ მაგიერ შეცთომით დაებეჭდა „შახთამაზ“ და
ახლა შასთამაზისა და შაჰთამაზის განსხვავებას აღუ-
ნიშნავს სხვას.

***) ეს მოკამათეს მიერ ჯარგაზად გასწორებული სიტყვა
დედანშიაგ ჯარგაზა-დ სწერია (იხ. გვ.14)

****) აქ საჭირო იყო ბ. რედაქტორს აეხსნა, თუ რომე-
ლი ამათგან მართალია. მაგრამ ამისთანა ცნობებს ბ.
მოკამათის წიგნებში ვერ ვპოვებთ. დედანშიაგ ოიმახი-ა.

*****) დედანში სწერია აიდარ-მირმა (გვ.14).

*****) დედანშია ისმეილ-მირზას, (გვ.14)

*****) დედანში აგრეთვე ორთავე შემთხვევაში სწერია „ამა-
ვე“ (გვ.14).

-42-

თვის თავბრუ დასასხმელად თავის მეცნიერებით,
ტექსტის აღსადგენად, თუ მის დასაბნელებლად?

V

გრძელი წინასიტყვაობა. – „მხასვით შემოსილი“
ეკკლესია და ენის ნიმუშები. – რეიზა-მიზაები. –ეს
დავითი „აქეს“ სახეში. – სუმბატის ისტორიას ბა-
დალი არა „ყავს“. – სხვა-და-სხვა წმ. ნინო. – და სხ.

ჩვენს მოკამათეს, ეტყობა, ისიც სწყენია, რომ
მის წინასიტყვაობას „დაუსრულებელი“ ვუწოდეთ.
განვმარტოთ ეს სიტყვაც, თუ ტყუილია.

„სამი ისტორიული ხრონიკისა“ და „წმ. ნინოს
ცხოვრების“ წინასიტყვაობანი სულ 208 რომაულ ნი-
შნებით აღნიშნული პაგინაციაა, ე. ი. გვერდი.

ამ უშველებელს სივრცეზე ან ახალი ტექსტი
უკვე ცნობილთან შედარებულია პარალელური ადგი-
ლების ჩვენებით, ან განმარტებულია რომელიმე ძვე-

ლი სიტყვა, ან გაუგებარი ადგილები ახსნილია, ან მოკლედ და, შედარებით უკვე ცნობილ ვარიანტებთან, მოთხრობილია მთელი შინაარსი ახლად აღმოჩენილი ქრონიკისა? თქვენ არ მომიკვდეთ. ყველა ამის მაგიერ ტექსტის აღმადგენელი აღგიწერთ „შატბერდის კრებულის“ წერილების დასაწყისსა და ბოლოს (ესა და ეს წერილი ასე იწყობა და ასე თავდებაო), აღგიწერთ იტრიის ეკკლესიის სიგრძე-სიგანე-სიმაღლეს, მოგიტხრობთ თავის „გასულ ზაფხულის“

-43-

მოგზაურობას სურამის არემარეში, და იქ მხასვით (!!) შემოსილ ტაძრის „ვერშოკით“ გაზომილ სიმაღლეს გიჩვენებთ, არ დაივიწყებთ იმასაც, თუ ავალოვმა (გიორგი მეფის ელჩთაგანო, გარსევან ჭავჭავაძის ამხანაგი) როგორ იმოგზაურა იერუსალიმს, ამის შემდეგ გაიამბობთ ომან მდივანბეგის მოთხრობას შესახებ ერეკლე მეფის ერევანზე გალაშქრებისა და დაგიმტკიცებთ, რომ „ომანი ნამეტარს (!) აზვიადებს ფაკტებს“, შემდეგ დაწვრილებით აგიხსნით, თუ „ზასტაკვებიან“ ხელნაწერებსა და ხატ-ჯვრებს რა გვარი წარწერები აქვთ, რამდენი ვერშოკ-სანტიმეტრისანი არიან, ყოველ პაგინაციაზე ხელნაწერისა რამდენი სტრიქონია დატეული, ტექსტი შავი მელნით არის დაწერილი, თუ წითელით, ლუკას სახარების დასაწყისსა და ბოლო „სტიხთაც“ არ დაივიწყებთ, აგრეთვე მოგიყვანთ ანუკა ბატონიშვილის ქორწილის ამბავს ზედმიწევნით, მერმე აგიხსნით შატბერდის, პარხალის და ხანმოეთის ტაძრებს გ. ყაზბეგისა და დ. ბაქრაძეს წიგნებიდამ და წარმოგიდგენთ მთელ ტრაქტატსაც თვის მიერ უმართლოდ ამოწერილ ქრონიკისას ჭრ (5100) მაგიერად ჭფ-სი (5500) და აქვე ცოტა არ იყოს გაჰკიცხავს ძველ მწერალს ამ გვარ შეუფერებელ ქორონიკონის ჩვენებისათვის, შემოგფიცავთ იმასაც, რომ მართლწერა დედნისავე დავიცევით, რადგან „საჭიროთ მიგვაჩ-

თა (!) მისთვის, რომ ისტორიულ მნიშვნელობასთან ფილოლოგიური მნიშვნელობაც არ დაგვეკარგა ამ საყურადღებო წყაროსი“ (გვ. 85), და სიტყვებით: „დავ-

-44-

ამტკიცე“, „აღვადგინე თვით წაშლილი ადგილები“, „მე გავარჩიე“, „მე გამოვიცან“-ით გააჭრელებს ალაგასა და უალაგოს... და ასრე და ამ სახით ხივხივით მიიყვანთ წინასიტყვაობათა ბოლო 208 გვერდამდე.

ამდენ არეულ-დარეულ მასალაში შეიძლება (ხო-გირამ მაინც მართლა დაემტკიცებინოს, მაგრამ ეს დამტკიცებულები მრავალფეროვან, ერთმანერთის მიუდგომელ-მიუკარებელ საგანთა სიმძიმეს დაუჩრდილავს და დაუფარია. მეწინასიტყვავე ერთხელ მაინც არ დაფიქრდება და არ შეეკითხება თავის თავს: არა, შენ კარგო ჩემო თავო, ამდენსა რომ ვწერ, მერე რაო? ეს ჩემი მოგზაურობის ამბავი, ან ანუკა ბატონიშვილის გათხოვების ისტორია, ან ერეკლე მეფის გალაშქრების თხრობა, ან იტრიის ეკლესიის აღწერა და სხ. – ყველა ეს შეიძლება მშვენიერი მასალა იყოს, მაგრამ მე IX-X საუკუნის ქრონიკას რომ არ ეკერებო? ეს ჩემი წიგნები პლიუმპინის სალარო ხომ არ არის, ამდენი ნაჭრებითა და კარკატნებით რომ ვამსებო?

აი ამიტომაც, ამ მნელად მოსანელებელ წინასიტყვაობას „დაუსრულებელი“ ვუწოდეთ.

ეს წინასიტყვაობა, სწორე გითხრათ, ჩვენ არ მოგვეწონა ენის მხრივაც.

მაგალითები:

ეკლესია ოთხკუთხედია, სიგძე აქვს 27 ად-ლი, განი (განი თუ სიგანე) 19 ადლი და 6 ვერ-შოკი (თუ გოჯი?)... კედლები მხასვით (თუ ხავ-სით) ყოფილა შემოსილი (ლამაზადაც შეიმოსებოდა).

-45-

„მაშვინ“ (თუ მაშინ). „კარნიზებსაც“ (ქართულად როგოდა). „გამეფთა“ (თუ გამეფდა). „კიდენებზე ვერცხლის არშია აქვს“ (ეს კიდენებზე რა სიტყვაა). „მშვენიერ ნახელავ ზასტავკებს“ (ნახელავი და ზასტავკები); „ეს დავითი აქვს სახეში ჩვენ სახარების წერილსაც, გვ. 54 (აქვს თუ ჰყავს). „მანდა მაინც“ (მაინც მინდა თუ აქა. მაინცა და მაინც, ასრე იხმარება ქართულად). „როგორ მოქცეულა ზემო ჭალაში ეს სახარება“ (ალბად ჭკვიანად იქცეოდა). „მეტიკებს შით“ გვ. 77 (არ გვესმის, გადმოთარგმნეთ ქართულად). „ნანდვილ“ (ასრე იწერებოდა მეათე საუკუნეში და ეხლა სწერენ ნამდვილ). „მომხთარს“ (მომხდარს). „აღმოჩთეს“ (აღმოჩნდეს). „ამაების ასაწერათ ავტორს უსარგებლებია იმ თქმულეზანით სხვა-და-სხვა ნინოს (ნინო ერთი ვიცით და არა სხვა-და-სხვა) თანამედროვე პირთა, რომელშიც“ (უსარგებლებია ფული, ჭკუა, ხოლო უსარგებლნია წიგნით, ჭკუით, თქმულეზანით). „სუმბატის ისტორიას ბადალი არა ყავს ძველ ხრონიკებში“ გვ. 109 (ქართულად ამ გვარ შემთხვევაში იტყვიან ქვს. ხოლო ყავს, რომელიც ცოტა ნაკლებ ყვავსა-ა ჰგავს, სხვა ადგილას ითქმის „ჰყავს“-ად). „შთამომავლობიზა დაუკავშირებია გვ. 109. (ეს ბიზა თუ ზა რა არის? გადმოთარგმნეთ ქართულად). „რეთიც უფრო (ქართულად სთქვით). „თავდაპირველი ტექსტიზა“ (გვ. 112). „ცხოვრებიზა მიუმატები“ (გვ. 113). „ბოდიშს ვიხთით“ (ვიხდით). „აღმოჩთა“ (აღმოჩნდა).

-46-

„ყველა ნინოს ცხოვრებაში“ (ნინოს ყველა ცხოვრებაში).

ესეც გვეყოფა ხილად. ყველა მსასკებს, სამქადაგებაებს და რეიზა-მიზაებს ქვემოთ ჩამოვსთვლით. ხოლო აქ შევნიშნავთ, რომ ჩამოთვლილი სიტყვები კორექტურული შეცდომა არ არის, რადგან უმეტესი მათ-

გან ყოველგან ისრე იხმარება მოკამათესაგან, როგორც აქ აღნიშნულია.

VI

ცუდი მდივანი და კარგი საქმე. – მკითხველო, არ აურიო დიდის ღუაწლით დამიწყვიეს. – მაგალითები, რომ აზრითაც-კი შიძლებოდა ტექსტის ზოგიერთი ადგილების აღდგენა. – არც ამერიკაა და არც ოზურგეთი. – აღიღო გრდემლი ჯელსა თვსსა და შემუსრნა სამნი ფიქალნი, სამად შეკრულნი. – ფიცი მწამს და ბოლო მაკვირვებს. – თავის როლიდამ გამოსლვა და ბაგრატიონის როლში ჩადგომა. – *Mania grandiosissima*.

აქ უკანასკნელი წერტილი უნდა დაგვესვა და თავისუფლად ამოგვესუნთქა ამდენ ვაი-ვაგლახის შემდეგ. მაგრამ ერთმა გარემოებამ კიდევ ხელი შეგვიშალა.

მოკამათე მიბრძანებს, რომ როგორ გაბედო და წერა-კითხვის საზოგადოების გამოცემა დაიწუნო. ამით ხომ ამ საზოგადოებას დიდი ზარალი მოუვაო,

-47-

რადგან ჩემის რედაქტორობით ნაღვაწი და მის მიერ გამოცემული წიგნები აღარ გაიყიდებო და მით ზარალი მოუვა ამ საზოგადოებასაო. საცა შენი მოვალეობა იყო, რომ გეზრუნა ამ საზოგადოების სახსართა გაძრიელებისათვის, იქ შენვე ხელს უცარავო. ამის მორალი ანუ ზნეობრივი მხარე: მაშასადამე, ჯანაშვილი მავნებელი მდივანია წერა-კითხვის საზოგადოებისა და განშორებულ უნდა იქმნას, რაც შეიძლება მალე.

თქვენ უთქმელადაც, ბატონო, იმ საღმთო მოვალეობას, რომელსაც ჰქვიან მდივნობა წერა-კითხვის საზოგადოებისა, სხვა-და-სხვა მიზეზებისა გამო, მე ბოდიშის მოხდით (თუ, რასაკვირველია, ბოდი-

შის მოხდა საჭირო იქნება) თავი უნდა დავანებო მა-
ლე დროში. როგორც ამ ექვსს თთვეში დავრწმუნ-
დი, ჩემი ძალ-ღონე ძრიელ მცირე ყოფილა ამ საქ-
მის გასაძღოლად

რაც შეეხება იმ მხარეს კითხვისას, რომ წიგნე-
ბის დაწუნებით წერა-კითხვას შეუმცირდება შემო-
სავალიო, ეს-კი მეტის მეტია. წერა-კითხვის საზოგა-
დოების სახელს მე გარყვნილად და არეულ-დარე-
ულად გამოცემულ წიგნებს ვერ შეუკავშირებ.
თუ იტყვით, სწორედ ჩემი მოვალეობა იყო, რო-
გორც ამ საზოგადოების მდივნისა, დროზედ მეთქვა
ის, რის დაგვიანებასაც შეემლო ერთ წუთსა და
ერთ მეყს მაინც მცირეოდენი უსიამოვნება დაებადა
ამ საზოგადოების თავმდგომთა შორის. წერა-კით-

-48-

ხვას იმიტომ „წერა-კითხვა“ ჰქვიან, რომ მხო-
ლოდ წერა-კითხვა გაავრცელოს საქართველოში
და არა „მხასვით შემოსილი“ წაგნები. ესაო და
წერა-კითხვა ორ კაჭიკსა, თუ ორ მანათს იზა-
რალესო, როგორ ვსთქვა, რომ შავი თეთრიაო,
უმეცრული მეცნიერულიაო, დაუდევრობა გულდა-
დებააო, ყორანი ბულბულიაო. რაგინდ დიდად ვა-
ფასებდე ვისმე, რაგინდ დიდი პატივი მქონდეს წე-
რა-კითხვის საზოგადოებისა, მაინც ჭეშმარიტებას მე
ვერ დავხლანჭავ. გრეხნი და გრაგნილნი ყოველ
შემთხვევასა და გარემოებაში ლარად და ლიანდაგად
ვერ მეჩვენება. გრეხთა და გრაგნილთ ერთ წამსაც
ვერ მივმართავ, რომ გაჭირებიდამ გამოვიდე. ცუ-
დად აღსრულებული საქმის სახელი მუდამ ცუდია.
ცუდს საქმეს კარგი არ ეთქმის. ცუდი ბევრიც რომ
ავრცელო, ისევ ბევრ ცუდს გაავრცელებ. ცუდის
გავრცელებით აღებული სასყიდელი, ისევ ცუდია.
ცუდის გასწორება ჩვენ ვალად ვიდეთ. გვეუბნებიან,
ეგ აზარალებს ამა-და-ამ საზოგადოებასო. შეიძლება

აზარალოს ერთს, ხოლო ასარგებლებს ათასს. ეს რატომ არ გესმისთ. ისინი, როემლთაც აქვთ თქვენი წიგნები, ახლა მაინც მოციქულების მაგიერ მეტოქელებს არ წაიკითხავენ, ან სიმადლის მაგიერ სამოთხეს, ან პირველის მაგიერ პირიცვას, ან იძულების მაგიერ უძლურებას, დებულის მაგიერ დიდებულს, 5500 მაგიერ 5100. რომელი ჩამოგითვალოთ. ამას გარდა, არც იმ საზოგადოებას, რომელსაც უთითებთ, მოუვა ზარა-

-49-

ლი, რადგან გარყვნილი წიგნების მაგიერ გასწორებული გაეყიდება და, მაშასადამე, როგორც მისი წესდება მოითხოვს, მარტო ჭეშმარიტი ცნობები გავრცელდება მისის წმინდა სახელით. ეს სიწმინდავე ხომ მისი საღმთო მოვალეობაა.

დღეს რომ საზოგადოებების სარგებლობისათვის თავს იდებთ, მაშ სად იყავით მაშინ, როდესაც „სამი ისტორიული ხრონიკის“ ყდას აწერდით: „გადაბეჭდვა და გადათარგმნა აკრძალული“. რომელი კანონის ძალით აღკრძალულია? ვინ მოგცათ ნება მე IX-X საუკუნის ძეგლის აღკრძალვისა! იოანე ბერაძს მარტო თქვენთვის ხომ არ უშრომნია, რომ პირველის მაგიერ პირიცვა თუ ტირაცუა დასწეროთ და მერე ბრძანოთ „აღკრძალულია“. ტირაცუა თუ პირიცვა დაწერე და არა გქონდეთ ნება „პირველი“ წაიკითხოთო. მრავალი სტრიქონები გამოვტოვე და არამცა და არამც ეს გამოტოვებულები აღარ ჩაუმატოთ ჩემ აღდგენილ წიგნებშიო. აღკრძალვა ძრიელ ჰყვარებია ჩვენს მოკამათეს. წერაკითხვის ბიბლიოტეკაში ერთი წიგნია (N° 427), რომლის სათაურს აწერია მოკამათეს ხელითა და ხელმოწერით: „მკითხველო, არ აურიო, დიდის ღვაწლით დამიწყვიეს (სახელი და გვარი)“. რა უღვაწია? მდივნის მთვარელიშვილის ხელით მოწერილი „ისტორიული წერილები“-სთვის ციფირებით პაგინაციები აღუნიშნავს! მაგრამ, მადლო-

ბა ღმერთს, რომ მოკამათეს აღუკრძალავს მაინც ქრონიკების გამოცემა. ამისთვის, პირიქით, მადლო-

-50-

ბელნიც უნდა ვიყვნეთ, რადგან უამისოდ ვაჲ თუ მოკამათეს ხვეწნა „მკითხველნო, ნუ აურევთ, დიდის ღვაწლით ღამიწყვიესო“ არ შაგვესმინა, აგველო კალამი და სიტყვა სიტყვით გადაგვეთარგმნა მოკამათეს ნაღვაწი და აღდგენილი ტექსტი. ან იქნება ჩვენს რომელიმე პროფესორს ან მსწავლულს, მაგ. მორფილს, რომელსაც მოკამათემ დიდის ზეიმით წარუგზავნა თვისი ნაღუაწი და დაწყობილი, ან სხვას ვისმე, სიტყვა სიტყვით გადაელო უცხო ენაზე და ამ გადაღებულში, მაგალითებრ, შემდეგი ფრაზებიც მოექცია:

- 1) ვითარ ჰინდოვის თუ
 - 2) ესე შეიშუნეს
 - 3) გარდავიდეს ქრისტეს მოსლვადმდე წელნი
ქრ (5100)
 - 4) ხუარასნეული იყო, სულითა უკეთურითა
 - 5) იყო სრბად
 - 6) შევქმენით ჩვენ ჯვარი მღდელთა მათ
 - 7) ვითარცა იგი მეტოქელთა (მტქლთა) წმინ-
დათა უფლისა თანა ისადილეს კიდესა ტბი-
სა მის ტიბერიისასა
 - 8) წმ. ნინოჲ პირიცვა
 - 9) ფსალმუნნი რომელნი დაწერნა კალამმან
ღვთისამან, და სულისა მიერ წმინდისა
 - 10) ტანსა ეცუა ჯაჰჯ ოქრომსა
 - 11) დაბარდნა
და სხ.
- გადამთარგმნელი ბოლოს რომ მივიდოდა, უნე-

-51-

ბლიედ დაეკითხებოდა თავის თავს: რა ღირსებისაა ეს

მასალა? და პასუხს თვითონვე იტყოდა: ხშირად უმეცრულიაო.

აბა რაღა ჩიჩინი უნდაო, რომ „ჰინდოვის“-ი უმეცრისაგან გარყვნილი სიტყვააო. ქართლის ცხოვრებასა და სხვა ვარიანტებში ამ სიტყვის მაგიერ სწერია „უცხო“, მაშასადამეო, რაგინდარა კაციც-კი მიხვდებოდა, რომ მეათე საუკუნის მწერალს ამ ჰინდოვისით ალბად ეს უცხოობა უნდოდა აღმნიშნა წმ. ნინოსიო და ალბად აქ ჰინდოვისის მაგიერ დედანში ეწერა „ჰინდოეთს თუ“-ო (მართლა დედანში ასეა).

ან ეს შეუშუნეს რა არისო? აქ ქართლის ცხოვრებაში შეიშურევს სწერიაო და ამიტომაც შეიშურვისი შეიშუნესად გაურყვნია ვიღაც ბერადსაო. (ძველი დროის ბერაისაც შეიშურევს-ი აქვს).

ან საიდან გადმოწერა ბერადმა დასაბამიდგან ქრისტეს მოსლვადმდე წელნი ჭრ? ალბად რ-ს მაგიერ იყო ფ-ო და ბერადმა თვისის ბერობის გამო ეს ვერ გაარჩია და რ-დ გამოიყვანაო.*)

ან ეს „ხვარასნეული იყო, სულითა უკეთურითა“ რა არისო? საბინინს დაუბეჭდია „ხუარად სნეუ-

*) ეხლა-კი მესმის, თუ არისტო ქუთათელაძე, ამ სამი-ოდე თთვის წინად, რად ემდუროდა ბერაის და რად ბრძანებდა, რომ ახალ ნაპოვნ ქრონიკაში ქორონიკონები მსოფლიოდ ცნობილ ქორონიკონებს არ ეთანხმებაო.

ლიყო სულითა უკეთურითა“ და ეს მართალი უნდა იყოსო.

ან „იყო სრბად“ ვისი გასაგები წინადადებააო. „იწყო სრბად“ თუ იყო დედანშიო.

ან სად და რომელ სახარებაში ამოიკითხა ბერადმა, რომ მეტოქელთა (მტკლთა) ქრისტესთან ისა-დილესო. ჩვენ მოციქულებისა და ქრისტეს სადი-

ლობა ერთად „კიდესა ტბისა მის ტიბერიასასა“ ვიცით და მეტოქელებისა-კი არსად შეგვხვედრიაო. აქაც, რადგან ხუცური ტ და ც ჰგვანან ერთმანერთს, ამიტომ, ალბად, ბერადმა ვერ გაარჩია ეს ასოები და მოციქულების მაგიერ მეტოქელები გამოატყვერინაო.

ეს საწნესეფათასა რომელ ქართულ ლექსიკონში სწერიაო. დავითის ფსალმუნებს აწერია საწნეხელთასა და დედანშიაც ასრე იქნებაო. ამას ყოველი კაცი, თუნდაც დედანში სიტყვა ცოტათი წაბლალული ყოფილიყო, მაინც მიხვდებოდაო.

ან ტანს ჯაჭვი როგორ ეცმევა კაცსაო, აქ ალბად სხვა სიტყვა ეწერებოდა. ნეტავი თუ ჯაჭვის მაგიერ ჭაჭვ წერებულებოვო, რადგან ჭაჭვი შეიძლება კაცს ეცვასო და ჯაჭვი-კი ზედ ეკიდოსო. *)

ან ეს ერუზნელი ნეტავი რომელი ეპისკოპოსი

*) მართლაც ბერად ჭ ა ჭ ვ ს ა სწერს. ეს სიტყვა დღესაც იხმარება საქართველოს სხვა-და-სხვა კუთხეში და აღნიშნავს ჩაჩს, პერანგის მსგავს ჩასაცემელს. ქართლის ცხოვრებაში სწერია ჯაჭვი და ჩვენს აღმადგენელსაც იქიდან პირდაპირ გადმოუწერია უმეტ-ნაკლოდ.

იყო. ერუშეთი დიად განთქმული ადგილი იყო საქართველოში და დღესაც ეს ერუშეთი მესხეთში ბალღმაც-კი იცისო. აქაც ალბად გადამწერს ასოები შ და ბ შეურევნია და ერუზნელი ერუზნელად გამოუყვანიაო.

ან დაიბარდნა რა არისო? დაბარდნას თოვლის შესახებ იტყვიან და დაიბლარდნას ტანისამოსის ჩამოცმასა და მასში შეხვევასაო

ან და ეს როგორი აზრია „ფსალმუნნი დასწერნა კალამმან ლუთისამან, და სულისა მიერ წმიდისა“... აქ მძიმე ნეტავი რად დაუსვია ბერადს? ეს წინადადება როგორღაც ღვთის-მეტყველების სახელმძღვანელოს, თითქმის ყოველ გვერდზე, მოხსენებულ წინადადებასა

ჰგავს. ამ წინადადებაში მეფე დავითი, ფსალმუნთა მწერალი, იხსენიება კალამად ღუთისად, სულისა მიერ წმიდისა მწერლად. იქნება ეს ბერამა არ იცოდა, იუცხოვა და იფიქრა: ამოტელა კალამი როგორ იქმნებო! დავითის სისქე-სიმაღლე კალამი ვის გაუგონიაო! არა, ბერადს, იმისთანა განათლებულ მწერალს, ამას ვერ შევწამებთო. აქ ალბად საწყალ ბერადს, სიბერის გამო, ასოები შეეშალა და ქარაგმის დო-ს მაგიერ დასწერა კავშირი „და“ და ამის გამო წინადადება: „დასწერნა კალამმან ღუთისამან დავით სულის მიერ წმიდისა“, მთლათ აირია და ისეთი სახე მიიღო, რომ სრულიად გაირყვნაო.

დიაღ, ვისაც სუნიც-კი მისდენია ღვთის-მეტყველებისა და საეკკლესიო ისტორიისა, იგი ამისთა-

-54-

ნა სიტყვებს, თუნდაც ვსთქვათ, ცოტათი წაბლალუ ლიყო, მართო აზრითაც აღადგენდა. მაგრამ ეს სიტყვები ხომ, როგორც უკვე შევნიშნე, ასოების თავისა, წელისა და ფეხის მოუტეხელად სწერია დედანში, ცხადად და ნათლად. აქ იმდენად აზრი არ იყო საჭირო მართლ-წერის დასაცვადად, რამდენადაც თვალები და გულმოდგინება.

საწყალი ბერად! რა იცოდა, რომ სხვის მიზეზით ამდენს უსაყვედურებდნენ და ასეთ ცეცხლში ჩავარდებოდა საცოდავი ვერც მისმა ვედრებამ დაიფარა საყვედურისაგან. „გევედრები ყოველთა, ვინცა იმსახურებდეთ წმინდასა ამას წიგნსა, რომელი დავწერე და ამისთვის არა დავფარე სწრაფად სულისა ჩემისად მიზეზითა ნაკლულეევანებისადათა და შეუდევ კეთილსა გულმოდგინებასა მე, ცოდვილი და უნარჩევესი ყოველთა მეწესეთად, შემინდოთ, თუ რამე დამეკლოს, ან უსწოროდ დამეწეროს“. წმინდა ბერი, თუ სცოდნოდა, რომ მის სათაყვანებელ მოციქულებს მეტოქელებად, წინასწარმეტყველ დავითს და-დ,

სიმაღლეს სამოთხედ გაურყვნიდნენ, აგრეთვე სხვა სიტყვებს შესცვლიდნენ, ან მთელს პერიოდებს გამოაკლებდნენ მის დაწერილს, – კალამსაც-კი ხელში არ აიღებდა, რომ ცოდვის მიზეზად არ გამხდარიყო. საფლავში ბერაძს ძვალნიც-კი, თუ მათი ნატამალი აქამომდე დაშთენილია, ალბად ირყევია და ღმერთს შეჰვალადებენ ამ ბაბილონისებურ ენათა შერევნით დამძიმებისაგამო.

-55-

კიდევ ვიკითხოთ, სადღაა საფილოლოგო, თუ სალინგვისტო მიზნით დედნის მართლ-წერის სასტიკად და უსასტიკესად აღსრულებული „წაშლილიც-კი აღვადგინე არა თუ წაუშლელიო“?

წაბღალული და წაშლილი რა თქმაა, როგორც ზევით დავინახეთ და ქვემორეც ვიხილავთ, წაუშლელი-წაუბღალავებიც მრავალი-აღმოჩნდა გარყვნილი და დამახინჯებული ან სრულიად გამოტოვებული; და კვლავ რაოდენი არ მოვიხსენიეთ ამ წერილში, ეგეთნი „არიას სხუანიცა მრავალ, რომელი ჰქმნა მოკამათემან, რომელნი თუმცა დაიწერებოდეს თითოეულად, არცაღა ვგონებ, ვითარცა უსტარმან ამან დაიტია აღწერილი წიგნები“.

დასკვნა. აქ საჭირო იყო კვლავ თვალი გადაგვევლო ყველა ზემორე თქმულისათვის, მაგრამ საგანი ნათლად გამოირკვა. თქმულიც საკმაოა იმ აზრის მისახვედრად, რომ ძვირფასი ძეგლი მე IX-X საუკუნისა არა თუ ძვირფასად აღუბეჭდიათ, არამედ ხახვის ნაფცქვენის საღირალად გაუხდიათ. და ამის ოსტატი,-ერთი დამავალეთ და ხელახლა წაიკითხეთ მისი წერილი ივერიაში (№ 139)-როგორის გამბედაობითა, რიხითა და რისხვით იწერება ამ წერილს! როგორის ორმუზდისა გინა ბოლდიხანისებურ სიმაღლით გადმოიხედება სამყაროსკენ და აქ არც-კი ნებუ-

ლობს, რომ თვალი მაინც მოჰკრას და სადმე კუნ-
ჭულში შეამჩნიოს ჩვენისთანა ჭია-ლუა! როგორ ეკა-

-56-

დრება იმისთანა კაცის დანახვა, რომელიც, თურმე, ქინძის თავის ოდენა საგნებს იალბუზის ტოლად აზვიადებს! აი მაგალითებრო, იმ თვალუწვდენელ სი-
მალლიდგან იგი გასძახის თავის მკითხველებს (იხ. ივე-
რია № 139), ამ წინაზედ ვილამაც „წერა-კითხ. სა-
ზოგადოებას“ წარმოუდგინა საფლავიდან ამოღებუ-
ლი ნაგლეჯი ვახტანგის მიერ დაბეჭდილის წიგნისა
და ერთს ფურცელზე ვახტანგის სურათი იყო გამო-
ხატული. ჯანაშვილმა აღწერა ეს სურათი ივერიაში
და ისეთ აღმოჩენად ჩასთვალა, რომ გეგონებოდაო,
ამერიკა ახლად აღმოუჩენიათო, მაშინ როდესაც არა
თუ ასეთს ნაგლეჯებს, არამედ მთელს წიგნებსაც
ვახტანგის სურათით არა ერთობით და არა ათობით
მოულწევია ჩვენამდეო“. წყალ წაღებული, ხავსს
ეჭიდებოდაო, სწორედ ასრე მოსდის ჩვენს, ზე-ჰაერ-
თა შინა გამეფებულს, ხელმწიფეს. ივერიის იმ №-ში
(106), რომლის შესახებ გვიკვირებს მოკამათე, სა-
ფლავში ნაპოვნ ქაღალდების შესახებ დავბეჭდეთ:
„სულ 6 ფურცელია, მათ შორის ორი ვახტანგ მე
VI-ს მიერ დაბეჭდილი სახარებისა და 4 ჟამნ-ტიბი-
კონებისა (ხელნაწერი). მათ შორის უფრო საყურად-
ღებოა ორი პირველი ფურცელი. ერთზედ ჰხატია
მეფე (შემდეგ მოგვყავს აღწერა ამ მეფის სურათისა
და ასო მთავრულით დაწერილ წარწერის შინაარსი)
და მეორე გვერდზედ ვკითხულობთ: დაიბეჭდა ქ.
ტფილისისასა: ხელითა მესტამზე სტეფანეშვილსა ონ-
გროვლახელისა. ქ-ნსა ქეს აქეთ 1710“. ეს არის და

-57-

ეს ჩვენი ნათქვამი. არც მეტი და არც ნაკლები. აბა

აქ სად არის ან ამერიკა, ან ოზურგეთი! სიმართლე-
ძალიან სძულვებია მოკამათეს,

მაგრამ ეს რაა! ჩვენი ხელმწიფე იმასაცკვი ვე-
ღარა ჰხედავს, რაც მას თავისივე პირით წარუწერია
შესანიშნავს სამს ფიქალზედ (№ 17, № 18 და № 19).

ფიქალი № 17: აზრი გამგეობის წევრის (სახე-
ლი და გვარი), რომ გამგეობამ გადასდოს თვეში15
მანათი მწერლისათვის, რომელიც საჭიროა სამეცნიერო,
კატალოგის გადასაწერად.

ფიქალი № 18: აზრი გამგეობის წევრის (სახელი.
და გვარი), რომ გამგეობამ მისცეს მას მწერალი სამე-
ცნიერო კატალოგის შესადგენად.

ფიქალი № 19: (აწერია იგივე) რაც №18-ს).

ეს „სამი ფიქალი, სამად შეკრული, ვერც მე-
ფე გახსნის ვერც მისი ჯარი“ ჩვენს მოკამათეს
მძღავრად გაუხსნია და შეუმუსრავს სრულიად. ივე-
რიის № 134-ში ამათ შესახებ იგი სწერს: „კატა-
ლოგს, რომლის შედგენა მე მომანდეს, სამეცნიერო
უწოდეს. ჩვენში კარგა მოგეხსენებათ, სახელი დიდი
ვიცი“ (№ 134).

აკი მოგახსენეთ, თავისივე წარწერასაც ველა-
რა ჰხედავსო. თუ მარტო სხვებმა „უწოდეს სამეც-
ნიერო“ და ამ სხვებმა გაზვიადებული სახელი დას-
დეს ამ შესანიშნავს კატალოგს, მაშ რატომ ხსენე-
ბულს ქვებზედ ეს ვილაც სხვები არ იხსენიებთან და

იგინი არ ითხოვენ, რომ მიეცეთ მათ მწერალი, ე. ი.
писецъ-ი სამეცნიერო კატალოგის შესადგენად?

განა თუ ამაზედ უთქვამთ: ‘ფიცი მწამს და
ბოლო მაკვირვებსო“. გაზვიადებაც, თუ გნებავთ,
ეს არის, რომ გუშინდელი ვალლაჰი-ბილაით გამე-
ცნიერებული კატალოგი, დღეს უხარისხო კატა-
ლოგად დასახო და შენ ხელთ მყოფი საქმე და შენ
მიერ მისთვის მინიჭებული ხარისხი, როცა საჭირო

იქნება, ახლა „სხვებს“ მიანიჭებინო და თანაც ბრალი დასდო ამ სხვებს და უკიჟინო, „სახელი დიდი იციან და აზვიადებენო“.

ჩვენი შურიანობის დასამტკიცებელ ერთ უმთავრეს წვლილად მოკამათე აი ამ სამეცნიერო, უკაცრავად, სხვების მიერ გამეცნიერებულ, გატალოგს ასახელებს. ჯანაშვილს „არც ის ეპიტნავა, რომ გამგეობამ მე მომანდო კატალოგის შედგენაო“ (ივერია № 138). ამის მთქმელი იმას-კი აღარ ფიქრობს, რომ ჯანაშვილს როგორ ეპიტნავებოდა ანუ არ ეპიტნავებოდა, როდესაც იგი ჯერ არც-კი იყო ამორჩეულთ მდივნად და ზემორე აღნიშნული ქვების წარწერანი-კი უკვე ღრმად ამოჭრილი იყო!

ღმერთია მოწამე, მე არავისი შური არასდროს არა მქონია. არასდროს არ მიფიქრია, რატომ მე არ მანდობენ არა თუ ხარისხიან, არამედ უხარისხო კატალოგის შედგენასაო. გულწრფელად ვამბობ, რომ თუნდაც გამგეობას ჩვენთვის მოენდო ეს საქმე, მაინც ვერ გავზედავდით და ხელს ვერ მოვკიდებდით სამე-

-59-

ცნიერო კატალოგის შედგენას. ამ გვარი კატალოგი მეცნიერმა უნდა შეადგინოს და ჩვენ-კი აბა რა მეცნიერი ვართ. წიგნების კითხვა ჯერ კიდევ მეცნიერებას არ ნიშნავს. აი ამიტომაც არას დროს არავისთან ერთი სიტყვა არ წამომცდენია, რომ მე ან ისტორია, ან არქეოლოგია ან სხვა რომელიმე დარგი მეცნიერებისა ვიციო. სხვა იმის მეტი დანაშაული არ ჩამიდენია, რომ გაზ. ივერიაში ხშირად ვაბეჭდინებ ჩემ ნაჯღაბნ-ნაცოდილარს, რომელსაც, როგორც მესმის, თურმე საქართველოში ჰკითხულობენ (ამასაც აკაკისა, გ. წერეთლისა, სამს. ყიფიანისა, ნ. მთვარელიშვილისა, განსვენებულ ვახტანგ ორბელიანისა და სხ. სიტყვას მოგახსენებთ). ზე-ჰაერთა მცხოვრებნი დანაშაულად მითვლიან და ბრალად მდებენ: „ჯანაშვილის სტა-

ტიებს ხომ რიცხვი აღარა აქვს. კვირა არ გაივლის ისე, რომ მისი სტატია არ იყოს გაზეთშიო“ (ივე-რია № 138). და არც ჩვენი ნაწერი მოსწონთ იქა-ურსავე მცხოვრებთ: „თუმცა ამდენსა სწერს, მაინც ჯანაშვილს ისეთი მკვიდრი ჯადოს წრე არ-ტყიაო, რომ ეს კაცი ჯანაშვილის როლიდამ ვერ გა-მოსულაო“ (ივერია № 138).

აი კიდევ ამ როლში ჰმარხია ის ჭია დიადის სურვილისა, რომელიც ჩვენს მოკამათეს დღე-ღამ მო-სვენებას არ აძლევს. მაშ, შე კაიკაცო, ჯანაშვილი მელიქიშვილისა ან ყაფლანიშვილის როლში ხომ არ ჩადგება. ჯანაშვილი მხოლოდ იმას დასწერს, რაც იცის და ეყურება თავისებურად. ან იმას გაასწორებს,

-60-

რაც საოხრად უბეჭდიათ და დედანში საოცარი კია. მხოლოდ ამგვარ სანუგებრო ნაბეჭდის გემოს გასა-ღებლადაც ჯანაშვილმა ითხოვა „უკეთუ შესაძლებელ-არს, მე დამნიშნეთ მღივნადაო“. გვსურდა ჩაგვეხედ-და დედანში, მართლა პირიცვა ეწერა, თუ ტირაცუა, ერუბნელი, თუ ერუშნელი, ხსნა, თუ სცნა, დავითი, თუ და, ჟამის თუ ამის. დღეს ამითაც კმაყოფილია ჯანა-შვილი. შემდეგ რა იქნება, ან ხვალინდელი დღე რას მოიტანს, ეს ღმერთმა უწყის. ვამბობ, ჯანაშვილის ჯანაშვილობით დღეს ჩვენ ფრიად კმაყოფილი ვართ. და თქვენთვის-კი დამილოცნია ყაფლანიშვილობა ანუ დადიანობა და მის მერმეთ ბაგრატიონობა. მე ხომ არა, თქვენ, ალაგასა და ულაგოს, გაკერიათ პირზედ: როლიდგან გამოსვლა, მეცნიერული კატალოგი, აღვად-გინე, დავამტკიცე, ვილუაწე, დიდის ღვაწლით დამიწყვიეს და სხ.-და-სხ. ღმერთმაც ხელი მოგიმართოთ. კარგა მოგახმარებინოთ თქვენი „ღუაწლები“ და თქვენი მომზენობა. იარეთ მაღლა-მაღლა ზე-ჰაერთა შინა, და ეცადეთ კია, რომ სადმე წრკულესისებურ სვეტებს არ შეეფეთოთ და ისევ სამყაროსკენ პირი არ იბრუ-

ნოთ. მანდ, ზე-ჰაერთაშინა, კარგია, მანდ ია და
ნარგიზია. ოლიმპზედ ღმერთნი ღმერთობენ და სურ-
ნელოვან ამბროზიო და ნეკტარით იკვებებიან. მოგვ-
თას მოგვნი მოწმობენ. მოგვთა რად შეედრება მა-

-61-

დალს ოლიმპს. ჩვენ ეს მოგვთაც გვეყოფა. თქვენ
ოლიმპს (ულუმბო), გეფიცებით, არ შევიშურვებთ
და არც აპოლონის მეცნიერებას. ორმუზდი, აპა-
ლონი, მომზენი, ღუაწლეგი, მეცნიერება; მეცნიერება,
ღუაწლები, მომზენი, აპალონი და ორმუზდი! ოჰი,
mania grandiose! ოჰი დიადის წყურვილო!

აღდგენილის აღდგენა

კ ა რ ი მ ე ო რ ე .

VII

აღდგენილის აღდგენა ანუ რიგსა და წესზედ და-
წყობილი სრული სრელი შეცდომათა და გამო-
ტოვებულ სიტყვა-ფრაზათა. – შენიშნვა – მაგალი-
თები, რომ შატბერდის კრებულის მოქცევაჲ ქარ-
თლისად-ს ხელ-ახლა დაბეჭდვა საჭიროა აუცილე-
ბლად. – მცირე დასკვნა.

ა) მოქცევაჲ ქართლისად

1) ივილნა (დაბეჭდი- ლის გვ. 1)	იხილნა დ ე დ ნ ი ს (გვ. 493)
2) ოძრახისა (2)	ოძრაჯისა
3) უკვირდა	უკვირდა
4) უფლისაგან (3)	ოფლისაგან
5) ქვეყანა	ქვეყანა
6) რუისადთა	რუისადთა
7) მეფობდ ლადამი (10)	მეფობდა...
8) მირვანისი (11)	მ ი რ ე ა ნ ი ს ი (435)
9) აღმალლებიდეგან (12)	აღმალლებითგან
10) ბრძოლისა	ბრძოლისა
11) აქეს (13)	აქეს (436)

-63-

12) მწრაფლ აღაშენა ეკ- ლესიად ქუემო სა- მოთხესა შინა, რო- მელი თვთ აღემარ- თა (16)	მწრაფლ აღაშენა ეკლესიად ქუემო სამოთხესა შინა და სუეტი იგი იყო მე- ლისად, რომელი თვთ აღემართა (436)
13) მღვდელთა	მღდელთა
14) იოანე	იოვანე
15) ცხოვრებისად	ცხოვრებისად
16) სახლან	სახლმან
17) და ხსნად (17)	დაქსნად (438)
18) იესჴ (იჴ)	იჴსო (იჴ)
19) მაღალთად	მაღალთად
20) სჯულისამან (18)	შჯულისამან
21) წყალისა	წყლისა
22) ზეგარდამო	ზჴგარდამო
23) მოსული	მოსრული
24) შიშით (19)	შიშითა (439)
25) 0 (გვ. 19)	და ნინო შთავიდა ფხოეთა და დადგა კაწარეთს: და მონათლნა ფხოელნი და ხოჯნიერიტურთ მათით: და გარდავიდა კახეთა: დადგა ქცელ დაბას: და მოიყვანნა კაცნი მთავარ-ნი: და

მონათლნა:

შენიშ. ეს სტრიქონები ჩაემატოს „სამი ისტ. ქრონიკის“
მე 19 გვერდის „ტრდატ მეფემან მოიყვანნა და მონათლნა“-ს
შემდეგ.

-64-

26) კტოეთა (19)	კ ტ ო ე თ ა ს
27) ეპისკოპოზი	ეპისკოპოსი
28) კუბოსი (22)	კუბად (440)
29) ჳიდართ (94)	ჯ ი დ ა რ დ (441)
30) დამოთუალეს (25)	დ ა ა მ ო თ ა უ ლ ე ს
31) ძე	ძჳ
32) ამიერ (26)	ი მ ი ე რ
33) ქვემო (27)	ქუემო (442)
34) მიიცვალა	მ ო ი ც ვ ა ლ ა
35) სვეტი	სუეტი
36) მერვე (28)	მერმჳ
37) ერისთავადცა	ერისთვადცა
38) მიახზა (29)	მ ი ა მ თ ხ ჳ ა
39) იქადოგან (31)	ა ქ ა დ ო გ ა ნ (443)
40) ევთათჳ (32)	ევლალჳ
41) შუა	შუვა
42) ამის (33)	მის (444)
43) ერისთაობდა (35)	ერისთვიბდა
44) უხმო	უჳმო
45) წავიდა	წარვიდა (445)
46) მეშვიდესა	მეშჳდესა
47) ეკლესიასა (36)	ე კ ლ ე ს ი ა თ ა
48) ნერსე ი (37)	ნერსე (446)
49) რომელნი (38)	რომელ
50) ევნონისთგან	ევნონისითგან
51) დედოფელმან (გვ.1)	დედუფალმან (447)
52) გვექმნა	გუექმნა

-65-

53) მისი	მისა
54) რომელთაცა	რ ო მ ლ ი თ ა ც ა
55) სარწმუნოებით (გვ.2)	სარწმუნოებით
56) ქუჭყანასასა	ქუჭყანასა (448)
57) მხსნელო	მცხნელო
58) გვისწავიეს	გვსწავიეს
59) მისა	მ ი ს ა
60) ჰინდოვის	ჰ ი ნ დ ო ე თ ს
61) სიყვარულსა (3)	სიყვარულსა
62) ჯორჯსა	ჯ ო რ ჯ ა დ
63) აქ	აქა
64) უფალმან	ოფალმან
65) თვალთა	თუალთა
66) მოიხუნეს	მო ხ ო ლ ო ი ხუნეს (449)
67) ცხოვრება წმ. ნინოსი (4)	ცხოვრება წმ. ნინოსი
68) მიღებად	მ ო ღ ე ბ ა დ
69) ჭაბუკი	ჭაბული ო გ ი
70) პიხალანისასა	პ ი ტ ა ლ ა ნ ი ს ა ს ა
71) თქუწნისა (5)	თ ქ უ წ ნ ი ს ა ს ა (450)
72) მისცეს	მ ო ს ც ე ს
73) ბაბილონისასა	ბაბილონისასა
74) სამკუდრო	სამკუდროდ
75) სიკუდილისა	სიკუდილსა
76) მყვანა	მ ყ ვ ნ ა
77) ქრისტე	ქ რ ი ს ტ ე ს
78) უკუნითი უკუნისამდე	ოკ. ოკ.

-66-

79) პატრეარქსა (6)	პატრეარქსა (451)
80) მიჰვდა	მიკდა
81) აღმართნეს (7)	აღჰმართნეს
82) და (4)	დად (452)
83) სიტყვად	სიტყუად
84) ქალაქსა	ქალაქად
85) დამღუარნა	დ ა მ ა ღ უ ა რ ნ ა
86) მოგითვალავ	მ ი გ ი თ ვ ა ლ ა ვ
87) ესრეთ (9)	ესრეთ (453)

88) ეგრეთ	ეგრძით
89) ვმსახურებდ	გვმსახურებდ
90) ვკითხევდი	ვვკითხევდი
91) შჯულსა	შჯულისა
92) ყოველთ	ყოველი
93) მას	მის
94) წინამძღვარებითა	წინამძღვარებითა
95) უჟარმელისაჲ	ოჯარმელისაჲ
96) შეიშუნეს	შეიშურვეს (451)
97) ანტაჳრად	ანტაკრად
98) წილი	წილ
99) წილი	წილით
100) სადაჲ(11, ბოლო- დან მე 4 სტრ.)	სადა (455)
101) ღუთისა (11, ბოლო- მე 4 სტრ.)	ოფლისა
102) მარჳუა	მრჳუა
103) სომხითსა	სომხითისა

-67-

104) ბერძენთა	ბერძენთაჲ
105) თავყანისცემდ (12)	თავყუანისცემად
106) უკულჳ	უკუე
107) ამან	მან
108) აღსავალს	აღსავალსა
109) ღუთებისა	ღუთაებისა
110) ჯუარი მე (13)	მე ჯუარი (456)
111) დედოფალ	დედუფალი
112) ჳელთა	ჯელსა
113) დასაბამითგან	დასაბამითგანთა
114) მძუძე (14)	მძუძჳ (457)
115) ყვაოდა	ყუაოდა
116) აღმოვიდოდეს	აღმოვკიდოდეს
117) სასაკუმეველჳ	სასაკუმეველჳ
118) აღმოსავლით (15)	აღმოსავალით
119) წიაღთა (19)	წიაღით (458)
120) მოგუთასა	მოგუთას
121) მოგუებსა (20)	მოგუებასა

122) ურიცხვ	ერი ურიცხვ
123) კაცისა	კაცისაჲ (459)
124) ჰრქუა (21)	მ რ ქ უ ა
125) მთანნი	მთანნი
126) დავდექ	დავდეგ
127) სპილენძისა	აპილენძისაჲ
128) ჯაჭვ	ჭავ
129) გა	ბა (460)
130) ჩრდილომსათაჲ (22)	ჩრდილომსათა

-68-

131) ქუათა	ქვათა
132) მომიხსენე	მოკიცხსენე.
133) მრავალთა ძალთა შენთა	მ რ ა ვ ლ ი თ ა ძალითა შენითა
134) საუფლის (23)	ს უ ფ ლ ი ს (სოფლის) (461)
135) ჰპოეთა (26)	ჰპოვეთ (462)
136) წარყუანება	წარყვანებაჲ
137) მივმართე	მ ი ვ ი მ ა რ თ ე
138) ვხედავდ (27)	ვხედევდ (463)
139) მოისთვლებდიან	მოისთვლებდიან
140) დიდება (28)	დიდებაჲ (464)
141) არათუ (29)	არადთუ
I42) ებერისთაგან	ებერისითგან
143) აბრაჰამისთაგან	აბრაჰამისითგან
144) განმცდელისაგან	განმცდელისაგან (465)
145) სმენით	ს მ ე ნ ი ლ ი
I46) წელნი ჰრ (30)	წ ე ლ ნ ი ჰრ
147) კონსტანტინე	კოსტანტინე
148) (ვე) ქცეოდეთ	ვ ი ქ ც ე ო დ ე თ
149) აქუნდეს	უ ჩ ნ დ ე ს
150) წყაროელთა (31)	წყაროველთა (466)
151) მცირე	მცირედრე
152) დავითისასა	დავითისსა
153) გარემდგომთაჲ	გარემდგომთაჲ
154) თაყვანის-ცეს	თაყვანის სცეს
155) შესწირეს	შეწირეს
156) ჰეროდე	ჰეროადე (467)

157) იყუნეს	იყვნეს
158) დამოკიდენ	დ ა მ ო ე კ ი დ ე ნ
159) თვსასა (33)	თ ვ ს ს ა (468)
160) სიტყუა	სიტყუად
161) ნინოდსა	ნინოდს
162) ურიათაო	ჰურიათაო
163) მოჰკალით	მოჰკალთ
164) მხსნელი	მჰსნელი
165) იქმენით	იქმენით
166) მოეკვა	მომსვა (469)
167) თვისისა	თ ვ ს ი ს ა ს ა
168) წარჯდეს	წარჯდეს
169) უმეტეს	უმეტჳს
170) სიკუდილისა	სიკუდილსა
171) წაღებად	წარღებად
172) ჯელთა (35)	და ჯელთა
173) შვიდნი (36)	შჳდნი (470)
174) ნანადისა	ნანადს ზ ე დ ა
175) ხელოვნებამან	ჯელოვნებამან
176) ხუარასნეული იყო, სულითა უკეთურითა	ხ უ რ ა ს ნ ე უ ლ ი ყ ო ს უ- ლ ი თ ა უ კ ე თ უ რ ი თ ა (471)
177) მაწოვნებელთაგან (37)	მაწოვნებელთაგანი
178) სახუმილისაგან (38)	საკუმილისაგან (472)
179) ზღვისად	ზღვსად
180) ჰაერისათად	ჰაერისადთა

181) მოჰგვარეს (39)	მოჰგუარეს (473)
182) წარიყუნა	წარიყვანა
183) და დაადგინა	დაადგინა

184) სხნა	ს ც ნ ა
185) მაყოლოვანსა (43)	მაყოლოვანსა (474)
186) უკუღ	უკუე
187) გარდამოვიდა	გ ა რ დ მ ო ვ ა რ დ ა
188) მოსწრაფებით (44)	მოსწრაფებით
189) მნებავს	მინებს (475)
190) ვრიდო	ვჰრიდო
191) საკვრველი	ს ა ძ ი რ კ უ ე ლ ი
192) საქმე	საქმე
193) გულდებულ	გულდებული
194) შუაღამე	შუკაღამე
195) ძალისა (46)	ძ ა ლ ი თ ა (476)
196) ლოცვიდა	ი ლ ო ც ვ ი დ ა
197) მეყუსეულად (ასრე მრავალგან)	მეყსეულად
198) მეფეთ-მეფე (47)	მეფეთ მეფე
199) ჯმა	ჯმაჲ
200) ადგილსა	ადგილისა
201) ჯელთა 2, ც) ერისა 202)	ჯელითა (478)
ერისა	ერისაჲ
203) ჰვნატრიდით	ვჰნატრიდით
204) ამათ	მ ა თ
205) ჯელ-ადჰყორობილი	ჯელადჰრობილი
206) მიებარდნა (48)	მ ი ე ბ ლ ა რ დ ნ ა

-71-

207) ჰაბუკმან	ჰაბუკმან მ ა ნ
208) სამოთხესა	ს ი მ ა ლ ე ს ა
209) იყუნესვე	იყვნესვე
210) იყო	ი წ ყ ო (479)
211) მოსლუად	მოსლვად
212) ბრწყინვალე	ბზრწყინვალე
213) ზორციტა (50)	ჯორციტა (480)
214) ცხოვრებისათჳს	ცხოვრებისათჳს
215) ვითარცა ზემო წე- რილ არს	ვითარცა ზემო წერილარს
216) ნინოჲსა (51)	ყ ო ვ ლ ი ს ა ე რ ი ს ა
217) განვიბნენით	ნინოჲსა
	განვიბნიენით (4 81)

218) ვხედავ (52)	ვ ხ ე დ ა ვ
219) ჯურღმულმან	ჯ უ რ ლ უ მ უ ლ მ ა ნ (482)
220) განმალვიძებდა	გ ა ნ მ ა ლ ვ ი ძ ე ბ დ ა
221) მე და ასული (53)	მ ე , ა ს უ ლ ი
222) რომელსაც	რ ო მ ე ლ ს ა ც ა
223) პატრიარქისად (54)	პ ა ტ რ ი ა რ ქ ი ს ა დ (483)
224) მოწვენილ (55)	მ ო წ ე ვ ნ ი ლ
225) მოკუეთა	მ ო ე კ უ ე თ ა (484)
226) შ (ალვი)და ფურ- ცელ(თა) გვ. 56	შ ა ლ ვ ი დ ა ფ უ რ ც ე ლ ა
227) მოვკუეთეთ	მ ო ვ კ უ ე თ ე თ
228) შეიმკუნეს	შ ე ი მ კ ვ ნ ე ს
229) თთვასა	თ ვ ს ა ს ა
230) ყოვლად	ყ ო ვ ე ლ მ ა ნ
231) (ბნელთა)	ყ ო ვ ე ლ თ ა

-72-

232) ეგრედვე (57)	ე გ რ ე ვ ე (485)
233) წმიდის	წ მ ი დ ი ს ა
234) განთენდებოდა (58)	გ ა ნ თ ე ნ ე ბ ო დ ა
235) მთა	მ თ ა დ
236) ვარსკვლავი	ვ ა რ ს კ უ ლ ა ვ ი
237) აღმართნენ	ა ლ ჰ მ ა რ თ ნ ე ნ (486)
238) აღმართოს	ა ლ ჰ მ ა რ თ ო ს
239 გვიბრძანა	გ ვ ბ რ ძ ა ნ ა
240) ფარვიდეს (59)	ფ ა რ ვ ი დ ე ს
241) ქუასა	ქ ვ ა ს ა
242) ჯუარცმული	ჯ უ ა რ ც მ უ ლ ი
243) აიძულებდა (60)	ა ი ძ უ ლ ე ბ დ ა (487)
244) შესძრან	შ ე ძ რ ა ნ
245) (ნა)შენები	ნ ა შ ე ნ ე ბ ი
246) დიდებული	დ ე ბ უ ლ ი
247) აღმართება	ა ლ მ ა რ თ ე ბ ა დ
248) პატიოსანისა	პ ა ტ ი ო ს ა ნ ი ს ა
249) მოსრულიყვენენ	მ ო ს რ უ ლ ი ყ ვ ნ ე ნ
250) შევქმენით ჩუენ ჯუარი მდელთა მათ	შ ე ვ ქ მ ე ნ ი თ ჩ ე ნ ე ნ ჯ უ ა რ ი ო გ ი, ვ ო თ ა რ ც ა მ დ ე ლ თ ა მ ა თ გ უ ა ს წ ა ვ ე ს (488)

251) და უკვირდა (61)	და და უ კ ვ ი რ და
252) განიზრახვდა	განაზრახვდა
253) აღმაღლდი (62)	აღჰმაღლდი (489)
254) ღმერთო, ღმერთო	ო ფ ა ლ ო ღმერთო
256) აღვმართოთ	აღვჰმართოთ
256) ჰრცხნვენოდის	ჰრცხუნენოდის

-73-

257) აჩუნა	ურჩუნა
258) რომელი (63)	რ ო მ ე ლ ნ ი
259) საზღვართა	საზღვართა
260) ზატკისა	ზატკის ზატკისა (490)
261) მოიქცეოდეს	მოიქცევოდეს
262) სახუმილსა	საჯუმილსა
263) ანგელოსნი	ანგელოსნი
264) წარსვლით	წარსვლით
265) თაყვანს	თაყუანს
266) ჟამისა	ა მ ი ს ა
267) მოწევნულ (65)	მ ი წ ე ვ ნ უ ლ (491)
268) ესვა	ესუა
269) უკეთუ	უკუეთუ
270) მომიშორო	მ ო მ ი შ ო მ ო
271) აღასრულებად	აღსრულებად (492)
272) პატოსხისა (66)	პ ა ტ ო ს ა ხ ს ა
273) ჯუარისა	ჯუარსა
274) დღეულითგან	დ ი ლ ე უ ლ ი თ გ ა ნ
275) არ	არა
276) სასოვბაჲ	სასოვებაჲ (493)
277) აღახილნა	აღისილნა
278) წარიყვანა	წარიყვანა
279) შესცვკეს (67)	შეცვკეს
280) განკურნებიედ	განიკურნებიედ
281) ჯუარისათა	ჯუარისათა
282) დღენდელად	დღენდელად
283) დღემდჳ	დღემდჳ

-74-

284) სულსა აწ	სულსა, რ ო მ ლ ი ს ა დ არს დ ი დ ე ბ ა დ, აწ
285) ამინ	ამენ
286) მოიხსენა (58)	მოივსენა
287) ქუეყანა	ქუეყანა
288) ვიყუენით	ვიყვენთ
289) მეთექუსმეტწ	მეთექუსმეტწ
290) ჩემთადმდე	ჩემთამდე
291) მსხვერპლად	მსსურპლად
292) კერპთათვს	კერპთათა თვს
293) ქუანიცა	ქვანიცა
294) პირ-იცვა	პ ი რ ვ ე ლ
295) ჩუენთასა (69)	ჩ ე მ თ ა ს ა
296) რომელიც	რომელიცა
297) მხეზულ	მ ი ს ე ბ უ ლ
298) ბორცუსა (70)	ბორცსა
299) შევქმენ	შევქმენ (496)
300) მიერ	მიერი
301) გამოვახუ	გამოვაჯუ
302) ხარისხთა	ს ა რ ი ს ხ ი თ ა
303) შევისვენ	შევისვენ
304) ზემო	ზემო
305) მღუდელოთასა	მღდელოთასა
306) მიხედვაცა	მიხედვადცა
307) ცოდვსა	ცოდვისა
308) ჩრდილომსა (71)	ჩრდილომსა
309) მოველ (72)	მოველი (496)

-75-

310) მკვდრეთით	მკუდრეთით
311) მოცალეზად	მ ო ც ა ლ ე ბ ა დ (497)
	ბ) სუმზატის ქრონიკა *)
312) სალა შვა (დაბეჟდ. გვ. 41)	შუა (დედნ. გვ. 294)
313) დღემდე (43)	დღედმე (295)
314) ბაგრატონიანნი	ბაგრატონიანი
315) სხვანი	სხუანი
316) გურამ (44)	გუარამ

317) დასავალის	დასავლის (296)
318) ციხისა	ციხესა
319) ტფილისისა	ტფილისსა
320) ღმერთისა (49)	ღუთისა
321) მთავრობდა	ჰმთავრობდა

*) მოკამათე ამ სიტყვას ხ რ ო ნ ი კ ა დ სწერს. მაგრამ შეცდომაა, რადგან ეს სიტყვა ძველადგანვე იხმარება ქ რ ო ნ ი კ ა დ და არა ხ რ ო ნ ი კ ა დ. და ასრე იხმარება იმიტომ, რომ თვით ჩვენი ენის თვისება მოითხოვს ბერძნულ ხ – ს შეცვლას ქ – დ. მაგალითები: *xaragma* – ქაგამა, *xristos* – ქრისტე, *xristofphoros* – ქრისტეფორე, *xristoktinos* – ქრისტეს – მ-კტინებელი, *xronologia* – ქრონოლოგია, *xronikos* – ქრონიკა და მრ. სხ. თუ : *xronikos* – ქართულადაც ხრონიკად უნდა ითქვას, ბარემ ქრისტეც ხრისტოსად ვსთქვათ, ქარაგმაც ხარაგმად! ესრეთი გრეხა სიტყვებისა მაგონებს ახალგაზდებს, რომელნიც ერთხელვე ქართულის ენის მიერ შეთვისებულ სიტყვებს-ჰარიჟი, ღენერალი, პეტერბურდი და სხ. სწერენ ჰარიზად, გენერლად, პეტერბურგად. მამ თუ საჭიროა უცხო ენის სიტყვების გ ა მ ო თ ქ მ ი ს დაცვა, რა-

-76-

322) ბართოლომე	ბართლომე
323)კათალიკოზნი	კათალიკოზნი
324) შემდგომად მოკუ- და (ადარნასე მთა- ვარი და დაჯდა) სტეფანოზ	შემდგომად სტეფანოზ
325) ვარაზბაქურ (50)	ვარაზბაკურ
326) კურატპალატ (51)	კურატპალატი (297)
327) უმრწემესი ძე (სა- ხელით) გუარამ	უმრწემესი ძე გუარამ
328) განსვენება (52)	განსუენება
329) სიხარულით (53)	სიხარულითა
330) შემდეგ (55)	შემდეგი (298)
331) ჯელმწიფობასა (56)	ჯ ე ლ მ წ ი ფ ო ბ ს
332) კურატპალატ (57)	კულატპალატ (299)

ტომ მაგალითებრ ფრანგები არ ამბობენ ხრონიკოს, არამედ

კ რ ი კ, არ ამბობენ ხრისტოს, არამედ კ რ ი ს ტ; ან და, თუ ეს უ ც ვ ლ ე ლ ო ბ ა ძირეულ სიტყვისა კანონია, სხვა-და სხვა ენებში როგორღა იბარტყა, თუნდა მაგალითებრ, სიტყვამ „მე“ (მეგრულად მა, სვანურად მი, ძველ ინდიურად აჰამ (შემასმენ. ბრუნვა me) ძველბაქტ. აზემ (ma), ბერძნულად ეგო (eme, em), ლათინ. ეგო (me), ბულგარიულად აზუ (me), ლიტვურად აზ (მანე), გუთ,ურად იკ (მიკ), თათრულად მენ). ბარემ მოდით და აქაც ვსთქვათ ა ჰ ა მ, რადგან ძველი ინდიური ენა ყველაზე უძველესად ითვლება. ბარემ პურიც დავწეროთ პუროს-ად, რადგან ბერძნულად ასრე იხმარება, ან აჰვანი (მეგრულად არკვანი, სვან. აკუან, ინგილოურად აკუან) –კუნე-დ, როგორც ლათინნი ამბობენ, პეტრე-პავლე პეტროს-პავლოს-ად და სხ.

-77-

333) ქორონიკონსა	ქორანიკონსა
334) გუარამისა	გუარამისსა
335) გარდაიცვალა გუარამ მამფალი (58)	გარდაიცვალა გუარამ მამუფელი
336) შეკრიბა	შ ე ი კ რ ი ბ ა
337) ბანელისათა	ბანვლისათა (300)
338) ეპისკოპოზ	ეპისკოპოს
339) მამფალი	მამეფელი
340) მოისრა	და მოისრა
341) დიდათ (63)	დიდად (301)
342) მეფისი (64)	მეფისა
343) (იმიერ ტაო). იმარტაო (65)	
344) სახლეველთა (66)	სახლეულთა
345) ამის (67)	ამას
346) მოუდგა (69)	მ ი უ დ გ ა
347) მოაჯრა	მოაოჯრა
348) მიმდგომელნი (70)	მ ო მ დ გ ო მ ე ლ ნ ი
349) მზაკუარნი არა მიეშუნეს (71)	მზაკუარნი ი გ ი ა ზ ს ა რ ნ ი არა მიეშუნეს (303)
350) მოსრულ (72)	მ ი ს რ უ ლ
351) მოისრნენ (73)	მოისრნრს
352) რომელნიმე	რომელნი
353) პირველისავებრვე	პირველსაებრვე
354) დაზავნეს	დ ა ი ზ ა ვ ნ ე ს

355) კურატპალატისანი კულატპალატისა
356) გარდახდეს გარდაჯდეს

-78-

357) ქორონიკონსა სიზ ქორონიკონსა სმზ თვესა
თუესა (75) (305)
358) მეფედ მე ე ფ ე
359) ბასალი ბასილი
360) მოძღუართათ მოძღუართათა
361) პარკიმანოსსა პარკიმნოსსა
362) შაიქცეს შეიქცეს
363) ამისა ამისსა

გ) მესხური დავითნის ქრონიკა

364) იანვარსა (დაბეჰდ. ი ვ ნ ი ს ს ა (დედ.გვ. (9)
გვ. 81)
365) ოდიში ოდიშს
366) შახთამაზ შახთამაზ
367) პატრონმან ქ: პატრონმან
368) ღვთის-მოყვარულ- ღ.-მოყვარეთა (10)
თა მისებრი
369) მისებრი ქ: მისსა კზ (11)
370) მისსა კზ (83) ოთხშაბათსა , პირველსა
371) ოთხშაბათსა ჟამსა ჟამსა
372) უკანდელი უკანანდელი
373) აღმოცენებულთათა აღმოცენებულთა
(84)
374) აღმოსავლიდგან აღმოსავალითგან (12)
(85)
375) დასავლამდე დასავალამდე
376) განთქმულისა გათქმულისა

-79-

377) აღმალღებულისა ა ღ მ ა ტ ე ბ უ ლ ი ს ა
378) სასუფეველთასა სასუფეველსა ცათასა (13)
წმიდათასა
379) ყვავილსა (86) ყვავილსა (14)
380) ნებითა ღუთისათა ნებითა ღუთისადათა

381) ქორონიკონსა სდა	ქორონიკონსა სდა
382) ქათმისა	ქათმის
383) იმავე მაისსა (87)	ამავე მაისსა
384) მივიდა	მოვიდა
385) ბიძაშვილი (88)	ბიძა შვილი
386) სეხნია	სეხნიაი (15)
387) ჯარასონ (89)	ჯირასონ
388) აიკიდეს	აჰკიდეს
389) შევკაზმეთ (90)	შევკაზმეთ (17)
390) ალაფი, და (91)	ალაფი გამოვიღეთ და
391) კოკოლა (94)	კოკოლას (18)
392) ღვთისსა	ღვთისასა
393) იქეთ (95)	აქეთ
394) წავიდა (96)	წავიდა ბატონი
395) ქორონიკონსა სდვ	ქ: ქორონიკონსა სდვ
396) ერუბნელი (98)	ერუბნელი (21)
397) დაგვრჩა	დაგურჩა
398) გაემარჯვა	გაემაუჯუა
399) გამოაქცია (99)	გამოიქცა (22)
400) ქოიარ	ქოარ
401) უქუსით	ექუსით
402) გამოჰგვარეს	გამგოჰუარეს

-80-

403) ხერთვისა	ხერთვისი
404) ორავჟანდისშვილი	ორავჟანდას შვილი
405) შარმანზე (102)	შარვანზე
406) მივიდა	მოვიდა
407) გამოუშვა (103)	გამოულსუა
408) მანუჩარ მივიდა (105)	მ. მოვიდა
409) მეფემან	მეფემა (26)
410) თათარხანიცა (106)	თათარხანცა
411) ჯარი	კარი
412) ორივ (111)	ორნივ
413) წარვიდეს (113)	წავიდეს
დ) წინასიტყვაობანი.	
414) ღვთივ შემოსილნო	ღმერთშემოსილნო (გვ. 7)

(დაბეჭდ. გვ. 128)

415) უძლურებითა (128)	იძულებითა (7)
416) უკვე	უკუწ (8)
417) შეუცვალებლად	შეუცვალებელად
418) ჯელ წავყოფ (XI)	ჯელკჰყოფ
419) ვიცნა	ვცნა
420) სასყიდლათ	სასყიდელი
421) ბრალობად	ბრალობად
422) დიდ	დიდი
423) ფსალმუნთა	ფსალმუნთად
424) თარგმანი ასერგა- სისტა მათ ფსალმუნ-	თარგმანი ასერგასისტა *) მათ ფსალმუნთად, რომელ-

*) ერგასი ნიშნავს 50, მაშასადამე ღუთის კალამს და-
ვითს დაწერია სულ 150 ფსალმუნი.

-81-

თა, რომელნი და- წერნა კალამმან- ღუთისამან, და სუ- ლისა მიერ წმიდისა	ნი დაწერნა კალამმან ღუთი- სამას და ვ ი თ ს უ ლ ის ა მი ე რ წმიდისა
425) (საწნეხეფათასა) გვ. XII	საწნეხელთასა (516)
426) ვითარცა იგი მე- ტოქელთა (მტქლ- თა) წმიდათა უფ- ლისა თანა ისადი- ლეს კიდესა ტბისა მის ტიბერიისასა (XIII)	ვითარცა იგი მ ო ც ი ქ უ ლ -თ ა (მოცქლთა) წმიდათა ოფლისა თასა ისადილეს კი- დესა ტბისა ეის ტიბერიი- სასა (516)
427) გვედრები სიწმი- დესა შენსა (XIII)	ვევედრები სიწმიდესა შენსა (576)
428) ელომენოსად	ელომენოსად
429) სახელითა წმიდისა სამებისა სამქადაგე- ბელისა (XIV)	სასელისა წმიდისა სამები- სასა მ ქ ა და გ ე ბ ე ლ ნ ო (579)
430) მმაო (XIV)	მამაო (579)
431) გამოუთქმელთა	გამოუთქუმელთა

432) ღუთისად	ოფლისად
433) გამოოჭინებულნი	გამოოჭინებელნი
434) იყო (XIV)	იყოს

ნიშგვე ღერბეთ აჯა მარე საკვრელა მარე-ლი, რომ ამდენ გარყვნილ და დამახინჯებულ ადგილებს ტექსტისას სულ 4 – 5 შეცდომად სთვლის!

შ ე ს წ ა ვ ე ბ ა .

- № 183 სხნა (დაბეჟდ.) – სცნა (დედანი). აქ შეცდომა წარმოსდგა ხუცური ასოების ხ-სი და ც-ს შერევისაგან.
- № 270 მომიშორო-მომიბოძო
- № 326 ერუზნელი-ერუზნელი
- № 285 ამინ-ამენ: ხუცური ი და ე ჟრთიერთს მიემსგავსებიან.
- № 424 და – დავით. ეს და – დ წაკითხული სიტყვა დედანში სწერია ქარაგმით: დთ.
- № 426 მეტოქელთა – მოციქულთა. ტ და ც ერთმანერთს ჰგვანან.
- № 427 გევედრები-ვევედრები. აგრეთვე გ და ვ.
- № 428 ელოძენოსად – ელოძენოსად
- № 430 ძმაო – მამაო
- № 344 სახლეველთა – სახლეულთა.
- № 388 აიკიდეს – აჰკიდეს. აგრეთვე ი და ჰ.
- № 414 ღვთივ – ღმერთ. დედანში სწერია: ღთ. და სხ.-და-სხ.

ხუცური შ და ბ მოკამათეს შეურევია. ამის პასუხი იხ. მოკამათეს წინასიტყვაობაში გვ.106.

აგრეთვე ძ და მ.

აგრეთ ე-|-ვ და უ.

შენიშვნა. აქ ამოწერილია მხოლოდ ისეთი სიტყვანი, რომელნიც დედანში ცხადად და ნათლად სწერია. ხოლო იმისთანა სიტყვებისთვის, რომელნიც ოდნავ

-83-

მანც ეჭვს ბადვენ, – ჩვენ ხელი არ გვიხლია. თვით ნათლად დაწერილ სიტყვათაგანაც აქ ყველა ვერ ამოვწერეთ, რადგან ბევრს დროსა და შრომას ითხოვდა. ზოგიერთი ადგილი, რამდენათმე გადალეული, დაძველებული და ჟამთა ტრიალისაგამო გაცვეთილი, თუმცა ძნელად იკითხება, მაგრამ მანც შიგა და შიგ ამისთანა ადგილებიც შეიძლება სისწორითა ნიშნისადათა აღადგინოს კაცმა, რადგან წამალ გადასულ ასოებს თვისი კვალი დაუტყვიანთ ეტრატზე. დიად, ვიმეორებ, თუმცა ამისთანა ადგილებიდან მე სიტყვები არ ამომიწერია ამ სრელში, მაგრამ მანც აქაც შეიძლებოდა ბევრი რამ გვეჩვენებინა, რომელიც ხშირად მოკამათეს უკუღმართად გაუგია და „სამქადაგებელისად“ უქადაგნია. თუნდ ავილოთ პირველი გვერდის მინაწერი კრებულისა. ამ მინაწერს ბ-ნი მოკამათე ასრე ჰკითხულობს:

„ქრისტე ღმერთო, ადიდე დიდებითა საუკუნოდთ ერისთავთ ერისთავი კვირიკე, რომლისა ბრძანებითა და (საფასითა) შეიმოსა წიგნი ესე ჳელითა მათისა მიწა მლუდელის ცოდვილის მიქაელისათა“. (წინასიტ. გვ. XVII, შენიშნ.).

დედანში-კი ასრეა:

ქ: ქრისტე ღმერთო, ადიდე დიდებითა საუკუნოდთა ერისთავთ ერისთავი კვირიკე, რომლისა ბრძანებითა და ნე(ბითა) შეიმოსა წიგნი ესე ჳელითა მათისა მწი(რ) მლოცველის მიქელისითა.

ამას გარდა გამეორებული შეცდომანი მხოლოდ

-84-

თითო ჯერ ამოგვიწერია. არ მოვიხსენიეთ კიდევ წვრიმალე შეცდომაც, ვითარცა ასო მ-ს ტრიალი მრავალ სიტყვებში, ან და წერტილ-მძიმეებით დედნის პირვანდელი აზრის დაბნელება.

ამიტომაც ჩემ მიერ ნაჩვენები „დაკლებული“ მაინც ვერ აღავსებს და ვერ აღადგენს ტექსტს სისრულით. რისგამო საჭიროა ეს შესანიშნავი ძეგლი ასიოდე ცალად მაინც ხელახლა დაიბეჭდოს მარცვალ-მარცვალ, სტრიქონ-სტრიქონად, ბერაის წესრიგისა და მართლ-წერის შეუცვლელად. ასრეთი გამოცემა საჭიროა იმიტომ, რომ ხშირად ერთი რამ მცირე ნიშნის გამოტოვებით ბერაის ნათქვამი ორაზროვანი ხდება. რომ ცხადად გავაგებინოთ მკითხველს ჩვენი აზრი, თუნდ ამოვწეროთ ერთი ადგილი ჩვენი მოკამათეს დაბეჭდილიდამ და მერე იგივე ადგილი მოვიყვანოთ ბერაის მართლწერით.

დაბნები მათი:

სარკინე ქალაქი, კასპი, ურზნისი და ოძრაჯე და ციხენი მათნი: ციხჭ-დიდი, სარკინისაჲ, უფლისციხეჭ, კასპისა, ურზნისისა და ოძრახისა.

ესევე ადგილი ბერაის მართლწერით:

დაბნები მათი:

სარკინე ქალაქ კასპი:

ურზნისი: და ოძრაჯე:

და ციხენი მათნი: ციხჭ' დიდი

სარკინისაჲ: უფლისციხეჭ'

კასპისა: ურზნისისა:

და ოძრაჯისა:

ბერაის ნაწერიდამ გამოდის, რომ დაბნები ყოფილა 4 და ციხე 4 ან 5 (ციხჭ დიდი სარკინისაჲ, ე. ი. რკინის დიდი ციხე, უფლისციხე კასპისა, ურზნისისა და ოძრაჯისა). ხოლო მოკამათეს დაბეჭდილიდამ-კი სჩანს, რომ ციხეთა რიცხვი ყოფილა ექვ-

სი, რადგან ბერაის ნათქვამი ციხე დიდი სარკინისაა“ გაუყვია ორად და ზედშესრული „სარკინისა“ დამოუკიდებელ ცნებად აღუვიარებია. რომ „სარკინისა“ მართლაც ციხე არ ყოფილა, არამედ მხოლოდ „ციხე დიდი“ ყოფილა „სარკინისა“, ესა სჩანს შემდეგის მაგალითებიდან: „ციხე დიდი სამშვილდისა“ (სიტყვიდამ მშვილდი), „წყალი სწრაფი საცხენისა“ , „კაცი ჩინებული საქართველოდსა“, „დაბა თამარაშენი სამაჩაბლოდსა“, „ქულბაქი დიდი სავაჭროდსა“, „კაცი მეცნიერი საოსურგეთოდსა“. და ასრეც „ციხე დიდი სარკინისა“.

დიალ, შეუცვლელად უნდა დააბეჭდოს ჩვენი საეროვნო ძეგლი, უშენიშნვებოდ. შემდეგ ამისა ყველას ნება აქვს თავისებურად გაიგოს და ახსნას ეს, თუ ის ადგილი ტექსტისა. მაგალითებრ, პავლემ „ციხე დიდი სარკინისა“ თუნდ სამად გაყოს და სამი ციხე გამოიყვანოს (ციხე, დიდი, სარკინისა) და თუნდ პეტრემ ორ ციხედ აღიაროს ეს სამივე, ამით არც ბერაის და არც არავის რა დააკლდება, რადგან გამოჩნდება მესამე ანუ მეოთხე პირი, რომელიც ჭიმმარიტებას აღადგენს.

-86-

ამას გარდა აქვე უნდა აღვნიშნოთ კიდევ: ა) მოკამათე ხშირად სრულიად უსაფუძვლოდ ხმარობს sic-ს, ე. ი. მდაბიურად ნუთუ-ს . „სიკ“ თუმცა ლათინურად ნიშნავს ნუთუს, მაგრამ ქართულს კილოებში დიდ სამარცხვინო სიტყვად ითვლება. მიუხედავად ამისა, ჩვენს მოკამათეს ძალიან ჰყვარებია ეს სიკი, რომ ალაგასა და უალაგოს მით აჭრელებს ნაბეჭდს. მაგალითები: ჯვარის (sic), ადრნესე (sic), არმაზნი (sic) მეუფო (sic), თქუა (sic) და სულ sic და sic, და ბ) მოქცევაჲ ქართლისაჲ ეტრატის ცხვირ-პირი“ აღმადგენელის ხელით ხშირად გათხუპნულია. რაც

აღმადგენელს თავის ჭკუაში აღუდგენია, ის იქვე ეტრატის პაგინაციაზე მიუწერია. თავის ჭკუაში იმიტომ ვამბობთ, რომ ეს მინაწერებიც უმეტეს ნაწილად შეცდომით არის შესრულებული. მაგ. ტექსტში სწერია „ევლალჭ“, ხოლო აღმადგენელ.შს ეს სიტყვა ეფთათჭ-დ აღუნიშნავს; დედანში ერთი ადგილი წაბლალულია და მიწერილი-კია „დიდი (ანუ თვისი)“, მეორე წაბლალული ადგილისთვის მიუწერია ნარევად: „—|—თვი“ (დედნ. გვ. 448), და სხ.და-სხ. განა შეცდომა იქნება, რომ ვსთქვათ, ამ ნარევ ხელს ეხლავე გარჩევა-გაცხავება და აღდგენა სჭირიაო! მომავალი დგმა რას იტყვის, რომ ამ ნარევით ათასწლოვანი, მრავალ ქარიშხალთა და ქარტეხილთაგან თავდახსნილი და ჩვენამდე გამომხწეული ტექსტი ბ-ნ აღმადგენელს გაუმორევებია და გაუსიკვებია? ყველა რაგინდარამ რომ ჯღაბნოს ეტრატის ფურცლები, იგი

-87-

რადას დაემგვანება ათიოდე წლის შემდეგ? თუ რა გვარი სიფაქიზით დაცვა უნდა ამ გვარ ნაშთს, ესა სჩანს თუნდ მურიეს სიტყვებიდამ. „ბეთანიის ტამარში ვიყავი. განვცვიფრდი, როდესაც წავიკითხე ერთის ველურისა და ბარბაროსისაგან თამარის ბეთანიის სურათის ცხვირზე მიწერილო: მე (სახელი) ეს სურათი ვნახეო“. ვისაც ასხიან ყურნი სმენად, ისმინენ.

მორჩა ჩვენი სათქმელი ნაცოდლიარ ტექსტის შესახებ. თუმცა მოკამათემ თავის პასუხში სასტიკად აღგვითქვა, რომ ჩვენ აღარ გვიკადრებს და არასგზით აღარ შემოგვეკამათება, მაგრამ მაინც იქნება ოდესმე ინებოს და აღალოს პირი თვისი შესამუსრავად ჩვენის ნათქვამისა. დიად, თუკი მთელს საზოგადოებას ფიცით აღუთქვა შატბერდის დედნის მართლწერის სასტიკად დაცვა და ეს აღთქმა ჩვეულებრი-

ვადაც ვერ შეასრულა; თუკი თვის მიერ სატეხით ამოჭრილ-ამოყრილი წარწერა გადახუბა, აბა, რაღა თქმა უნდა, ჩვენს „სამი ისტორიული ქრონიკისა“ და „წმ. ნინოს ცხოვრების“ ტექსტის შესასწორებლად შედგენილ სახელმძღვანელოსაც სულ ბრეს აადენს. ვიმეორებ, თუ თავისი ფიცი გატეხა და ინება опровержение-ს წერა, იმ შემთხვევაში, მინამ გამოაქვეყნებდეს თავის ნაწერს, ჯერ პირველად მიიწვიოს ძველი ხელის კარგა მკითხველთაგანი ვინმე და გააშინჯოს თავისი ამოწერილიცა და ტექსტიც, და შემდეგ ამისა გამოაქვეყნოს. თორემ, ვინ იცის, კა-

-88-

ცნი ვართ, მოსალოდნელს, რისხვა-ქუხილით დაწერილს, პასუხში კიდევ ვრს-ის მაგვარი სიტყვები (მაგიერად ვდს-სი) არ მოჰყვეს და მით ჩვენი კამათი სიზიფის დაუსრულებელ შრომად არ გადაიქცეს. უკეთესი-კი იქნებოდა, თუ ჩვენი ნათქვამი მოკამათეს არა სჯერა, ამ ნათქვამისა და აღნიშნულის დედანთან შედარება მას მიენდო თავის საყვარელ მეგობრისათვის, რომელიც, მისისავე თქმით, მას მიუწვევია სამეცნიერო კატალოგის შესადგენად ამ სამი-ოთხი თთვის წინად. რასაც ეს მეგობარი, თუ სადმე არსებობს ამგვარი კაცი, იტყვის, მისი ნათქვამი იყოს. ამინ და კირიელეისონ.

მწერლობა

მე-IX – X საუკუნისა

გამოცემა

მოსე ჯანაშვილისა.

ტფილისი

სტამბა მ. შარაძისა

1891

Дозволено цензур. Тифლისь, 12 Августа 1891 г.

მწერლობა

I

შატბერდის სამეცნიერო ქრისტომატიიდან ამოღებული
სამკურნალო ტრაქტატი *)

თვი: და თქოჯა ოცდაათსა: თ
: ლ : ავსა: სიტყმ მკოჯრნალთა:
გან: რი: მოასწავებს: ასოთა:
გოჯამთა: კაცთასა: და:
ბადებასა: შინა; მათსა: და
არს: იგი: სიტყმ; გამოკრებოჯლი:

ბ დაბადებასა ჯორცთა ჩნ
თასა ¹⁾: ჭემმარიტითა გამო
ძიებითა შემძლებელარს ყი ²⁾

*) ნიმუშად იმისა, თუ რა გვარ გაუკეთესებულ და განვი-
თარებული ენით უწერიათ ჩვენთა მამა-პაპათა და რა გვარი მა-
სალა უძლევიათ მე-IX – X საუკუნის სამეცნიერო ქრისტო-

კაცი. გოჯლისხმის იყო
ფად. ძალისა მისგან რი ³⁾
მოესწავების. ბოჯნებისა
გან თჯსისა გამოცნობაში

თა მით. და ცხოვრებითა
გრძნობითა მით: . . :
და რ ⁴⁾ ბოჯნებად ყოვლისა კა
ცისად არს მოძლოჯარ
მისავე. ად ⁵⁾ შესაძლებელარს
გამოვაცხადოთ. რი ³⁾ იგი
კოჯალყვეს' ბრძენთა მათ
მეცნიერებისა მისისათჯს.
წიგნთა შინა ზა მიწევნით
რლითა იგი რიმე იცნობა. ვრ ⁶⁾
არს ადგილი ყლთა ასოთაა
რნი არიან ჩნ შს ⁷⁾::

მატიის შემადგეწელთ დაჭაბუკებულ და დავაჟკაცებულ მკი-
თხველთათვის, – მომყავს, ავტორისავე ნაწერის წეს-რიგითა და
ქარაგმის გაუხსნელად, ამ ქრისტომიტიის (შატბერდის კრებუ-
ლი) ერთი ადგილი, სახელდობრ, მე-30-თე თავი წერილისა
«კაცისა შესაქმწ.» დედნის ტექსტი ასომთავრულით დაწერი-
ლია. ქარაგმიანი სიტყვები: **ხ** (ხოლო) **რ** (რამეთუ), **ღი**
(ღმერთი), **რა** (რათა), **კა** (ხმაჲ), **რი** (რომელი), **მთ** (მათ),
ზა (ზედა), **ჩნ** (ჩვენ), **ყლთა** (ყოველთა), **ყლი** (ყოველი), **რნი**
(რომელნი), **ყი** (ყოველი), **ჯუროვნ** (ჯუროვან), **რიმე** (რომე-
ლიმე, რაიმე), **რლარს** (რომელარს), **კლდ** (კვალად), **ოჯკო-**
ჯეთოჯ (უკუეთუ) და სხ. (იხ. ბოლოს).

-91-

რჟს⁸⁾ იგი გამოიძიეს მას შინა
გამოცხადებითა. ჳორ
ცთადსთა. და განჳებითა
წყლოჯლთაჲთა. და რიმე
გოჯლისხმაყვეს თოჯ რაჲსა
თჯს. დაებადა ყი ასოჲ
გოჯამისაგანი. და იყო იგი
მოლოჯაწეთათჯს მაოჯწ
ყებელ. განმარტებითა რლ ⁹⁾
სა შინარს სროჯლი გოჯლის

ხმისყოფად : . . :

ბ ოკოეთოვ ვისმე ენებოს
რა¹⁰) ეკლესიისაგან მიიღოს
სწავლად მისი. რა არა ოვ
ვმდეს. გარეშტთა მათგნ
რადმე. რ ესრწთ ჯეროვნ
ეებით თანააც. სამწყსო
თა მათ სოვლიერთა. სიტ
ყვსაებრ მაცხოვრისა. ვდ¹¹)
არა ისმინონ ვდ ოვცხოვ
სად მის. ხ¹²) აწ მივჰმართოთ
სიტყოვასა მას. და ვთქოვ
ათ. მსგავსად ძალისა.
სამთა ამათ ვხედავთ. ბოვ
ნებასა შინა ჳორცთა ჩნ
თასა. რლთათვს დაბადე
ბოვლარიან ყნი ასონი ჩნნი

-92-

რიმე სიცოცხლისათვს. და რიმე
სიმდიდრისათვს. სიცოცხლისა
და რიმე დადგრომისათვს
შობისა. და დამტკიცებისათვს
ნათესავობისა. ხ რნი არიან-
ჩნ შს ასონი შემდგომნი
ამათნი. ვერეგების მათგან-
ცხორებად კაცისა.

ად სამთა მათ შინა ვხედა
ვთ. თავსა. გოვლსა. და
ღვძლსა. ხ შემატებად ზოვ
ნებისა. კეთილთა შინა იქმ
ნების სიმდიდრისაგან. სიცო
ცხლისა. რი მოენიჰა კაცსა
რლარს ჳოვრჳერი. რლსა შინა
არიას საგრძნობელნი:

რ ესენი ვერ მოგოვცემენ სიცოცხლესა. რ თუნიერ ამათსა ცა შესაძლებელარს ცხრბად ჩნი. დაღაცათოვ არაარს ცხორებად ჩნი. გემოდ ვნებთი. თუნიერ მათსა:

ხ მესამე იგი ესეარს. რლისა გან იქმნების დადგრომად შვილიერებისად. და დამტკიცებად ნათესავობისად: და სხოვანიცა არიან გოვ

-93-

ამსა შინაი. რნი ეზიარებიან ამათ. შემატებასა შინა და სარგებელსა. ვა ¹³) მოვცელი და ფირტვ: რ ფირტვ არს. რი აგრძნობს. ცეცხლსა მას გოვლისა. და მოვცელი მიიღებს ჭამადთა. ჭოვრჭერთა მათ თვსთა შინა. აწოდეს ამათ ზა განყოფილარს. აგებოვლებად. ბოვნებისა ჩნისად ჩას რ ძალი იგი ცხოველი. არა ხ ერთსა ჭირსა ზა არს ჩნ შს. ად განოვყენა. მიზეზნი იგი ბოვნებამან. თითო ვეოვლთა ასოთა. და თითო ვეოვლი მათგანი. იძოვლებოვლარს შეწვენასა. ოვრთიერთას ხ რი ძიებოვლარს კრძალოვლებისათვს. სიცოცხლისა. და განშოვვენებისათვს ბოვნებისა. მრავალარს და დაწვალებოვლ. განყოფ

ასა შინა თვსსა:
ად მნებავს. რა ¹⁰⁾ პირველად გნ ¹⁴⁾
ოჯყო შემოკლებით. რლსა
შინაარს. დგომად ცხორ
ებისა ჩნისაჲ:.

-94-

ხ ნივთი იგი გოჯამისად ყლი ¹⁵⁾
თოჯრთ. სამრდისოარს
ყლთა ასოთა. და აწ თნა ¹⁶⁾
წარვჰკდეთ. სიტყვსა მისთვის
რ სიტყოჯად ბოჯნებითი არას
გოჯარგებს. აწ გამოკოჯლ
ევისათვს. შემოკლებით. რ
ცხადარს ყლთათვს. ვდ
ბოჯნებასა შინა ჩნსა. პო
ვნილარიან. სტჯქისნი ესე.
ამის სოფლისანი:.
ვიტყვ ნაწილსა სიტფოდრსა
სა. და ყინელისასა. ნო
ტიისა. და სიჯმელისასა
და რ ვხედავთ ვდ. სამნი
არიან ძალნი. რნი განავ
ებენ. სიცოცხლესა: ერთი
მათგანი განატფობს. გოჯ
ამსა სიცხითა
თვვსითა. და მეორჯ იგი ძალი
ნოტია ჰყოფს. სიმჯოჯრ
ვალესა. რა ¹⁰⁾ იყოს განსწო
რებით შეჯავებაჲ მისი.
და რა ¹⁰⁾ არა წარწყმდეს ნო
ტიაჲ. სიმძაფრითა მჯოჯრ
ვალებისაჲთა. და კლდ რა ¹⁰⁾
არა დაშრტეს სიმჯოჯრვალჯ

გარდარეოვლებითა მით.

ნოტიობისადათა:

და ძალი იგი შესამწ. შემც

რებელარს განზნეოვლითა
მათ შეერთებითა იოვთადათა
რნი შენაწევრებოვლ
არიან. ყლთა ასოთა ძა
ლითა მით მოძრავითა,
თავით თჳსითი ხ ოდეს ძალი
მოაკლდესი იქმნეს ასო-ი.
იგი მკოვდარი და დაკლებ
ობლ სოკლისა მისგან- მო,
ძრავითა თავითჳსით.

და ჯერარს პირველად

ამისა. რა ¹⁰⁾ განვიცადოთ.

სიმტკიცით დაბადებამ
ბოვნებისა მის ჩნისა
ჯორციელისაჲ. აწ რადსა
თჳსარს ასოდ ესე მაგარი
და კოვროვი. არა შემწნარებე
ლი. ბოვნებისა მის მგრ
ძნობელისაჲ. რლარიან
ძოვალნი ჩნ შს:

და ვა ⁽¹³⁾ იგი მცენარენი ქენისა

ნი. რლთა აქოვს ნაწილი
რადმე სიცოცხლისაჲ რ ⁴⁾ იზ
არდების და იპოხების.

არა სიკოვრივი იგი რლარს
მას შინა. მიმღებელი არს
გრძნობისაჲ: ამისთჳს ჯერ
არს.! რა ¹⁰⁾ იყოს მას შინა ძა

ლი. სიჩროდსაჲ. შემ
წყნარებელი კოჯალისაჲ:

ვა ¹³⁾ იგი ცვლმან რაჲ შეიწყნა
რის. ტუფარი ბეჭდისა გან.
რ სწორებით აქოჯს. შეზავე
ბაჲ. ნოტიისა და ჳმელისაჲ
რ დიდად ნოტიებამან არა
შეიწყნარის ტუფარი ბეჭდი
საჲ მის. და არცაღა კლდ
სიკოჯრივემან შეიწყნარის
მსგავსად მისა. და ესე
ამისთჯს იყო. რა ¹⁰⁾ იაკლდეს.
ცხოველთა. ოჯპატიოსნ
ესი იგი საგრძნობელი. ვიტყ
ჯთ. შეხებასა:

და რ გოჯამნი იგი ჩჯჯლნი:
ნაკლოჯლნი სიჯმელისაგან
არიან განოჯმარტველ და
ოჯძრავ: ვა იგი ღროჯბე
ლი ზღჯსაჲ. რი იპოხების
და იზარდების ზლოჯასა
შინა. დიდად ნოტიობისა
გან. და არა აღიდრჯის:

-97-

ამისთჯს შეიძინეს ძოჯალნი
ესე მაგარნი. და ჳმელნი
და შეიხჯნეს ნოტიოთა ჳორ
ცთაღთა. და იქმნნეს შედ
გმოჯლ. და შენაწევრებოჯლ
ერთი ერთსა. და შემქერწოჯლ
ღუარითა. და ამისგამო შე
იერთა გოჯამი. და განსროჯლ
და. და დადგა. განს
წორებოჯლი ძლიერი. და იქმ

ნნეს ძოჯალნი იგი ჳმელნი
და მაგარნი. მტჯრთველ ჳორ
ცთა მათ მძიმეთა. ნოტი
ისაგან. და მას შინა
არა არიან ძოჯალნი გან
შოვრებოჯლ. და განყოფვილ
ჯორცთაგან:

ოჯკოჯეთოჯ არა იყომცა
კაცი ოჯძრავ. მდგომარჯ
ერთსა ადგილსა. მსგავს
ად ხეთა. და არამცა იყო
მიმო მავალ ფერჯითა.
და არცა მოქმედ ჳელითა
შესაწევნელად ცხორებისა
ამისთჯს არს კაცი. ჳოჯრი თჯთ
მოძრავი. სოჯლითა ჳელმწი
ფჯ. ნებასა თჯსსა. შეძერწ

-98-

ოჯლი. ლართაგან. მრავა
ლთა. ამის გამო იქმნნეს
ლონენი ჳელთანნი და მრავალ
სახენი მსახოჯრებანი
მისნი შოჯენიერნი.

ყლთა ლონეთა შინა:

და მისგამო იქმნა. ძრვად
ჯელისად. და მიმო ძრეკად
თავისად. და საქმჯ ღაწ
ოჯთად. და დაწოჯხვად
და ახილვად თოჯალთად.

და სხოჯანიცა ძრვანი
იოგთანნი. ლართაგან რნი
შეიოჯებანი. და განიძარ
ტებანი. და ძალსა მას
მავალსა აქოჯს. მოძრა

ვობად სრბისაგან სოჯ
ლისა ნებსით განგებითა
ყლთა ასოთაჲთა. ხ ძირი
ლართად მოძრავობისად
ყი აპკად არს თავისად:
ამიერიტგან არღარა გჯკმს
ძიებად ასოთათჯს ცხო
ველთა. ვინაჲთგან გან
ცხადებოჯლარს. ძრვაჲ
საქმეთა მათთაჲ:
ღა რი ¹⁾ გოჯაოჯწყებს. ვდ ტჯნიარს

-99-

მიზეუი სიცოცხლისად საქმჯ
ესე რი გამოჩნდის ვნებისა
გან მისისა. რ ოდეს იგი ეცის
რადმე აპკასა ტჯნისასა
წყლოჯლებად. მწრაფლ მო
იწიის სიკოჯდილი. და არღა
რა დაშთის ცოცხლებით წყ
ლოჯლებისა მისგან. რღარს
იგი საძირკოჯველისა. რღსა
ზა აღშენებოჯლარნ გოდოლი
ხ რუს მიდრკის საძირკოჯველი
დაირღჯს ზა კერძოდჯა
მისი. რ ჭემმარიტად ტჯნიარს
მომცემელი სიცოცხლისად
ღა კლდ ვხედავთ ვდ ¹⁾ ყი ²⁾ რი ³⁾
განემოჯვრის სიცოცხლესა
მიიქცის საქმჯ მისი ყინელ
ად. და წარვიდის მისგან
მჯოჯრვალებად: ამითჯა
კლდ ოჯყით ვდ სიმჯოჯ
რვაღჯჯა მიზეუი არს. სი
ცოცხლისად. რ რღსა იგი

მოაკლდეს იგი მკოჭდარ
იქმნეს. და მისითა არსებითა
არს სიცოცხლჳ ცხოველთაჲ.

ხ დაწყებაჲ და ძირი ამისი
გოვლი არს. რლისაგან გამ

-100-

ოვლენ ნესტოვნი მრავალნი.
და განეზავების სოვლი
ცხოველი მათ მიერ. ყლსა
გზასა. სიმკოვრვალითა
ცეცხლებრითა:

რ სიმკოვრვალესა ოვკმს
საზრდელი ბოვნებითი. დგო
მისა მისისათვს. რ ვერ მდგ
ომარჳ არს ცეცხლი თავით
თვსით. გარნა შემოსლვითა
შს მისსა. რლითა იზარდე
ბოდის. ამისთვს ნაკადოვ
ლნი სისხლისანი. გამოვლენ
ღვძლისაგან. ვა სოვლი ლარ
თაგან თვნიერ წყლისა. შეკ
რებოვლი სოვლითა მკორ
ვალითა. ყლისა მიმართ გოვა
მისა. რა ¹⁰) არა განიყვნენ
ორნი იგი. და წარწყმდეს
ცხორებაჲ:.

რ განმრავლებაჲ ერთისაჲ
ერთსა ზა. განმრყოვნელი
არს ცხორებისაჲ. ხ მდიდ
არი. და რლსა არა რაჲ
ოვკმს. არარაჲარს გარნა
ღი მხოლოჲ. ხ კაცსა
ოვსოვსოვრებისა. და ოვღონო

ვებისა მისისათჳს ოჴკმან
მიზეზნი მჰყრობელნი ბოჴ
ნებისა მისისანი.

ამისთჴსცა სამნი იგი ძალნი
რნი მოვაჴსენენით. ვდ მთ
გამო დგას გოჴამი. ოჴკმს
ოჴკოჴე მათ ნივთი. მისა
დებელი დგომისად. და სიმტ
კიცისა მათისათჴს:

ხ წყაროდ იგი სისხლისად. რლ არს
ღჴძლი. ნივთიარს მზრდელი
საჴმელთა. და სასოჴმელთა
მიერ. ვა ¹³⁾ თოვლირად და
დვის მწოჴერვალთა ზა
მთათასა. და ნოტიობამნ
მისმან. აღადგინის. და გა
ნამრავლნის წყარონი
წყალთანი. ჴევნებსა შს
მთათასა. და სიღრმისაგნ
მისისა შეიწოჴრის და შეიწ
რდის. ნოტიებად იგი ვდს ¹⁸⁾
გამოსცის ნესტოჴთა მრ ¹⁹⁾
და აღდგონ წყარონი წყ
ალთანი:..

ხ სთჴლი იგი მყოფი გოჴლსა
შინა. მოიღებს საზრდელ
სა თჴსსა. ასოდსა მისმრ

მომმისა თჴსისა. რლარს
ფორტჴ. რლ იგიარს ჴოჴრი აე
რისა მომეყანებელი ნეს
ტჴსა მის მიერ. რი ³⁾ შეადგს

პირისაგან. და მით მოიზი
დავს საშოკმინველსა: აერი
საგან გარეშტ:

და შს მისსა მყოფარს გვ
ლი. სახჭდ ყოფისა ცეც
ხლისა მის მოძრავისა მდს ²²⁾:

და ¹³⁾ ვა საბერველითა
ჭედელთადათა. შემოიკრების
ნიავი წოვლილი. აერისაგან
მახლობელით. ადავსის.
ჭოვრი თვსი. და აგრილ
ობნ სიმჭოვრვალესა
მას ცეცხლის სახესა.

და მერმე მისცის ნესტოვთა
გოვლისათა. მკრთომალეთა.
ამას დაოვცხრომელად
იქმს. რლსამე მოლ
ებით. მოიღებს გარეშტ.
და რლსამე განგდებით.
განაგდებს შინაგანით:

ხ მე ვჭგონებ. ვდ ¹¹⁾ ესეარს მი
ზეზი სოვლთქოვმისაჲ
რი ³⁾ იგი მოოვჭდის კაცსა

-103-

არს სახისაგან.

ხ ოდესმე ოვცალო რაჲსა
განმე იქმნის გონებაჲ გინა
თოვ დაყოვდნის ჟამ
სა ძილისასა. განსოვვენები
სათვს ჯორცთაჲსა:

ად ⁵⁾ საშოკმინველი არავე
დასცხრების. დაღაცათვ
არა შეოვდგის ნებაჲ.
და მე ვჭგონებ გოვლისა

თვს. რუს იყოს იგი შეცვ
ოვლ ფირტვსაგან. ოვკოვ
ანამთ ²¹⁾ კერძო. ვდ ¹¹⁾ შემო
კრებად და განმარტებად
მისი. მიზეზიარს ძრვისა
ფირტვსად:

ამისთვის ფორტვ აგებოვლიარს
თხელად. ღროვბლის სახედ
მრავალ სადინელ შეძერწოვლ
ყიასა თანა. და რუს
მოკრბის. და შემოიოჭის
შეიწრდის სოვლი იგი მას
შინა. გამოჭკრთის პირი
საგან. ხ რუს განივსნის
და განემარტის. მოზიდვით
მოიზიდოს არისაგან
სოვლი და ესე არს მიზეზი.

-104-

რლითა სოვლსიღებს კაცი.
მრჩობლითა მით ცეცხლებ
რითა. მდს ²²⁾ მდგომარჭ
რ საკოვთრებად. სიმწოვრვა
ლისად არს ძრვად მოქმე
დებისად და გვზილავს.
დაწყებად მისი გოვლსაშინა
და დადგრომითა ძრვისად
თა. ესე ასოდ რი ³⁾ არნ მოღე
ბითა ფირტვსადთა აერი
იგი მდგომარჭ მისთანა მს. ²²⁾
და ამისთვის ოდეს აღემატის
მწოვრვალებად იგი. ოვფროდს
ზომისაარნ. სოვლის
ღებად იგი მწრაფლ. ზადს
ზა ²³⁾ მაღლად. კოვეთით ჟამ

სა ჯოჯრვებისასა:
და სხოჯათაცა სენთა ვდს ¹⁸⁾
ბოჯნებად იგი აზმნობნ.
დაშრეტასა აღსა მას. მჯ
ოჯრვალეებისასა. მოღები
თა მით ჰაერისადათა. ახ
ლად ზადსზა. ²³⁾ და რ ბოჯნე
ბად ჩნი გლახაკარს. და
ოჯვმან მას მიზეზნი მრავ
აღნი. დგომისა მისისათჯს.
არახ ²⁴⁾ ჰაერითა მით მაგრილ
ობელითა:

-105-

სიმჯოჯრვალესა გარეშტთ
მსგავსად ცხოველთა დგო
მისა. ად ⁵⁾ ოჯვმს მას სა
ზრდელი მპყრობელი. და მო
მგებელი. და ამისჯს საჰ
მლითა. და სასოჯმლითაგან
სროჯლდების ნაკლოჯლეჯ
ანებად იგი. რლარს ჯორ
ცთა შინა ჩნთა. ძალისა
მისგან მომყვანებელისა
და არს შეწევნად ამის
მჯოჯრვალეებისად რლ
არს გოჯამსა შინა საქმი
თა მით ბოჯნებისადათა
რ ოჯზეშთაესი იგი ასოთადა
და ოჯშთავრესი გოჯლი არს
ჯრ 6) იგი ვთქოჯთ. მიმწევნელი
მჯოჯრვალეებისად მის
სოჯლიერისადა. და ცხოველე
ბისადა. ყლთა შინა ასოთა
რი ³⁾ დაჰბადა დამბადე

ბელმან. რა ¹⁰⁾ იყოს იგი მპყრო
ბელ ძალითა თვისითა ყლი ¹⁴⁾
სა გოჯამისა. და ესე ამის
თვს რა ¹⁰⁾ არარად დაშთეს
განგებისაგან მისისა ოჯქ
მად. და ოჯრგებად.

-106-

და ამისთვს იქმნა ადგილი
გოჯლისად. ოჯკოჯანა კერძო
ფირტჯსა. და დადგრო
მითა ძრვისა მისისადთა.
მოიღის ფირტოჯმან
მისა. და განავრცის შეწ
ყნარებისათვს ჰაერისა
და შეაჭირის. განსავალ
თა მათ ნესტოჯთა. საშ
ოჯმინველსა შინა განსა
ღებელად. ნეშტისა მის
დაშთომილისა მისგან:
და ადგილი სტომაქისად არს
მახლობელად გოჯლისა წი
ნამთ კერძო. რა ¹⁰⁾ განატ
ფობდეს მას. რა ¹⁰⁾ იყოს წარ
მართებოჯლ საქმეთა
შინა თვსთა. და მითოჯალ
ვასა ჭამადთასა.
რ სადინელი ჭამადთად და
სოჯლისად. მახლობელარიან.
ოჯრთიერთას. შეტყ
ოჯვებით. სიგრძით ოჯრთი
ერთას. ერთპირად. და შთა
სლვად იგი პირველად
ორთადვე მათ ერთისა
გან გზისა არს:.

ხ რუს მიიწიოს შინაგან სიღრ
მესა. ნოტიებისა მის მიმართ.
რლარს ღვძლსა შინა
დაოვტევის ნოტიებასა მას
საკოვთრებად იგი მკოვრ
ვალეებისად მის ცეცხლებრ
ისად. რი ³⁾ იგი მსგავს არს
ფერსა სისხლისასა.

და ღვძლისაგან გამოვლენ
ორნი განსადინელნი.
მიმსგავსებულნი ღართა
რლთა შინა არს სოვლი და
სისხლი. რა ¹⁰⁾ იყოს სისხლში.
მდინარე შეწევნითა მკოვრ
ვალეებისადთა. მისლვად
და განფენად ყლსა შინა
გოვამსა. და ყლთაგან
ძარღვთა განიყვის. და
განიბნის ყლთა შინა ასოთა

და არნ ესე შეერთებითა.
ორთა მათ ძალთადათა
რნი იგი არიან განმაცხოვე
ლებელ და მთავარ. ვიტყვ
მკოვრვალეებასა. რი ³⁾ მიაწ
ევს ნოტიასა განგებასა
მას ძალისა ცხოვრებისა
სა. რლ იგი არს აპკად თა
ვისად:

რლისაგანარს ძრვად ყლთა
იოვთად შეოჭვად. და

განმარტებად ლართად რი ³⁾
ძრავს ყლთა ასოთა გოჯ
აშისათა. და მით იზარდე
ბინ. და ორძინ შეერთებითა
ორთა მათ ძალთა წოჯლი
ლადთადთა. რლარს ტჯნი.

და ზრდითა მისითა კლდ ¹⁷⁾
იზარდების აკკადცა. რი ³⁾
იგი ჰმოსია ტჯნსა. და აპ
კაკდ ესე ნივთიარს. რი ³⁾
აწოვებს. ზცთგან ვე ²⁵⁾ ქოჯჭდ
მდც. შემცველ მრავალთა
მათ. რლ არიან გოჯნი.
ზოჯრგისანი. და ზრდად იგი
კლდ აწოვებს ტჯნთაცა მთ
რნი არიან ყლთა შინა ძოჯ
ალთა იოგთა. და ლართა
განიყვნიან. და თითოვეოჯლმან
მივლის გზად თჯსი:

და ვრ ⁶⁾ შთავიდის იგი სტომ
აკად. არა დასცხრის ვდს ¹⁸⁾ და
ადნვის იგი მჯოჯრვალეებითა
თჯსითა. ვა ¹³⁾ ბრძმედმან. და
მიავლინის იგი მისადინელთა
მათ რლ შეოჯდგან. და გან

-109-

იყვის ყმირი (?) წოჯლილისაგან
და წოჯლილი იგი მიიწიოს სადი
ნელთაგან. თჯსთა ღჯძლად

ბ ყმირი იგი განვიდის. ადგილ
თა მათ ვრცელთა ნაწლე
ვად. და დააღგრის ჭამადი
იგი ჟამ რაოდესმე. ადგილ
სა თჯსსა. რა ¹⁰⁾ არა მწრაფლ

განვიდეს. და დაოჯცადებუ
ლად ოჯცმდეს კაცსა ჭამად
და ო.ჯცალო იქმნეს მისგამო
მსგავსად პიროჯცყოჯცა.

და საჯმარ არს ღჯძლისაგნ
შეწევნდ საქმითა მჯოჯრ
ვალეზისადათა. რა ¹⁰⁾ შეჯცვალ
ნეს. ნოჯტიანი იგი მიმავ
აღნი და შექმნეს სისხლად

ხ ადგილი ღჯძლისადა შორავს
გოჯლსა. რ ⁴⁾ ვერეგებოდა ვრ
მჯა იყო ასოდ იგი მთავ
არი. რლარს ძირი ძალისა
მის ცხორებასადა. შექყლე
მოჯლ სხჯსაგან. და განმჯარ
ყოჯნა. გოჯკნებადა მჯოჯრ
ვალეზისადა. შთასადა
ინელმან მან ლარიანმნ
რლსა ჰრქჯან ჯოჯრჯი:

-110-

ამისთჯს იქმნა მისავალი
გოჯლისაგან ღჯძლად. რი ³⁾ მი
აწევს. სოჯლსა მას ცეცხ
ლებრსა. და იგი არს განმჯე
ბელი ყლთა ძრვათადა და
სლვათადა. ამისთჯს ღირდა
რა ¹⁰⁾ აქოჯნდეს მათ საფა
რგვლად კემზადა. რი ³⁾ იგი შედ
გმოჯლარს ძოჯვალეზითა
და იოგეზითა მრავლითა
და მას შინა არს დამჯკიციით
და დაცვოჯლ ვა ¹³⁾ მეოჯფჯ.
შინაგან კრეტსაბმელსა მას.
დამჯკდრეზოჯლარს. და ეგ

რწთვე სახედ ვხედავთ გოჯ
ლსა რ შეცვოვლარს იგი ვა ¹³⁾
სახლსა შინა. დამყარებ
ოვლსა. მოცვითა მით ფერ
ცხალთადათა. გარემო
დს მისა და ოვკოვანა
ათ კერძო. მომტკიცებ
ავლარს. ზოვრგის ძოვა
ლთაგან. შეზღოვდვილ ორ
კერძოვე. წინათ კერძო
გარდართხმოვლარს მკერ
დი და ოვლელნი საფა
რველად მისა ვნებათაგნ

-111-

და ვა ¹³⁾ იგი გიხილავს ქენის
მოქმედთაჲ. განაბნიან რაჲ.
სადინელნი წყალთანი
რა ¹⁰⁾ ნოტია ყონ ქენდ. ად ⁵⁾
მტილსაცა მივამსგავსოთ
რლსა შინა არიან. მრავალ
ფერნი ხენი. და თითო სახე
ნი. ნერგნი. დაწვალეზოვლნი.
ფერითა და სახითა.
და გემოდათა. თითოვეოვლი
საკოვთრებითა თვსითა. იზ
არდების ერთისაგან წყლისა.
და ძალი იგი ნოტია მყოფელი
ყლთაჲ მათ ერთი არს ბოვ
ნებით. და საკოვთრებაჲ
მიმღებელთა მათ ზრდის
ათაჲ. განიყოფვის მრა
ვალ ფერად. ვრებითა ³¹⁾ თი
თო პირითა. და იქმნის იგი
სიმწარწ ხესა მას ში

ნა. პაგოჯრეცისასა. და
მაკოჯდინებელ სჯსა მას
შინა მათოჯნსა. რლისა
ნიგოჯი მაკოჯდინებელი წა
მალი არს. და სხდ ²⁸⁾ არს ძა
ლი მისი ზაფრანსა შინა
და სხდ არს ბარსაბონსა შინა

-112-

და სხდ ²⁸⁾ არს ნერგსა შინა.
რლსამე შინა ყინელ. და რლსამე
შინა ტფილ. და რლსამე
შინა განჯოგებითარნ ძალი.
და შროშანსა. და ვარდსა
აქოჯს სოჯლი და ნელი. და ლელ
ოჯსა და სხალსა აქოჯს სიტ
კბოჯებად. და ვაჯსა გამო
აქოჯს ყოჯრძენი. და მის
განარს ძალი ღვნისაჲ
და სხოჯანიცა რნი აღმოს
ცენდებიან. ერთისაგან
მიწისა და ერთისაგან ნოტი
ისა გამოჯვალს და აღმო
აჯენებს თითოფერად და
წვალებოჯლთა. ვრებასა ³²⁾
შინა მათსა:.
და ამას სახესა ვხედავთ
მტილსა მას შინა ჩნსა სოჯ
ლიერსა. ბოჯნებისაგან და
ოჯფროდს ოლისაგან. ³³⁾ ბოჯ
ნებისა. ძოჯალთა და ღრტ
ილთა. და ძარღოჯთა. და
ლართა. და იოგთა. და ჯო
რცთა. და ცმელთა. და თმ
ათა. ღა ფრჩხილთა. და

თოჯალთა მხედველთა.

-113-

მრავალთა ფერთა. და ყოველთა. მსმენელთა თითო პირთა ჳმათა. რი ³⁾ შეეტყოვების ამათ საკოვთრებიტა.
განწვალეზოვლიტა. განშოვრებოვლიტა. ოვრთიერთას ერთისაგან საზრდელისა
რი ³⁾ შეიცვალეზის თითოვეოვლტა შინა ასოტა. საკოვთრებისაებრ მათისა. რ ⁴⁾ რი ³⁾ მიიწიის თოჯალად შეუზავის ასოსა მას მხედველსა.
და აპკატა მათ განრჩოვნილტა. გოვგათასა
და რი ³⁾ მიიწიის სასმენელად შეუზავის ბოვნიებასა მას შინა სმენისასა. და ბაგეტა შინა განემარტოს საზრდელი. ძოჯალთა შინა შეშაგრდის (?). და განფიცხნის.
და ტუნტა შინა დალბის.
და დაჩჩვს აღმოცენებისა თვს. თმატა ორთქლიტა.
მით განმწვალეზელიტა.
და ოვკოვეთოვ განვიდის იგი სადინელტაგან მრგოვალტა. გროვ იქმნის თმაჲ იგი

-114-

.
.
.
.
.

ორი სვეტი დე-
დნის ტექსტიდან
აკვლითა.

მისგან კაცობრივისა. და
შექმნა იგი კერპად. ვა ¹³⁾ იგი
მთლელმან მან. ჟამად
ჟამად განასროვლის. სახლ
იგი ნივთსა მას შინა. პირ
ველითგან. დასასროვლადმდღ
ეგრეცა გამოთლად. ბოვნე
ბისა მის ჩნისად. სოვლისად
არს. პირველად დაწყებად
ოვსროვლად. განსროვლებ
ასა სროვლ. და იყოცა ოდ
ესმე. სროვლ. ოვკოვეთოვ
მცა არა შემთხოვევასა
მას ბოროტისასა. დაეპრ
კოლა მადლისა მისგან
სროვლისა. და დაკლებოვლ იქმ
ნა. დაბადებოვლობად იგი
რამცა ³⁴⁾ მბრწყინვიდა მის
. . ხატებად იგი ღდ: ²⁶⁾
. . იქმნა შრომით. და მოგზ
აოვრებით. მიმავალ სოვლი

-115-

კაცისად. მასვე სისროვლე
სა. ამას მოვწერს დბლი ²⁷⁾
მცქლი პავლწ კორინთელთა
მათ და იტყვს.
ოდეს ყრმა ვიყავ. ვიტყოდი

ვრ ⁶⁾ ყრმაჲ. ხ ოდეს ვიქმენ
მამაკაც. დაოკტევე საყრ
მისასუ იგი, რ ⁴⁾ არა სხჲ. ²⁸⁾ სოკლი
არს ყრმისაჲ. და სხჲ მამ
აკაცისაჲ. ად ⁵⁾ ოკსროკლ
არს ყრმისა შინა. და სროკლ
მამაკაცსა შინა.

და ვა ¹³⁾ იგი მცენარწთა. მოზ
არდთათჳს ვიტყვთ. ად ⁵⁾ ცხო
ველარიან. რ რლსა აქოკნდ
ეს. ნაწილი ცხოველებისაჲ.
და ძრვისაჲ: არა ერქოკმის
მას ოკსოკლო. და არცა
ოკსროკლ. ოდეს აქოკს ცხ
ოველებაჲ: რ ოდეს იქმნა
მწნარწ მოზარდცა არს
ად ⁵⁾ ვერ მიწევენოკლ საქმესა
გრძნობისასა. ეგრეცა პი
როკტყოკთა შინა არს სლი ³⁵⁾
პიროკტყოკებრი მგრძნობე
ლი. და ვერ მიწევენოკლარს

-116-

სისროკლესა. რლარს მად
ლი მეტყოკელი. და გოკლის
ხმის მყოფელი:..
ამისთჳს ვიტყვთ. ვდ ¹¹⁾ სოკლი
განსროკლებოკლი ჭემმარიტი.
კაცობრივიარს საცნა
ოკრ. ყლთაგან საქმეთა მისთა
ხ რი ³⁾ გარემწ არს მისა. სახელის
დებით ხ იწოდების სოკლ.
და არა ჭემმარიტი. ვინაჲთ
გან ოკსროკლარს იგი. ად ⁵⁾ არს
მას შინა ნაწილი მოქმედი

მშოკმინვიერი. ვრ ⁶⁾ იგი გოჯესმა
მოსწსგან დბდბისათუს კაც
ისა. ვდ ¹¹⁾ არს იგი კაცსა შინა
მიდრეკითა მით მისითა ბოროტად
რლისათუსცა მცქლი ³⁷⁾ ასწავებს
და იტყუს. განიძარცოვით.
კაცი იგი ძოველი. და შეიმოსით
კაცი იგი ახალი. განახლებოვლი.
მსგავსებითა დამბადებელისა
თუსისადთა: ად ⁵⁾ იყოს
ჩნდა. რა ¹⁰⁾ კლდ ვეგნეთ. მად
ლსა მას. მსგავსებისა ღთი
სასა. რლითა დაჰბადა
ღნ კაცი. პირველს ოდეს თქა ²⁹⁾

-117-

ვემნეთ კაცი ხატად და
მსგავსად ჩნდა რლისად
. : არს დბდ ³⁰⁾ და ძლიერე
. : ბად აწდა :.
. : მდს და :.
. : ოვი :.
. : ოკე :.
. : ან :.

ესე კაცისა შესაქმწ დაიწერა დედითა იშხნი-
სადთა. ვინიკითხვდთ მწერლისათუს ლოცვა ყავთ.

(დედნის გვ. 121.)

II.

ს ა ს წ ა ვ ლ ო წ ი გ ნ ი

ქ: ნ
. ქ
.
.
თ ნ*)

ამას შენდა პატიოსანო: ჩნ შევსწ
ირავთ. რლისა მადლისათავს ჰკით
ხწ. მოვსენებად მისთვის იყვნ. ³⁸⁾
არიან მრჩობლ წერილთა მათ
წარმოლება. პირველად დაბა
დებოვლთა მათ ღთისა მიერ
ექოვსთა მათ დღეთა ქმნოელი

*) წაბლალულია დედანში. მიხედვისამებრ სამეცნიერო ქრისტომატიის დანარჩენ წერილებისა, აქ უნდა ყოფილიყო მოხსენებული ავტორის სახელი და აგრეთვე სახელი იმ კაცისა, ვისადმი მიმართულია ანუ ნამდევნი ეს ეპისტოლე. ავტორი რომ ყოფილა ქართველი, ეს ცხადად სჩანს თვით მის ნაწერიდგან. თუ რა დროის ძეგლია „სამეცნიერო ქრისტომატია“, საიდამაც ამოვიღეთ ეს „სასწავლო წიგნი“ და „სამკურნალო ტრაქტატი“, ნახე წიგნში „მწერლობა მე IX-X საუკუნისა“.

-119-

და სხოვანი რნიმე წთაგან ³⁹⁾ წიგ
ნთა. თავდგმოვლნი. შემდგომდ
ჟმთა აღწერილნი: . . :
ადამისითგან პირველ შექმნოვლი
სადთ. ვე ²⁵⁾ თევდოსი ღთის მოყოვ
არისა: გ: და აბოვდანტის მბ
რწყინვალისა. მერმე კლდ რაო
დენი იქმნა სოფელსა შინა ღ:
წვალეებისა სახელები. და განმ

არტებად მათი. შემოკლებოვლი
თა და ოვზეშთაესითა გოვწნებ
ითა თითოვეოვლისა მათისათვს
რაოდენი შექმნა ღწ. ექოვთა (?) დღე
თა სოფლის შესაქმისათა. რლ
სა იგი ითხოვდა. და მიგიწერეთ შწ: 40)

ქ: და არიან ესე ა სა დღესა ცანი
ზესკნელნი და პირველსავე დღესა
ქოვსკნელნი: ბ: ქწნა: გ: წყა
ლნი. რლისაგან არს. თოვლში მყინ
ვარი. სეტყოვად. თრთვლი და ცოვ
არი. და სოვლნი მსახოვრნი. რლ
არიან ესე: **დ:** ანგლზთა პირნი:
ანგლოზნი მადიდებელნი. ანგლზნი
ქართანი. რნი ჰბერვეწ. ანგლზნი
ღროვბელთანი. და ნისლისანი. და
სეტყვსანი. და თოვლისანი. და
თრთვლისანი. ანგლზნი ჳმისა ქოვ

-120-

ხილისანი. და ელვისანი. ანგლზნი
ცივისანი. და ცეცხლისანი: .
ანგლზნი ზამთრისანი. და თესვისანი.
ანგლზნი არწსანი. და ზაფხოვ
ლისანი. და ყწი 41) სოვლნი დბდბლ
თა მისთანი. ცათაშინა და ქყ
ნსა ზა. ოვფსკროვლთანი. და
ქოვეშწ ქწწისანი: ე:
ჯჯხთისა 42) და წარსაწყმედელისა
ნი. და ბწელისანი. ზა ოვფსკროვლ
თა წყალთანი. რლ ოდესმე ქწწ
სა ზა. რლისაგან ბწელი მწოვზბრი: **ვ:**
ზ: ღამწ და ნათელი დღისა და განთია
დისა. ესე შვლნი ძლიერწი საქმეწი
ქმწნა ღწ დღესა მას პირველსა:

ქ: ხ მეორესა დღესა პირველ სამე
 აროდ შს წყალთა და წყალთა: ამას
 დღესა განიყვნეს წყალნი. ზოგი
 მისი აღჭდა ზა სამყაროდსა და
 ზოგი მისი დაადგრა ქოვეშს სამ
 ყაროსა მას. შს ყლსა ზა პირსა
 ქენისასა. ესე **ხ** ქმნა ღნ დღესა: **ბ** სა
ქ: ხ მესამესა დღესა. ზღოვები მდინა
 რები. წყაროვები ტბები. მეორედ
 თესლი სათესავი. მესამედ მცენარ
 ენი. ხსწ ნაყოფიერი და ოვნაყოფოდ
დ: მალნარნი. ესე ოთხი საქმს

-121-

მლიერი ქმნა ღნ დღესა მესამესა:
ქ: ხ მეოთხესა დღესა **ა:** მზს და მთ
 ოვარს. **გ:** ვარსკოვლავნი ესე სა
 მნი: დიდნი საქმენი ქმნა ღნ დღე
 სა **:დ:** სა
ქ: ხ მეხოვთესა დღესა. **ა** ვეშაპი დიდი
ბ თევზნი და სხოვანი. **გ** მფრინვე
 ღნი ფრთოვანნი წყალთა შინა
 ესენი ქმნა ღნ დღესა მას: **ე:** სა:
ქ: ხ მეექოვსესა დღესა. **ა:** მკეცნი საც
 ხოვარნი. ქოვეწარმავალნი ქენი
 სანი და კაცი. ესე დნი ⁴³) დიდნი
 საქმენი ქმნა ღნ დღესა მე: **ვ:** სა
 და იყო ყი ²) ქმნოვკლოთ ღმ **კბ:** **ვ** თა დღეთაჲ
ქ: და აღასრუვლა ყივე ⁴⁴) საქმს თვისი
 დღესა მას მეექოვსესა რაოდენ
 არიან ცათა შინა და ქენსა ზა ზღ
 ოვთა შინა და ოვფსკროვლთა
 ნათელსა და ბნელსა და ყლსა შინა
და განისოვენა ღნ ყლთაგან საქმ
 ეთა მისთა. დღესა მას მე: **ზ:** სა:

და აკურთხა და განწმიდა იგი
და აოჴწყა იგი ანგლოზისა მიერ.
მოსცხ. რ 4): კბ: მამათმთავარ
ნი ადამითგან ვე 25) იწლისამდღ 45)
და გამოვირჩიო თავისა ჩემისა
ნათესავისაგან მისისა. ერი მო
გებოჴლი ყლთაგან წარმართა.
ხ იყვნის თავნი ესე. და არიან ნა

-122-

თესავნი. რლთათჴს თქა 29) ონ 46) ესრეთ:
ქ: ადამ: სჭთ ენოჴს: კაინან:
მალალელ: იარედ: ენოჴქ: მათ
ოჴსალა: ლამექ: ნოვჭ: სჭმ
არფაქსად: სალა: ხ კაინან
არა მოაჴსენა რიცხოჴსა შინა
ებერ: ფალეგ: რაგავ: სეროჴქ:
ნაქორ: თარო: აბრაჴამ:
ისაკ: და: იჭლ: ერთბამად: კბ:
ნათესავ. : ამისთჴსცა: კბ: არიან
ანბანნი: ებრაელთანი: (რლ 9):
არიან ესენი: ანბანი ებრაეებრი.
ქ: ალეგ *) : : ბჭთ : გიმელ: : დალც: ლც:
ვავ : ზანავ: ცთ: ტჭთ: იოთ:
ქაფ: ლამედ: მემ: : ნონ: სამექ:
აინ: ფჭ: : წადჭ : კოფ: : რჭ: შინ:
თავ: ამისთჴს: კბ: წიგნარიან.
მოჴველისაგან შჯოჴლისა : .
ესე მოჴჴლნი ებრაელთა შს: კზ
რადმეე არიან: ხ კზ აღირაცხები
ან: რ ხოჴთნი იგი ასონი მთ შს
ორკეც არიან: ქაფ მრჩობლარს:
მემ: და ნონ: და ფჭ: და წადჭ
ესრეთცა წიგნნი აღირაცხებიან
ა აბესით რლარს შობად სოფლისაად:

*) დედანში ყოველი ასოს სახელის შემდეგ თვით ასოც სწერია.

-123-

ბ ელისმთ რლსა ჰქჳან გამსლვთაჲ ⁴⁷⁾:
გ ოდოისკრა: რლარს ლევიტელთაჲ
დ ოდოდაბირ: რლარს რიცხოვთაჲ:
ე ევედებარიმ რლარს მეორე შჯოვლი
ე დიიჲ ⁴⁸⁾ რლარს ისოჲ ნავესი: წიგნი
ზ დიიობ: რლარს იობო . . :
წ დასოპტიმ: რლარს მსაჯოვლთაჲ
თ დიროვთ: რლარს როვთისი:
ი სფერთელიმ რლარს დავითი . . :
ია დვბდრიაამია რლარს ნემტთაჲ ა:
იბ დვბდმიაამინ: რლარს ნემტთაჲ ბ:
იგ დისმოვლ: რლარს მეფეთაჲ: ა:
იდ დიდთოვდისმოვლო ⁴⁹⁾ რლარს მფთაჲ: ბ:
იე დმალაქიმ რლარს მეფეთაჲ. გ:
ივ დმალაქიმ რლარს მეფეთაჲ დ:
იზ დმასალოთ რლარს იგვთაჲ
იწ ტკოველწით რლარს ეკლესიასტწ:
ით სირამ რლარს: ქებდგ ქებათაჲ:
კ დათარისასარა რლარს იბ წწყლთაჲ:
კა დიესაია: რლარს ესაია წწყლისაჲ:
კბ დიიერემია: რლარს იერემიადსი:
კვ დიეზეკიელ: რლარს ეზეკიელისი:
კდ დიდანიელ რლარს დანიელისი:
კე დიეზდრა: რლარს ეზრაჲ: ა:
კვ დიეზდრა: რლარს ეზრაჲ: ბ:
კზ დიესთერ რლარს ესთერისი: . . :
ქ: არიან სხოჲანიცა მცირენი წიგნ

-124-

ნი: რლსა ჰრქჳან: კინოთ: რლარს გოდბად:
ესე იერემიასა შეერთვს: რლარს
რიცხვსა მაგის მეტი: და იერემია
სავე შეერთვს: რა ¹⁰⁾ ოჯკოვე რიცხვ
ცა ესე წიგნთად გაოჯწყო ჭემ
მარიტითა სიტყვთა: . :

ქ: ხ სიტყვსა შემოღებისად ამის არს
სახც ესე: ოთხად და ხოჯთად
განჰყოფენ. ებრაელთა ყრმნი ⁵⁴⁾:
ძოველისა შჯოჯლისა განთა:
ხოჯთეოჯლად დააწესებენ მოს
ეს წიგნთა: რ შემდგომთაცა მათ
ესრცთვე დააწესეს. რლარიან
წიგნნი ესე: შობათად: გამოს
ლვათად: ლევიტელთად: რიცხთად:
მეორისა შჯლისად: მეორედ:
ხოჯთეოჯლად: სტიქერონნი: რლარ
იან: წიგნნი ესე იობი: დვთი: იგვთად:
ეკლესიასტც. ქებად ქებათად: . :

ქ: ხ სიბრძნც სოლომონისი. და ზირ
აქი. იგიცა სტიქერონვე არიან:
და სარგებელნი არონადსანი
რლარს კიდობნისანი. ხ ებრაელთა
არა დადვეს ძოველისა შჯლისა

ქ მესამედ ხოჯთეოჯლად წნწყლოთ
რლარიან წიგნნი ესე: **იბ** თა წნწყლ
თად: ისაიად: იერემიად: ეზეკიელი

-125-

დანელი: რნ იწყო წნწყლებად.

ოჯწინარცს ეზეკიელისა:

ხ ცხოვნდა ცხორებასა მისსა.
მრავალჟამ. და მიიწია ვე ²⁵⁾ მეორცდ
წლადმდე. დარიოს მეფისა.
რი ³⁾ იყო. ოჯწინარცს პირველსა წელ

სა კვროს მეფისასა:

ქ: ხ შემდგმდ ჟმთა წნწყლთა ამთ
წნწყლებდა ანგოზ დასაბამსა
მეორედ შწნებასა მის ტაძრისასა
იწმს⁵²): წნწყლებდა ზაქარიაცა
შემდგმდ: მვ დღისა ანგეადასა
დასასროვლსა შწნებისათვს.
მის ტაძრისა.**ხ** ჟმთა მათ წნწყ
ლებდა მალაქიაცა: . . .

ქ: ხ ზოგად აღიწერნეს. ესე: **იბ** ნი წწყლნი
ქ: მეოთხედ ხოვთეოვლად დააწესეს
წიგნსა: რლსა ჰრქვან. **დექ**თობინ
რლ გამოითარგმანების. დაწერილად,
ესე წიგნნი არიან ისოვ ნავესი.
პირველი წიგნი. მსაჯრვლთადაცა მასვე
შეერთვის. და როვთისი. ამისთს
ერთი იგი ასოდ ორკეცარს. რლარს
ქაფ: ნეშტთადა: ა: და მე **ზ:** ამი
სთვს. რ ორკეცარს მემ: . :
და მეფეთადა წიგნი. რ ორკეცარს
ნონ. მე: **გ:** და მე **დ:** მეფეთადა

-126-

რ ორკეცარს: ფწ: ესე არიან: ოთ
ხნი იგი ხოვთეოვლნი: რნი იგი
აღირაცხებიან: : **კ:** წიგნად არიან
: **კდ:** თავ რიცხვთ: ამისთვს რ ორ
კეცარიან: **დ** ნი: იგი ასონი :

ქ: ხ შემდგომად **დ** თა ამათ ხოვ
თეოვლთა : **კა:** პირველი და მე : **ზ:**
წიგნი ეზრადსი. ერთ წიგნად
შეირაცხების. ეზრელთა შს. ამის
თვს. რ წადეცა ორკეცადავე შე
ირაცხების რლარს: **კვ:** თავი: წოვ
ლილ წოვლილად თქოვმოვლი:

ქ: ხ ესთერისი წიგნი: კბ: შეირაცხების
: კზ : თავად იპოვების ესე კზ ნი.
სადავე იპოვებიან. და მრავალ
ფერითა სახითა აღრაცხნი:
კბ თა მათ საქმეთათვს. რლ
ქმნნა ღნ: ვ თა მათ დღეთა სო
ფლის შესაქმისათა. კბთა მთ
თვს ნათესავთა ადამითგნ
იწლისამდღ. კბთა მათთვს
ასოთა: აღფითგან ვე²⁵) თავად
მდღ: და კბთა მათთვს წიგნთა
შობათაფთგან ვე²⁵) ესთერისა. და
საწყაოვლიქმნა: კბ სა ქსესტსა
ჰრქჳან ებრაელთა მოდ. ხ მოდი
ბერძენთა გამოთარგმანეს და

-127-

მოდადვე სახელსდებენ:
ეგრევე სახედ მეგვპტელნი. სახელ
სდებენ მეტ. ეგრევე სახედ ასოვ
რნი. და არაბიელნი. **მოდადვე**
სახელსდებენ რი³) გამოითარგმა
ნების აღსარება. რლარს **მოდიმ**:
ოვკოვეთოვ არა აღივისის **მოდი**
იგი არა აღიარის ვდ¹¹) სავსწ არს:
და სხოვასაცა ადგილსა გა
მოთარგმანებად ორკეცად
ჰპოვო: რ ჰრქჳანცა გნომონ
რლარს საწყაოვლი: სისულელე
ბის აღსარებაცა. და აღსარებ
ოვლი და აღმარებელი:
რ რიცხვ იგი საქმეთა მათ ღთისა
თაფ დასაბამითგან კბთა მათ
ასოთა სიტყვს შეთოღებად (?) რლი
სავს შუოვლი ჩნდა მოიწია. და

ლთისა მოძღოვრებითა ყივე ⁴⁴⁾ ჩნ
სახელ გოვექმნა: რლისაგან შჯოვ
ლი. და საიდოვმლონი. მას
შინა. ქჷ ივ ⁵³⁾ მოსლვასა მას მის
სა გვწამა. და გამოგვცხადნა
რი მოვიდა და სახარებითა მით
აღგვვსო ჩნ. საზომი იგი ცხორ
ებისად. **მოდისა** მისგან ესე იგი
არს აღსარებისად. ყნ რნ ⁵⁴⁾ აღიაროს

-128-

მისა მიმართ. ცხრბდ მისგან
შეიმოსოს საწყაოვლითა მით
სიწმიდისადთა. რ ებრაელთა თქუ
ან. რლარს **კბ**: ქსესტი: პირველ მო
ქსენებისა მისებრვე. აღრაცხილი
სა. რნი მრავალ სახედ თქოვმ
ოვლარიან. რ მრავალთა სხოვ
ათა ნათესავთა. გინათოვ შეჰ
მატეს. გინათოვ გამოაჰოვეს
საწყაოვლისა მისგან. რი ³⁾ ჰქეშმა
რიტად ებრაელთაგან აღირა
ცხა. ად ⁵⁾ ჰრომთაცა შს იპო
ვა. ენისაებრ მათისა: . :
მოდსა საწყაოვლ ჰრქჷან. ვა ¹³⁾
ებრაელთა შს. ალუფ ყრმასა
სწავლასა შინა ჰმოძღოვრინ
და ბერძენთა შს ალფინ ძიებად
იპოვა. და სახელედების. ხ მე ვის
წავე. ებრაელთაგან. ცხადად
იპოვნეს. სხოვასაცა ენასა შს
ად დავითსაცა: **ი** წიგნადვე განჰ
ყოფენ: პირველით: ფნით ⁵⁵⁾ გან. რლ
არს. **ესრია**, რი გამოითარგმანების.
ნეტარ არს კაცი რი არა მივი

ვე ²⁵) რლისა თავი: **ერმეს ქილალ დაზო
ეზიონ**. რლარს ნეტარარს რნ
გოვლისხმა ყოს გლახაკისაჲ.

-129-

ხ აზილას თქა ²⁹). ნეტარ არს სახც
კეთილი მიცემად: **ზ**: წიგნად: მა ⁵⁶)
რლისა თავი. **ქიალთა აროგალა**
ფისიმიან: რი გამოითარგმანების.
ვა ¹³) სოვრინ ირემსა ვე ²⁵) **ოა** ⁵⁷)
თავადმდღ: რლისა თავი. **წლოინ**
მასფატა ქლამელ ექთე რი გა
მოითარგმანების: ღო სარჩელი
შენი მეოვფესა მიეც. **გ** წიგნად: **ოზ** ⁵⁸):
რლისა თავი: **აქზოთ იწლესოიმ**
რლი გამოითარგმანების ვრ კეთილ
არს. იწლისა ღი გოვლი ვე ²⁵) **პწ** ⁵⁹): მდღ
რლითა (?) თავი. ესდიადონა. **ილოვლა**
მასის. რი გამოითარგმანების:
წყალობათა შენთა ოო ოკე ⁶⁰)
ოვგალბდე: **ხ დ** წიგნად **ჟთ** ⁶¹) რლისა თავი
ადონა იმაონა თააიათა
ლანოვ რი გამოითარგმანების
ოო შესავედრებელ მეყავ ჩნ. ვე ²⁵) **რე** მდღ ⁶²)
რლისა თავი. ოვდვლა ადონაი
ქიტოფ ქელოვლა მესდო. რი გამო
ითარგმანების: აოვვარებდით ოა ⁶³)
რ ტკბილარს.ხ არს ფნთა ⁶⁴) მათ ზა
ხ: **ე**: წიგნად: **რვ** ⁷⁴): ფნი რლისა თავი
ოვდოვლა ადონაჲ ქიტობ ქილოვლ
ამოსდო. რი გამოითარგმანების

-130-

ერეთვე: აოვვარებდით ოა რ კეთილ

ვე ²⁵) დასასროვლადმდღ ვე ²⁵) მეერგა
 სესა ფნსა. რლისა თავი არს
 ალელოველ. ბაკადისო რი გამო
 ითარგმანების: აქებდით და სიწმი
 დეთა შინა მისთა. არს იგიცა
 აზა ⁶⁵) რნსა ⁶⁶) ფნსა: წიგნი განმრთლს
რ ებრაელნი ჰყოფენ. დასასროვლსა
 თითოვეოვლისა წიგნისასა
 ეთა მათ წიგნთა საფნეთა ⁶⁷):
 და სროვლსა მას ფნისასა:
 საგლბელი დასასროვლი არს წიგნსა:
 მისტობაროქ ადონაჲ ჴლოი
 იწლი: მეალო აოდ: ლაოვლა
 ამინო ამინ: რი გამოითარგმნს
კხლარს ⁷⁵) თი ⁷⁶) ღი იწლისაჲ ამიერითგან
 ოკე იყვნ იყვნ. ესე არს სადა
 დაესროვლების თითოვეოვლი ე ვე ⁶⁸) იგი
 წიგნი რიცა ⁶⁹) იგი წერილარს დასას
 როვლსა: მე მ ფნსა და ოა სა და
 პჴ და რე სა ⁶²) **ხ რ** ⁷⁷) და მეერგასისა მის
 კხლრს თი ღი იწლისაჲ იყვნ იყვნ. ყი
 სლი აქებდით ოა: რი ითქოვმის ებრა
 ელებრ ქოჴანნეს: სამათე იწე
 თელოვლა. ალელოვლა ითქოვმის
 აქებდით: ალ ითქოვმის ოა. და

-131-

დაესროვლების ე ოვლისა ამის
 საფსალმოვნისა საქმჴ:
ბ მიკვრს თითოვეოვლად: აღმომკ
 ითხველთახჲ. ესოდენისა ამის
 სლისა წდისა შემზადებაჲ და
 გოვლის ხმის ყოფაჲ. რნი სარგებ
 ელსა ამას. და ღთისა ნიჴსა
 მიიღებენ. რა ¹⁰) არცაღა ამასზა

იქადოდიან. შს წარმართთა
ყრმათა. ად ⁵⁾ რა ¹⁰⁾ ოჯწყოდთან
რადცა იპოვოს მათ შს შემზა
დებოვლი გინათოვ შჯლისაგან
ჭემმარიტად წთაგან წიგნთა ძოვ
ელისაგან შჯლისა. და ახლისაგან
რი იგი მათ შს იპოვოს. მიზეზი
აქოვნდეს. პირველად წარმართთა
შს: ასოდსა შემოღებად

ქ: ალფისაგან. რი ითარგმანების
სწავლისა მცნებად. მოყვანე
ბოვლსა მას ყრმასა და იტყვს

ისწავე ალფისაგან. და მათა
მიმსგავსებოვლად. ალფა სახელი
დასდევს. და შეეტყოვა გამოთ
ქოვმად იგი. გამოთარგმანებ
ოვლისად. ბერძენთა ენასა.:

რა ¹⁰⁾ ჰრქას ⁷¹⁾ ყრმასა ისწავე ძიებად

-132-

ალფინ. რ ალფინსა ძიება ჰრქვ
ან. ბერძენთა ენასა. ად ⁵⁾ რ ⁴⁾ თავცა
არს ასოდ იგი ალფად. და
ლთისა მიერ მოცემოვლარს. ნა
თესავსა კცთასა: აღებად პირი
სა. და გოვლისხმისყოფად. რლ იგი
წიგნსა ისწავებდედ. დიდითა
აღებითა პირისადთა ითქოვმის:

ხ სხდ იგი ასოდ მცირედითა აღე
ბითა პირისადთა. მიეთხრობვის.
და ითქოვმის. ად ⁵⁾ არცალა
ასოდ აქოვნდა ბერძენთა. ად ⁵⁾
ფვნივისაგან ასოსი/თა წერდეს
მათსა მას ბერძოვლსა ასოსა:

რ ეგრწთვე ჳმითა და სახელის დებ

ითა. ვა ¹³)ებრაელთაჲ. მიმსგავ
 სეზოვლად. ჰებრაელთაებრვე
 პინიკთა მათგანვე იპოვა:.
 პალამიდის ვინმე: ოვკოვანაჲს
 კნელ მოვიდა: და იწყო: ალფა:
 ბეტა: იგ ⁷²) ხ ასოდ ბერძენთა ოვპო
 ვა. მარტოდ. ესე იგი არს: . .
 ალფა: A: ბეტა B: გამა Γ: დეტა Δ:
 იოტა E: კაპა K ლამდა Λ: მჰ M
 ნუ N: ოვ O: პი Π: რო. P: სიმა Σ: ტავ
 T: შესძინა. კადმოს მილისელმნ

-133-

ასოდ სამი. თეტა Θ: ფვ Φ: ქი Χ:
 ამისთვსცა მრავალჟამ: იგ ⁷²) ხ ივ
 მევლეს. ამისთვსცა რ პირველთა
 მათ არა აქოვნდა ლიტონი.
 პალიდა სახელსდევს. სიმიაჲსა
 გან. და პისა. და ალფასა წერ
 დეს. და სხოვასა მრავალსა
 სიტყოვასა სხოვად სახწდ. სა
 ხელსდებდეს. და წერდეს:
 ამონიდოს ჯონელმან შესძინა
 ორი ასოდ: ზეტა H: ზ: ა:
 ეპიქარმოს სირაკელმან სამი სხე:
 ზეტა Z: ქსი Ξ: ფსი Ψ: და ესრწთ:
 აღესროვლა: კდ: იგი ასოდ. ამის
 თვსცა მიაჲსგავსა ომიროს
 რიცხვ იგი კბ თაჲ მათ წიგნთაჲ
 ებრაელთაჲ. კდ სა მას ასოსა
 გამოსახოვლსა. და აღრაცხი
 ლსა. და მანცა თვსი იგი ჰელო
 ვნებაჲ. ზლიადოდსი. კდ: ნი და
 ჩხიბოვლნი კდ ითა მით ასოდ.

თა მიაშგავსა: ეგრეთვე კლდ:
დვსევს (?). ესევე სიტყვს შეშდებად
ჩნისა მის აღთქოვმისად. რლისა
თვს იგი აღვთქოვთ. ჩოვენებად
რიცხვ იგი კბ: თა მათ საქმეთ

-134-

ღთისამიერ რი ³) ვ: .თა მათ დღეთა
სოფლის შესაქმისათა იქმნა
ლოცვა ყავთ ჩემთვს საყოვარე
ლნო. აღმორად იკითხვიდეთ. სი
ყოვაროვლით შეიწყნარწთ:

(ამ სასწავლო წიგნის მეორე ნახევარს აღარ
ვბეჭდავთ. აქ მოყვანილია ქრონოლოგიური ტაბლი-
ცა ებრაელთა, პტოლომეთა, სპარსთა, რომაელთა და
ბერძეთა ისტორიიდან, – სო მთავრულით თეოდო-
სიოსამდე, რომელმაც ერთი წელიწადი იმეფაო და
შემდეგ ამისა წვრილი ხუცურით ჩამოთვლილია კი-
დევ სხვა მეფენი, ვიდრე ნიკიფორე კივრიჯანამდე).

-135-

ქარაგმიან სიტყვების ახსნა:

1, ჩნთასა ჩუენთასა	31, ვითარებითა
2, ყი ყოველი	32, ვითარებასა
3, რი რომელი	33, უფლისაგან
4, რ რამეთუ	34, რათამცა
5, ად არამედ	35, სული
6, ვრ ვითარ	36, დაბადებისათვის
7, შს შორის	37, მოციქული

8, რეს რაჟამს	38, იყავნ
9, რლ რომელ	39, წმიდათაგან
10, რა რათა	40, შენ
11, ვდ ვითარმედ	41, ყოველნი
12, ხ ხოლო	42, ჯოჯოხეთისა
13, ვა ვითარცა	43, დიდნი, დიდებულნი
14, გნ გან.	44, ყოველივე
15, ყი ყოველი	45, იერუსალიმისამდე
16, თა თანა	46, უფალმან
17, კლდ კუალად	47, ჰქვიან გამოსლვათად
18, ვდს ვიდრემდის	48, დედანში უზის ქარაგმა
19, მრ მიერ	49, ქარაგმა ზის დიდთოვ –ზე
20, მდს მარადის	50, წინასწარმეტყველთად
21, უკუნაჲთ	51, ყრმანი
22, მს მარადის	52, იერუსალიმს
23, ზედადსზედა	53, ქრისტე იესო
24, არა ხოლო.	54, ყოველმან, რომელმან
25, ვე ვიდრე	55, ფსალმუნით?
26, ლუთისად	56, ორმოცდაერთი
27, დიდებული	57, სამოც და თერთმეტი
28, სხუად	58, 72
29, თქუა	59, 88
30, დიდებად.	60, ოფალო უკუნისამდე

-136-

61, 99	70, რომლისა
62, 105	71, ჰრქუას
63, ოფალსა	72, თექვსმეტი ხოლო
64, ფსალმუნთა	73, თექვსმეტი
65, აზა. ზ ქარაგმითაა	74, 106
66, 150-სა	75, კურთხეულარს
67, საფსალმუნთა	76, ოფალი
68, ხუთივე	77, ასი.
69, რომელიცა	